

TAMPEREEN YLIOPISTO

Millaista on hyvä vanhemmuus?

Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna
Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
RIIKKA VUOKILA
Tammikuu 2010

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta
Opettajankoulutuslaitos, Hämeenlinna
RIIKKA VUOKILA: Millaista on hyvä vanhemmuus?
Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 95 sivua, 6 liitesivua
Tammikuu 2010

Tutkimuksessa selvitettiin vanhempien käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta. Tutkimus oli laadullinen tutkimus, jonka keskeisenä lähestymistapana tutkittavaa kohdetta ajatellen oli fenomenografinen tutkimusote. Tutkimuksen kohteena olivat eliittiotannan perusteella kuusi vanhempaa erilaisista perheistä. Perhemallit olivat ydinperhe, uusperhe, yksinhuoltajaperhe, sateenkaariperhe, vanhoillislestadiolaisperhe sekä somaliperhe. Kaksi vanhemmista kirjoitti aiheesta sähköpostitse ja neljää vanhemmista haastateltiin. Osallistujista yksi oli mies ja viisi naista. Aineistoa analysoitiin sekä aineistolähtöisesti että teoriaohjaavasti.

Tutkimuksen vanhempien käsitykset hyvästä vanhemmuudesta kuvastavat vastuullista vanhemmuutta, jolloin lapsi on keskiössä. Lapsesta huolehditaan ja lapsen kasvulle pyritään luomaan hyvät edellytykset. Hyvää vanhemmuutta pidettiin visiona ja abstraktina käsitteenä sekä subjektiivisena, ihmisestä itsestään riippuvana asiana, joskin sitä pyrittiin toteuttamaan tavallisessa arkielämässä. Tutkimustulosten mukaan vanhempien käsitykset hyvästä vanhemmuudesta olivat melko yhteneväisiä. Hyvää vanhemmuutta käsiteltiin suhteessa lapseen sekä suhteessa vanhempaan itseensä pääosin tekemisen tai tekemättä jättämisen kautta. Suhteessa lapseen hyvä vanhemmuus oli yksilöllistä: hyvä vanhempi kantaa välittömän auttamis- ja kasvatustuensa lapsesta, asettaa rajat, huomioi yksilöllisesti lasta, huolehtii lapsen kehityksestä ja oppimisesta sekä on läsnä lapsensa elämässä. Suhteessa vanhempaan itseensä hyvä vanhemmuus on monisäikeistä: hyvä vanhempi huolehtii itsestään, mutta asettaa myös itselleen omaan persoonaansa ja toimintaansa kohdistuvia vaatimuksia. Eniten eroavaisuuksia käsityksissä oli vanhemman itseensä asettamien vaatimusten luonteessa.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VANHEMMUUDEN MONET KASVOT	8
2.1	PERHEIDEN MONIMUOTOISTUMINEN HÄILYVÄN IDENTITEETIN AIKANA	8
2.2	VANHEMMUUS KOOSTUU USEISTA OSATEKIJÖISTÄ	10
2.3	VANHEMMUUDEN ERILAISIA PIIRTEITÄ	12
2.3.1	<i>Vanhemman auktoriteettisuus</i>	12
2.3.2	<i>Funktionaalinen kasvatus</i>	13
2.3.3	<i>Hyvä vanhemmuus</i>	14
2.3.4	<i>Kokonaisvaltainen vanhemmuus</i>	15
2.3.5	<i>Jaettu vanhemmuus</i>	16
2.4	VANHEMMAT YHTEISKUNNASSA	17
2.4.1	<i>Instituutioiden rooli kasvatuksessa</i>	18
2.4.2	<i>Erilaisia perheitä nyky-yhteiskunnassa</i>	19
2.5	VANHEMMUUDEN MALLEJA	25
2.6	VANHEMMUUDEN RAKENTUMINEN	26
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	28
4	TUTKIMUKSEN KULKU	29
4.1	KOHDEJOUKON VALINTA	29
4.2	AVOIN HAASTATTELU JA KIRJOITTAMINEN	30
4.3	AINEISTON KERUUN SUJUMINEN	32
5	TUTKIMUKSEN TAUSTASITOUMUKSET	34
5.1	TUTKIMUKSEN TAUSTAFILOSOFIA	34
5.2	FENOMENOGRAFIA KÄSITYSTEN ESILLETUOJANA	34
5.3	TUTKITTAVAN JA TUTKIJAN SUBJEKTIIVISUUS	35
5.4	AINEISTON ANALYYSIN KUVAUSTA	36
5.4.1	<i>Redusointi</i>	37
5.4.2	<i>Luonnehdintojen tekeminen</i>	38
5.4.3	<i>Klusterointi</i>	44
5.4.4	<i>Kvantifiointi</i>	45
5.4.5	<i>Abstrahointi</i>	46
5.4.6	<i>Tulosten esittelyn henki</i>	47
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	48
6.1	HYVÄ VANHEMMUUS SUHTEESSA LAPSEEN ON YKSILÖLLISTÄ	48
6.1.1	<i>Lapsen yksilöllinen huomioiminen</i>	48
6.1.2	<i>Läsnäolo</i>	55
6.1.3	<i>Välitön auttamis- ja kasvatusvastuu (ontisuus)</i>	58
6.1.4	<i>Rajojen asettaminen</i>	63
6.1.5	<i>Kehityksestä ja oppimisesta huolehtiminen</i>	67
6.2	HYVÄ VANHEMMUUS SUHTEESSA VANHEMPAAN ITSEENSÄ ON MONISÄIKEISTÄ	71
6.2.1	<i>Itsestään huolehtiminen</i>	71
6.2.2	<i>Itselfään vaatiminen</i>	72
6.3	TULOSTEN KOKOAVAA TARKASTELUA	74
7	LUOTETTAVUUS	81
8	POHDINTAA	84

8.1	TEORIAN JA TUTKIMUKSEN TULOSTEN POHDINTAA.....	84
8.2	JATKOTUTKIMUSAIHEITA	88
8.3	TUTKIMUKSEN TEON POHDINTAA.....	88

1 JOHDANTO

Olen itse ryhtynyt pohtimaan vanhemmuutta saadessani omia lapsia. Millainen vanhempi haluan olla? Millainen on hyvä vanhempi? Miten kasvatan lapsiani? Internetissä laittaessani hakukone Googleen hakusanaksi ´hyvä vanhemmuus´ tuli osumia 159 000 ja sanalle ´vanhemmuus´ tuli 448 000 osumaa (katsottu 26.5.2009). Tämä osoittaa, että vanhemmuutta pohditaan yhteiskunnassamme. Useissa kansankielen artikkeleissa ja kasvatusoppaissa puhutaan nykyisin riittävän hyvästä vanhemmuudesta aivan kuin osoituksena siitä, että vanhemmuus on vaativaa, ja jotta siinä pysyy mukana, täytyy olla itselleen armollinen.

Perheiden asiat ja vanhemmuus ovat olleet etenkin vuosituhanen vaihteessa esillä ja ovat näin ollen varsin ajankohtainen tutkimusaihe. Siitä osoituksena on Jallinojan (2006) tutkimus, jossa hän perehtyi Helsingin Sanomissa vuosina 1999–2003 julkaistuihin perhettä käsitteleviin kirjoituksiin. Hän teki johtopäätöksen, että yksilöllisen, individualistisen aikakauden vastaiskuksi on tapahtunut familistinen käänne. Perhe edustaa nyt hyvää ja yltiöindividualismi pahaa. (Jallinoja 2006, 10–11.)

Jallinojan (2006, 258–260) mukaan vuosituhanen vaihteessa alettiin pitää yhä enemmän perheeseen liittyviä seminaareja, lapsi- ja perhepoliittisia ohjelmia alettiin laatia entistä enemmän ja perhe oli myös presidentinvaaleissa vahvasti esillä. Koti- ja ansioäidit alkoivat ajaa huomiota herättävämmiin asioitaan ja myös tutkijat alkoivat tutkia laajemmin perheasioita. Jallinojan (2006, 265) mukaan individualismin kohtalo on se, että ennen pitkää siihen aletaan suhtautua kriittisesti. Näin ollen hänen mukaansa yhä moninaisemmat ongelmat alettiin vuosituhanen vaihteessa nähdä individualismin seuraukseksi, jolloin perheen asemaa haluttiin vahvistaa ja esille tuli jälleen kerran familistisuuden tärkeys, kun esimerkiksi 1950-luvun familismin vei pois 1960-luvulla esiin tuotu yksilöllisyyden ihannointi. Familismin ja individualismin suosio ilmenevät sykleittäin, vaikeivät syklit ole aina välttämättä totaalisesti jompaakumpaa edustavaa. Media on nykyisin suuri vaikuttaja siihen, kumpi saa enemmän puheoikeutta. (Jallinoja 2006, 266–268.)

Vanhemmuuden tärkeyden ja vakavuuden osoittavat mm. Roosin ja Rotkirchin (1997, 5–17) ajatukset vanhemmuudesta. He väittävät, että vanhemmuus poikkeaa erityisellä tavalla ja selvästi muunlaisista suhteista. Heidän mielestään vanhempien ja lasten välinen vuorovaikutus ”on täynnä

arvostelua, molemminpuolista vähättelyä, pakottamista ja piikittelyä.” He näkevät vanhempien merkityksen lasten elämässä niin voimakkaana, että puhuvat jopa siitä, kuinka vanhemmat voivat vastoin tahtoaankin pilata elämän, joka heidän lapsillaan on elettävänä. Kasvatukselliset periaatteet ja tavoitteet he näkevät asioina, jotka tekevät vanhemmuudesta vaarallista. Kuitenkin Roos ja Rotkirch (1997, 14) toteavat, että lapsilla on kyky unohtaa ja antaa anteeksi, kun he luottavat siihen, että vanhemmat todellisuudessa ajattelevat vain hyvää. Mikäli tämä edellä mainittu luottamus menee, vanhempi on välinpitämätön eikä arvosta lastaan, on asiaa vaikeampi korjata. (Roos & Rotkirch 1997, 14.) Vaikka Roos ja Rotkirch (1997) varmasti haluavat provosoida kirjoituksellaan, piilossa on viesti siitä, kuinka suuresta asiasta vanhemmuudessa on kyse. Myös Sinkkonen (2003, 291) viittaa vanhemmuuden haasteellisuuteen otsikoimalla erään artikkelinsa ”Vanhemmuuden vaikea pesti”.

Väestöliiton toteuttamassa Perhebarometri 2005 -tutkimuksessa on tutkittu kaksi- ja kolmikymppisenä lapsensa saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta (Paajanen 2005). Stakesin tilastojen mukaan suomalaiset saavat nykyisin ensimmäisen lapsensa entistä myöhemmin, lähelle kolmikymppisenä. Tässä vuoden 2005 perhebarometrissa tuli esille, että vanhempien tärkeimpiin elämänarvoihin kuuluvat mm. hyvänä äitinä/isänä toimiminen lapselle sekä se, että on aikaa olla perheen kanssa (Paajanen 2005, 33.) Hyvänä vanhempana oleminen on siis tavoiteltavaa ja tärkeää niin nuorena lapsensa saaneille kuin myös kolmikymppisenä perheen perustaneille.

Vuoden 2005 perhebarometrin kyselyyn vastanneet vanhemmat kaipasivat tukea vanhemmuuteen. Kolmikymppiset naiset kaipasivat tukea eniten. Varsinkin lastenhoitoon kaivattiin apua. Hoitamistaitoihin ja -tapoihin haluttiin myös enemmän neuvoja. Poikkeus olivat 20–25-vuotiaat miehet, jotka kaipasivat tukea enemmänkin omaan vanhemmuuteensa kasvamiseen kuin lastenhoitotaitoihinsa. Naiset sekä nuorempien että vanhempien perheellisten ryhmässä kokivat tarvitsevansa jaksamista sekä henkistä tukea ja rohkaisua vanhemmuuteen. Neuvolasta toivottiin apua eniten mm. parisuhteeseen ja vanhemmuuteen kasvamiseen. (Paajanen 2005, 66–68.) Kaiken kaikkiaan tukea vanhemmuuteen kaivattiin niin ystäviltä, lähisukulaisilta, vanhemmilta kuin sisaruksiltakin (Paajanen 2005, 73–74). Vanhemmuus on siis asia, jossa äidit ja isät kokevat tarvitsevansa tukea ja apua.

Myös Rotkirchin (2000) kirjoituksen ”Pirstoutunut vanhemmuus” perusteella voidaan päätellä, että vanhemmuutta on ajankohtaista pohtia. Rotkirch (2000, 190) väittää, että vanhemmuus on pirstoutunut ja hajautunut. Vanhemmuus on hänen mukaansa yhä lohkoisempi käsite – on olemassa biologista vanhemmuutta, kantajavanhemmuutta ja kasvattajavanhemmuutta.

Vanhemmuuden ongelma on alkanut Rotkirchin (2000, 190) mukaan siitä, että vanhemmuuden itsestäänselvyys on hävinnyt, perhekoot ovat pienentyneet ja perhesuunnittelu on levinnyt.

Korhonen (2002, 74) toteaa vanhempana toimimisen edellytysten tulleen entistä ongelmallisemmiksi ja vanhemmuuden itsessään velvoittavammaksi. Hän kuitenkin haastaa ihmisiä keskustelemaan siitä, mitä voisimme tehdä sen eteen, että vanhemmuus löytyisi piilostaan, eikä meidän tarvitsisi koko ajan olla vanhemmuudesta tai sen katoamisesta huolissaan.

Jallinojan (2000, 228–229) mukaan perinteisen ydinperheen rinnalle alkoi 1960-luvun jälkeen tulla erilaisia perhemalleja ja nykypäivän Suomessa onkin monenlaisia erilaisia perhemalleja. Kun tutkimusten perusteella näyttää siltä, että vanhemmuuden käsite on lohkoutunut ja pirstoutunut, vanhemmuuden sanotaan olevan hukassa ja siihen kaivataan tukea, on näin ollen kiinnostavaa tutkia, millaisia ovat erilaisten perheiden käsitykset hyvästä vanhemmuudesta. Onko käsitys hyvästä vanhemmuudesta myös lohkoutunut ja pirstoutunut tai jotenkin epäselvä, kun uusia perhemalleja on ilmestynyt 1960-luvun jälkeen?

Vanhemmuuden tutkiminen on kiinnostavaa myös tulevan työni kannalta. Luokanopettajan työssä ymmärrystä lisää se, että tiedostan erilaisten vanhemmuuskäsityksien olemassaolon ja samalla voin käsittää sen, että myös lapsemme ja oppilaani koulussa ovat erilaisia. Yhteistyö vanhempien kanssa toimii kenties mutkattomammin, kun tiedostan erilaisten vanhemmuuskäsitysten olemassaolon ja tiedän niiden sisällöstä jotain. Vanhemmat ja opettajat voivat yhdessä kasvattaa lapsia samaan suuntaan, kun tiedostetaan, mikä on lapselle parasta ja hyvää.

2 VANHEMMUUDEN MONET KASVOT

2.1 Perheiden monimuotoistuminen häilyvän identiteetin aikana

Suomalaisissa perheissä on tapahtunut monenlaisia muutoksia viime vuosikymmenten aikana: ”syntyvyysluvut ovat laskeneet, avioitumisikä kohonnut, ensimmäisen lapsen saaminen ajoittuu usein myöhemmälle iälle, perheiden lapsiluku on pienentynyt, avoliitot ja avioerot sekä yksinhuoltajuus ovat yleistyneet.” (Juntunen & Krats 1997, 3). Kaikki edellä mainitut ovat perheessä tapahtuneita rakenteellisia muutoksia.

1960-luku on ollut suomalaisessa yhteiskunnassa käännteentekevä perhekäsitysten ja parisuhteiden tasolla. Siitä lähtien on ollut saatavissa monimuotoisempia ehkäisyvälineitä, joka vaikutti siten, että lastenhankintaa ryhdyttiin pohtimaan ja suunnittelemaan entistä enemmän. (Paajanen 2005, 10.) Paajasen (2005, 9) mukaan arvojen ja normien muutos liberaalimpaan suuntaan on antanut etenkin naisille uusia mahdollisuuksia perheen perustamiseen ja kodin ulkopuolella toimimiseen. Myös Jallinoja (2000, 228–229) luettelee useita 1960-luvulla tapahtuneita muutoksia perhemuodoissa ja parisuhteissa: haettiin hyväksyntää esiaviollisille sukupuolisuhteille sekä avoliitolle ja avioeroille, naimattomuus ja vapaaehtoinen lapsettomuus sekä lapsen hankkiminen ”ilman miestä” haluttiin hyväksytyimmäksi ja lopulta myös haluttiin hyväksyntää ajatukselle, että samaa sukupuolta olevat voisivat avioitua keskenään sekä perustaa perheen.

Syyksi siihen, miksi kaikki edellä mainitut vaatimukset tulivat 1960-luvulla pinnalle, Jallinoja (2000, 229) ehdottaa uuden, toisista ohjautuvan ihmistyypin esilletuloa. Tällä hän tarkoittaa Riesmanin luomaa luonnetyyppiä, joka on riippuvainen toisista ihmisistä, tarkkailee toisia jatkuvasti, kuulostelee toisten mielipiteitä itsestään, jonka jälkeen voi itse pohtia ja päättää, miten hän itse toimii ja ajattelee. Toisista ohjautuva luonnetyyppi tarkkailee, miten toiset hyväksyvät hänet, mitä he ovat hänestä mieltä. Toisten suosio on tärkeää. (Jallinoja 2000, 225–227.)

Myös Bauman (1996, 182–183) puhuu epävarmoista ihmisistä, jotka vaihtavat identiteettiä tilanteen tullen. Identiteetti voi olla hetkellinen, tätä päivää varten luotu, eikä mennyt sido enää nykyhetkessä tapahtuvia asioita. Tällaista identiteetin alituista vaihtamista Bauman (1996, 182)

kutsuu nomadisuudeksi, paikasta toiseen vaeltamiseksi. Yksi esimerkki hänen mukaansa olemassa olevasta nomadisuudesta ovat ”avioliiton ylläpitämien perhesiteiden väliaikaisuus ja hauraus”.

Stuart Hallin (1999, 23) ajatukset postmodernista subjektista kertovat myös nykypäivän ihmisen muuttuvasta identiteetistä. Hänen mukaansa postmodernilla subjektilla ei ole identiteettiä, joka pysyisi, vaan identiteetti on kuin ”liikkuva juhla”, jota voi muokata ajan kuluessa. Subjekti voi ottaa erilaisia identiteettejä eri aikoina ja sisällämme voi olla erilaisia, eri suuntiin pyrkiviä identiteettejä. (Hall 1999, 23.)

Jallinoja (2000, 224–225) puhuu myös edelleen Riesmania lainaten perinteistä ohjautuvasta luonnetyyppistä sekä sisältä ohjautuvasta luonnetyyppistä. Perinteistä ohjautuvalle luonnetyyppille tärkeää ovat perinteet. Hän ei kokeile omiaan, vaan tyytyy perinteiden ohjaukseen ja haluaa toimia niiden mukaan. Tällainen luonnetyyppi menestyi ennen teknologisoitumista. Kun teknologia alkoi murtaa perinteistä, uudet tilanteet tulivat tyyppillisiksi, eikä perinteillä ollut tällöin vastausta, miten uudesta voisi selvitä. Sisältä ohjautuvilla luonnetyypeillä on taas puolestaan vahva itsekontrolli. Heissä on myös jonkin verran perinteistä ohjautuvaa luonnetyyppiä. Neuvokkuutta, päämäärätietoisuutta ja uskoa tavoitteiden toteutumiseen ei heiltä puutu. (Jallinoja 2000, 224–225.)

Luonnetyypeistä toisista ohjautuva luonnetyyppi on Suomessakin elävää elämää, mutta Jallinoja (2000, 227) lohduttaa, ettei täällä olla menty vielä niin pitkälle kuin Yhdysvalloissa. Kuitenkin hän luonnehtii vanhempaa, joka on toisista ohjautuva luonnetyyppi, seuraavanlaisesti: Tällainen vanhempi vie lapset mahdollisimman varhain ikäistensä pariin opettelemaan sosiaalisia tilanteita ja tarkkailemaan. Vanhempi itse myös jatkuvasti tarkkailee lastaan siinä suhteessa, miten hän pärjää kaveripiirissä. Toisista ohjautuva luonnetyyppi seuraa aikaansa ja ihmisiä. Jotta ihmiset, joilla on toisista ohjautuva luonne, voivat hyvällä omalla tunnolla tehdä valintoja, heidän täytyy olla varmoja, että heidän valintansa on hyväksytty ja siitä pidetään. Tällaisen ajattelutavan päätöspisteessä toteutuu erilaisten perhemuotojen hyväksyminen. (Jallinoja 2000, 227–230.)

Jallinoja (2000, 80–82) näkee perheen perustamisen pohjalla olevan nykypäivänä kestävän parisuhteen. Tärkeää on yhteensopivuus puolison kanssa. Seurustelu parisuhteessa on pitkittynyt 1970-luvulta lähtien. Siihen, että huomataan puolison kanssa olevan yhteensopivia, tarvitaan riittävän pitkä aika. Yhteensopivuutta voidaan testata monen kanssa. Yhä useammin ajatellaan, että jossakin voi olla vielä parempi ehdokas ja puoliso minulle. Jallinoja (2000, 80) sanoo: ”Mitä kovemaksi riskitietoisuus tulee, sitä vaativimmiksi myös yhteensopivuuden kriteerit tulevat.” Onkin ristiriitaista, että vaikka kestävän parisuhteen hyväksi nähdään runsaasti vaivaa, parisuhde on kuitenkin epävakampi kuin koskaan aikaisemmin. (Jallinoja 2000, 82).

Tilastokeskuksen tiedot¹ osoittavat perheiden monimuotoistumisen ja erilaisten perhemallien lisääntymisen aina 1950-luvulta tähän päivään. Vuoden 2008 lopussa Suomessa on ollut Tilastokeskuksen mukaan 585 000 lapsiperhettä. Lapsiperheisiin kuuluu 41 prosenttia väestöstä.

Avioparin muodostama perhe on edelleen yleisin lapsiperhemuoto Suomessa. Tällaisia perheitä on 62 % lapsiperheistä. Avoparien muodostaman perhemallin suosio kääntyi 1970-luvulta alkaen huimaan nousuun. Kun 1970-luvulla avoparien muodostamia lapsiperheitä oli 5800, oli niitä 1980-luvulla jo huimat 32 100. Avoparien lapsiperheitä on 18 %. Yksinhuoltajaäidin perheitä lähes saman verran kuin avoparien muodostamia perheitä eli 17 % lapsiperheistä. Harvinaisempi on lapsiperhe, jossa on yksinhuoltajaisä. Tällaisia perheitä on alle 3 % lapsiperheistä. Uusperheitä on 53 674. Samaa sukupuolta oleva rekisteröity pari on vanhempana 187 lapsiperheessä.

2.2 Vanhemmuus koostuu useista osatekijöistä

Vanhemmuus alkaa ensimmäisen lapsen syntyessä (Schmitt 2003, 307). Kurosen (2003, 113–114) mukaan vanhemmuudessa on monta puolta: tunnesuhde, huolenpityö, kasvattaminen ja taloudellinen vastuu. Hän korostaa, että vanhemmuus on muutakin kuin tunnetta. Tässä yhteydessä hän puhuu erityisesti eronneiden perheiden vanhemmuudesta ja korostaa, että erossa vanhemmuuden erilaiset puolet tulevat näkyviksi.

Vanhemmuus on kulttuurista ja tietyssä yhteiskunnassa toteutuvaa. Joka kulttuurissa on omat käsityksensä vanhemmuudesta, perheestä sekä kasvatuksesta. (Schmitt 2003, 301.) Alasuutarin (2003, 63–64) mukaan vanhemman on ratkaistava, millainen suhde hänellä on kahteen kulttuuriseen vanhemmuuden konstruktion, jotka ovat keskenään erittäin jännitteisiä. Ensimmäinen konstruktio on vanhemmuus, joka rakentuu äidin/vanhemman ja lapsen välisestä läheisestä ja yksityisestä suhteesta. Toinen konstruktio on tulkinta yhteiskunnassamme vallitsevasta vanhemmuudesta, jonka mukaan vanhemmuus ja lapsen elämä pitäisi jakaa esimerkiksi kouluissa ja päiväkodeissa olevien kasvattajien kanssa. (Alasuutari 2003, 64.)

Filosofisesta näkökulmasta Värri (2000, 103) luonnehtii vanhemmuuden syvällistä luonnetta. Hänen mukaansa vanhemmuus ei riipu ajassa tapahtuvista vaihteluista ja sosiaalisista tavanmukaisuuksista tai ole ylipäättään subjektista, kohteesta riippuvaista. Hän näkee parhaimmaksi katsoa vanhemmuutta ontisista lähtökohdista. Tällä tarkoitetaan sitä, että kun lapsi syntyy, vanhemmilla on saman tien alkava vastuu avuttoman lapsen hyvinvoinnista. Värri (2000, 102) käyttää tästä nimeä välitön auttamis- ja kasvatusvastuu, joka on vanhempien ja lapsen välinen

¹ http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tie_001_fi.html

suhde. Kun lapsi on avuton syntyessään, hän on täysin riippuvainen vanhempien huolenpidosta (Värri 2000, 96).

Värriin (2000, 104) mukaan vanhemmuus on ja pysyy, vaikka vanhemmat eivät edes tiedostaisi vastuutaan. Hän ei hyväksy vanhemmuuden vastuuta selitettävän pelkästään intellektuaalisella eli älyllisellä auttamisvastuulla, sillä tällöin jäisi pois vanhemmuuden välitön velvoittavuus, ja kasvattaja voi käyttää tällöin vastuun perusteluna vain järkeen perustuvaa päättelyä. Pelkästään tunteisiin perustuva vastuu kasvatuksen perustana ei myöskään riitä, sillä tunteet ovat jokaisen henkilökohtaisia, minäkeskeisiä, muuttuvat tilanteesta toiseen, eikä kasvatustieteen vastuuta voida näin ollen ajatella satunnaisten tunteiden mukaan toimivaksi. Tunteet kylläkin ovat suuressa osassa kasvatustapahtumaa, mutta vastuuta, jonka kasvatustieteen tuo, ei voida perustella pelkästään tunteisiin vetoamalla. (Värri 2000, 103.)

Vanhempi kantaa taustallaan omia kokemuksiaan vanhemmuuden kohteena olemisesta. (Schmitt 2003, 307.) Vuoden 2006 Perhebarometrin mukaan 4/5 kyselyyn osallistuneista alle 3-vuotiaiden esikoislasten isistä piti omaa isäänsä tärkeimpänä isämällinaan. Myös kaverit ja ystävät mainittiin isämälleiksi, mutta huomattavasti harvemmin kuin omat isät. (Paajanen 2006, 54–55.) 33 % kyselyyn vastanneista isistä piti tärkeimpänä isämälliltä oppimanaan asiana sitä, että yhteinen aika perheen/lapsen kanssa on tärkeää. Ehkä hiukan ristiriitaista on, että 32 % isistä oli kuitenkin sitä mieltä, että haluaisi antaa enemmän rakkautta/aikaa omalle lapselleen kuin omat isämallit ovat antaneet. Tällöin jää arveluiden varaan esimerkiksi se, onko isämälli viettänyt vähän aikaa esimerkiksi oman lapsensa kanssa, jolloin isämälliaan seurannut mies on huomannut, että hän itse haluaakin toimia toisin. Vai onko isämälli antanut kenties aikaa perheelle/lapselle, mutta kyselyyn vastanneen isän mielestä se ei kuitenkaan ole ollut riittävää, jolloin hän isänä haluaa toimia toisin?

Erityisen voimakkaalla ja karulla tavalla omat kokemukset vanhemmuudesta tulevat esille avioeron lasten kohdalla. Wallerstein, Lewis & Blakeslee (2007) kirjoittavat avioeron kokeneiden lasten elämästä pitkäaikaisuuksensa perusteella. He ovat seuranneet avioeron kokeneiden lasten elämää heidän lapsuudestaan asti aina siihen saakka, kun avioerolapset ovat itse aikuistuneet ja perustaneet perheen tai ovat parisuhteessa. Huomattavaa on, kuinka useimmat eronneiden vanhempien lapset välttävät vanhemmuutta (Wallerstein ym. 2007, 112). Useimmat tutkimuksen lapset olivat aikuisina sitä mieltä, etteivät missään tapauksessa halua omien lastensa kokevan sellaista lapsuutta kuin he itse ovat kokeneet (Wallerstein ym. 2007, 303). Mikäli avioeron kokeneen lapsen kohdalle tulee avioero hänen omassa aikuisuudessaan, hän tekee kuitenkin usein samat virheet omien lastensa parissa kuin heidän omat vanhempansa aikoinaan erottuaan. (Wallerstein 2007, 234.)

2.3 Vanhemmuuden erilaisia piirteitä

2.3.1 Vanhemman auktoriteettisuus

Yksi vanhemmuuteen kuuluva asia on auktoriteetti. Valkosen (2006, 55) mukaan 11–13-vuotiaat lapset haluavat, että aikuinen laittaa rajat ja kasvattaa. Tähän kuuluu, että vanhempi pitää kurin, ei lelli, kasvattaa ja opettaa sekä neuvoo. Valkosen (2006, 99) mukaan hyvän vanhemman ei tarvitse olla tasavertainen lastensa kanssa. Kaverivanhempia ei kaivata. Hoikkalakaan (2001)² ei kehota vanhempia kaverivanhemmuuteen, vaan kehottaa hyväksymään vanhemmuuden vallan. Kaverivanhemman linja voi hänen mukaansa olla petollinen ja vaikea malka, vaikkakin helppo. Myös Schmitt (2003, 311) toteaa, että ”vanhempi ei ole lapsen kaveri.” Vanhemman on hänen mukaansa siedettävä pahana oleminen ilman itsetuntonsa horjumista.

Puolimatkan (1999, 225) mukaan auktoriteetti vapauttaa. Kun lasta estetään toimimaan tavalla, joka rajoittaa hänen omaa tulevaa vapauttaan tai muiden vapautta, toimii auktoriteetti vapauden edellytyksenä. Puolimatkan (1999, 226) mielestä kasvatuksellinen ohjaus ja auktoriteetti ovat hyväksyttäviä ja perusteltuja asioita. Hänen mukaansa auktoriteettia tarvitaan mm. siitä syystä, että lapsi on ohimenevästi kypsytön ja kyvytön huolehtimaan itsestään. (Puolimatka 1999, 242).

Hoikkalan (1993, 49) tutkimuksissa tuli esiin vanhempien haluttomuus käyttää sanaa kasvatus. Aikuisen ja lapsen välinen suhde on mieluummin kaveri- kuin kasvatussuhde. Kuitenkin rajojen asettaminen nähdään tärkeänä ja vältetään vapaata kasvatusta. Hoikkalan (1993, 50–51) haastatteluista ottamissa lainauksissa mainitaan kasvattamisesta mm. seuraavasti: ”En miellä itseäni kasvattajaksi. Lapset ovat tavallaan kavereita, ne antavat sosiaalista kasvatusta vanhemmille. En ole kasvatusmielinen. Kasvattaminen on jyrkkää ohjaamista. Meillä on kaverisuhde. Kasvatuksen nimissä on tehty hirveyksiä. Kasvattaminen on negatiivinen sana. Sanalla on kielteinen väri, joka liittyy kansakoulun autoritaarisuuteen.” Tavoitteellista kasvattamista vieroksutaan. Puhutaan mieluummin itsekasvattautumisesta, jolloin mm. ratkaisut ovat viime kädessä nuorten omassa kädessä neuvonnasta huolimatta. (Hoikkala 1993, 52.)

Pulkinen (1994, 34-37) esittelee amerikkalaisen tutkijan Diana Baumrindin ajatuksia kontrollista kasvatustapahtumassa. Baumrind (Pulkinen 1994) jakaa kontrollin kolmeen erilaiseen osa-alueeseen: autoritaarinen, autoritatiivinen sekä salliva. Salliva on myöhemmin jaettu vielä hemmottelevaan ja laiminlyövään kasvatukseen.

² <http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/oppimiskeskus/verkkoaineisto/kasv/hoikkala.pdf>

Autoritaarisella vanhemmalla on mielessään visio jonkin korkeamman auktoriteetin absoluuttisista standardeista, kuten esimerkiksi uskonnosta ja siihen liittyen esimerkiksi siitä, mikä on syntiä. Autoritaarinen vanhempi haluaa kasvattaa lasta näiden normien mukaan, pitää tottelevaisuutta hyveenä ja rankaisee lastaan voimaakin käyttäen, mikäli lapsi käyttäytyy vastoin sitä, minkä vanhempi ajattelee olevan oikein. Keskustelua ja perustelua autoritaarinen vanhempi ei pidä tärkeänä. (Pulkkinen 1994, 34.)

Autoritatiivinen vanhempi on rationaalinen ja pyrkii sen keinoin vaikuttamaan lapseen. Hän keskustelee, perustelee ja arvostaa lastaan. Hän pitää itseään vastuullisena ja velvollisena huolehtimaan lapsesta tietyissä tilanteissa, mutta huomioi myös lapsen yksilölliset tarpeet. Hän tunnustaa lapselleen erehdyksensä. (Pulkkinen 1994, 34–35.)

Salliva vanhempi on itsetunnoltaan heikko. Hän yrittää hyväksyä lapsensa impulsiiviset toiveet, halut ja toiminnat hyväksyen ja rankaisematta. Hän asettaa vähän vaatimuksia lapselle, eikä ota vastuuta lapsen käyttäytymisen muokkaamisesta ja muuttamisesta. Hän ei toiminnallaan myöskään rohkaise lapsen itseluottamusta ja antaa itsensä lapsen juoksettavaksi. Hemmotteleva, salliva vanhempi reagoi lapsen tarpeisiin, muttei ole vaativa lapsen suhteen. Laiminlyövä, salliva vanhempi ei ole vaativa lapsen suhteen, muttei reagoi myöskään lapsen tarpeisiin. (Pulkkinen 1994, 35–36.)

2.3.2 Funktionaalinen kasvatus

Väri (2000, 101–103) puhuu kasvatuksen eettisyydestä ja siitä, mitä varten lasta kasvatetaan. Mikäli vanhempi ajattelee lapsesta tulevan kasvatuksen avulla jotain, esimerkiksi pianisti, luova ihminen, insinööri jne., ei lapsella ole tällöin itseisarvoa, vaan tärkeämpää on vanhempien omien toiveiden täyttäminen lapsen kautta. Tällöin puhutaan funktionaalisesta kasvatuksesta, jossa nykyisyys nähdään toissijaisena ja kasvattaja odottaa kasvatistaan tulevan jonain päivänä jotain muuta kausaalisesti ajatellen. (Väri 2000, 101–103.)

Korhonen (2002, 66–67) puhuu funktionaalisen kasvatuksen sijasta investointiajattelusta. Hän väittää, että elämä näytetään nykypäivänä sellaisessa valossa kuin se olisi koko ajan koetilanne, ja ihminen voi milloin tahansa epäonnistua. Investointiajattelun mukaan ”Lapseen täytyy sijoittaa mahdollisimman paljon mahdollisimman varhain.” Katse täytyy olla koko ajan suunnattuna eteenpäin, tulevaisuuteen ja palkkio tehtävästä työstä tulee vasta aikuistumisen tienoilla. (Korhonen 2002, 67.)

Alasuutari (2003, 166) käyttää tutkimuksessaan nimitystä kasvatuksen projektitulkinna, jolla hän tarkoittaa vanhemman vahvaa sitoutumista lapsensa elämän ohjaamiseen. Jotkut hänen

haastattelemistaan vanhemmista puhuvat sitoutumisesta niin vahvasti, että hän vertaa sitoutumisen voimakkuutta tilanteeseen, jossa lapsi on merkityksellisyyden ja mielekkyyden tuoja vanhemman elämässä. Alasuutarin (2003, 166) mukaan vanhemmuutta määrittää lapsen elämän kulku. Vanhempaa ja vanhemmuutta arvioidaan lapsen kehityksen mukaan. Kun lapsi pärjää ja menestyy, on vanhempi tällöin myös onnistunut tehtävässään. Sinkkosen (2003, 292) mukaan samassa perheessä äitiys ja isyys voidaan kokea eri tavalla. Molemmilla vanhemmilla on lasta koskevia mielikuvia ja toiveita. Lapset toimivat näiden toiveiden pohjalta tai niitä vastaan enemmän tai vähemmän tietoisesti. Kuitenkin Sinkkosen (2003, 292) mielestä hyvään vanhemmuuteen kuuluu kyky luopua lasta rajoittavista ja kireistä mielikuvista. Vanhemman on hyvä antaa lapsen omille toiveille ja haluille tilaa.

On huomioitava myös seikka, jonka Alasuutari (2003, 82) esittää. Hänen tutkimuksensa vanhempien puheesta tulee ilmi, että lapsen treenaamiseen ja osaamiseen panostetaan lapsen oman motivaation, kiinnostuksen tai esimerkiksi lahjakkuuden vuoksi. Tällöin suljetaan pois se vaihtoehto, että vanhempi eritoten pyrkisi harjoittamaan lastaan omien toiveidensa tai halujensa mukaan. Hyvä vanhemmuus nähdään tässä tilanteessa sellaisena, että vanhempi kykenee tarjoamaan lapselleen kiinnostuksen ja lahjakkuuden mukaisia mahdollisuuksia, eikä omiin intresseihinsä perustuvaa treenaamista. (Alasuutari 2003, 82.)

2.3.3 Hyvä vanhemmuus

Valkosen (2006, 63) mukaan lasten mielikuva hyvästä vanhemmasta on yhtenevä ohjaavan, lapsilähtöisen kasvatuksen kanssa. Hyvän vanhemman tehtäviin kuuluu lasten mukaan rajojen asettaminen, huolehtiminen sekä lapsen tärkeänä pitäminen. Lasten mukaan hyvän vanhemman tehtävänkuvaa ei kuulu liiallinen ankaruus, muttei myöskään hemmottelu. Lapset korostavat vahvasti aikaa, jonka vanhemmat antavat heille. Lisäksi lapset pitävät tärkeänä konkreettista huolenpitoa. (Valkonen 2006, 63.)

Valkosen (2006, 63) mukaan lapset kaipaavat rajoja, mutta eivät tuo kirjoituksissaan esille rajoista neuvottelemisen näkökulmaa. Huomionarvoista on lasten vaatimus siitä, että hyvän vanhemman tulee olla ihmisiksi elävä. Valkosen (2006, 55) tutkimuksen mukaan tähän liittyy se, ettei vanhempi käytä päihkeitä, riitele, eikä eroa tai jos eroaa, pitää yhteyttä lapseen ja tulee myös toimeen toisen vanhemman kanssa. Hyvä vanhempi on lasten mielestä myös sopivissa määrin kiva, pitää sopivassa määrin lapsesta huolta ja asettaa myös sopivasti rajoja. Liiallinen tai liian vähäinen kivuus, huolenpito tai rajojen asettaminen eivät ole enää hyvää vanhemmuutta.

Kuitenkaan lapsen tärkeänä pitämistä ja ihmisiksi elämistä ei voi koskaan liikaa korostaa ja toteuttaa hyvässä vanhemmuudessa. (Valkonen 2006, 54–60.)

Innasen (2001) mukaan liian tiukkoja, jäykkiä malleja ei tulisi toteuttaa kasvatuksessa. Hän on tutkinut lukioikäisten kirjoituksia, joissa kerrotaan herkistä hetkistä isien ja äitien kanssa. Tämän perusteella hän toteaa, että vanhemmuudessa tulisi välttää jäykkiä ratkaisumalleja ja toimia tilanteen mukaan ongelmien tullessa. Vanhemmuutta tarvitaan, vaikka auktoriteettisuhteet ovatkin murroksessa. Hänen tutkimuksistaan tuli esille myös se, kuinka lukioikäisille tärkeää ovat tavalliset arkiset hetket vanhempien kanssa: ”On käyty kaupassa tai ongella, leivottu pullaa ja katseltu televisiota.” (Innanen 2001, 142–149.) Myös Valkonen (2006, 43) teki saman huomion 11–13-vuotiaita lapsia tutkiessaan. Yhdessä tekemisen ei tarvitse olla mitään kovin kummallista, vaan se voi olla ”ruoanlaittoa, pihatöiden tekemistä tai siivousta yhdessä.”

2.3.4 Kokonaisvaltainen vanhemmuus

Jo Snellman (Hämäläinen 2005, 54) aikoinaan piti kasvatusta koko elämänmittaisena prosessina, jonka perusta on perheen kasvatuksessa ja joka jatkuu myöhemmin itekasvatuksena. Snellman piti lastenkasvatusta perheiden korkeimpana tavoitteena ja hänen mukaansa lastenkasvatus tuo puolisoitten suhteeseen objektiivisen tarkoituksen. Hänen mukaansa vanhemmilla on luonnollinen rakkaus lapsiaan kohtaan, jolloin vanhemmuuden velvollisuudet hoituvat ilman pakkoa. Snellman oli kotikasvatuksen puolestapuhuja sen sivistyksen vuoksi. Snellmanin mukaan lastenkasvatuksen tarkoitus on auttaa lasta irrottautumaan perheestä itsenäiseksi ja vapaaksi ihmiseksi eli lapsenkasvatus muuttuu lapsen itse itsensä kasvattamiseksi, kun hän irrottautuu perheestään ja alkaa elää omaa elämäänsä. (Hämäläinen 2005, 54–66.)

Valkosen (2006, 99–100) tutkimuksen tuloksista on luettavissa kokonaisvaltaisen vanhemmuuden vaade. Lasten kirjoituksista tuli esiin aikuisen ihmisiksi elämisen tärkeys. Lasten mielestä oli tärkeää myös se, mitä aikuiset tekevät lasten silmiltä piilossa. Valkosen (2006, 100) mukaan aikuinen voi ajatella joidenkin asioiden olevan lapselle kuulumattomia ja näin ollen hän voi kieltää niiden kuulumisen vanhemmuuteen. Valkonen (2006, 100) itse ei kuitenkaan näe olevan olemassa sellaisia asioita aikuisen elämässä, jotka eivät vaikuttaisi vanhemmuuteen tai lapsiin. Hyvä vanhempi osaa asettaa rajat lapsensa ohessa myös itselleen. Valkonen (2006, 100) esittääkin kysymyksen, pitäisikö vanhemmuutta alkaa pohtia enemmän moraaliselta ja eettiseltä kannalta kuin perinteisestä lapsuuden tai vanhemmuuden tutkimuksen näkökulmasta.

Myös Korhonen (2002, 57) tuo esille kokonaisvaltaisen vanhemmuuden tärkeyttä, kun hän esittää kysymyksen, johtuuko nuorten ja lasten pahoinvointi sittenkin aikuisuuden ongelmista?

Hänen mukaansa aikuiset elävät rajattoman ja yksilöllistyneen vapauden maailmassa. Kaikki suvaitaan, jolloin vaarana on välinpitämättömyys. Korhonen (2002, 57) kysyy, ovatko aikuiset turvakallioita kasvavalle sukupolvelle pirstoutuvassa ajassa.

Schmitt (2003, 324) puhuu vanhemmuudesta prosessina, joka on elinikäinen. Hänen mukaansa lapsen hyvinvointi menee aina aikuisen tarpeiden edelle. Vanhemmaksi ei voi tulla ikään kuin suorittaen jonkin tutkinnon ja näin ollen valmistua vanhemmaksi. Vanhemmuutta ei voi suorittaa, eikä siitä voi suoriutua. ”Vanhemmaksi kasvetaan niin kuin tullaan joka päivä vähitellen enemmän ihmiseksi.” (Schmitt 2003, 324.)

2.3.5 Jaettu vanhemmuus

Jämsä (2003, 24) puhuu jaetusta vanhemmuudesta, jolla yleensä tarkoitetaan vanhemmuuden jakamista myös miesten elämää käsittäväksi. Hän haluaa kuitenkin laajentaa jaetun vanhemmuuden käsittämään myös samaa sukupuolta olevien parien vanhemmuuden jakamiseen tai useamman kuin kahden vanhemman vanhemmuuden jakamiseen. Sateenkaariperheissä naiset toimivat miehiä enemmän vanhempina. Naiset saattavat vuorotella esimerkiksi synnyttämisessä. Miehillä sen sijaan ei ole imettämisen tai synnyttämisen kaltaisia vanhempia jakavia tekijöitä. (Jämsä 2007, 169.)

Rotkirch (2000, 192–193) kritisoi jaettua vanhemmuutta, jolla hänen mukaansa ”tarkoitetaan yleensä isän tasavertaista osallistumista lasten hoitoon.” Hän puhuu *dividing*-jakamisesta, jolloin vanhemmat tarkoin laskevat käyttämänsä ajan ja oikeutensa esimerkiksi matkoihin. Oma elämä ikään kuin lohkotaan lasten hoitoon, työhön jne. Hänen mukaansa jaettu vanhemmuus on myös eristäytynyttä vanhemmuutta, jolloin sosiaaliset verkostotkin ovat kaventuneet. Rotkirch (2000, 193) on sitä mieltä, että heikot sukulaisuussuhteet sekä kaupunkielämä vaikuttaa siten, että vanhempien on hoidettava lapsensa itse, joka taas puolestaan kiireisessä elämässä aiheuttaa lapsille annettavan ajan jakamista tarkoin.

Rotkirchin (2000) mukaan jaetun vanhemmuuden olemassaolo on seurausta vanhemmuuden pirstoutumisesta ja sitä seuranneesta vanhempien epävarmuudesta, mitä vanhemmuuteen tulee. Ennen vanhemmilla ei ollut esimerkiksi valtaa päättää, montako lasta he haluavat. Kun perhekoko pienentyi, perhesuunnittelu levisi, vanhemmuuden jakaminen erilaisiin lohkoihin alkoi (biologinen vanhemmuus, kantajavanhemmuus, kasvattajavanhemmuus), patriarkaaliset roolit hajaantuivat ja hävisivät, tuloksena oli Rotkirchin (2000, 190–192) mukaan pyrkimys kahteen erilaiseen lopputulokseen: puhtaaseen tai totaaliseen ihmissuhteeseen (kts. kuvio 1). Puhtaassa suhteessa keskeistä on vapaus valita menonsa ja tulonsa, suhteeseen on heikko sitoutuminen ja se perustuu

molempien osapuolien vapauteen ja suhteen antoisuuteen ja kehittävyys. (Rotkirch 2000, 187). Totaalisessa suhteessa vanhempi on taas puolestaan vahvasti sitoutunut lapseensa ja jopa parisuhde jätetään toissijaiseksi lapsi–vanhempi-suhteen tärkeyden vuoksi. Totaalinen suhde on kokonaisvaltaista vanhemmuutta. (Rotkirch 2000, 189–190; 196–197.)

Puhdas suhde	Pirstoutunut suhde	Totaalinen suhde
<i>Heikko sitoutuminen</i>		<i>Vahva sitoutuminen</i>
<i>Parisuhde</i>	<i>Neuvoteltu vanhemmuus</i>	<i>Kokonaisvaltainen vanhemmuus</i>
<i>Tavataan, kun sopii</i>	<i>Seurustellaan sopimuksen mukaan</i>	<i>Jatkuvasti yhdessä</i>
	<i>”laatu aika”</i>	<i>”Intensiiviset äidit” & ”valmentajaisät”</i>

KUVIO 1. Vanhemmuuden eri muodot ja ajankäyttö. (Rotkirch, A. 2000, 192.)

Schmitt (2003, 315) kritisoi jaetun vanhemmuuden käsitettä. Hän pitää sitä omituisena. Hän kirjoittaa: ”On olemassa isyys ja äitiys eli sukupuolen mukainen ainutkertainen ja ainutlaatuinen ihmisenä olemisen muoto suhteessa lapseen; on olemassa vanhemmuus, joka on vanhempien ja lasten välinen kasvuprosessi. Miten vanhemmuus olisi jaettavissa?” Hän uskoo, että jaetusta vanhemmuudesta puhuvat ihmiset tarkoittavat vanhemmuudesta johtuvien velvollisuuksien jakamista vanhemmuuden puolittamisen sijasta. Hän puhuu vahvasti kokonaisvaltaisen vanhemmuuden puolesta ja korostaa vanhemmuuden olevan ”isyys, äitiys ja lapsena olemisen kohtaamispaikka, yhteinen tila ja prosessi”. (Schmitt 2003, 315–316.)

2.4 Vanhemmat yhteiskunnassa

Valkonen (2006, 100) ihmettelee, että julkista keskustelua seurattaessa vanhemmuuden voi päätellä olevan hukassa tai ainakin kriisissä, vaikka toisaalta tietoa kasvatuksesta, vanhemmuudesta ja lapsen elämästä on saatavana enemmän kuin koskaan aiemmin. Saman asian todistaa se, kun hain internetistä hakukone Googlen avulla linkkejä sanalle ´hyvä vanhemmuus´. Osumia 159 000 ja sanalle ´vanhemmuus´ osumia tuli jopa 448 000 (katsottu 25.5.2009).

Hoikkalan (1993, 47) mukaan nyky-yhteiskunnassa lasten ja nuorten vanhemmat jäävät sivuun kasvatus- ja socialisaatiojärjestelmässä asiantuntijoiden ottaessa tilan haltuunsa. Vanhemmat ovat roolissa vain siinä tapauksessa, kun nuoret ovat tehneet jotain laitonta, ei hyväksyttävää ja kiellettyä. Tällaisessa tilanteessa Hoikkala (1993, 47) käyttää vanhemmista nimitystä ”julkinen häpeäpaalu”, jollaiseksi vanhemmat muodostuvat, kun puhutaan nuorten laittomista teoista. Hänen mukaansa vanhemmat ovat vaiti läsnä edellä mainitun kaltaisissa tilanteissa.

Joskus vanhemmat saavat julkisuutta sillä, että esiintyvät esimerkiksi ”narkkarin isänä” tai ”nuorisorikollisen äitinä”. Poikkeuksena ovat lehtijutut, joissa modernin vanhemmuuden ongelmia esitellään ja ratkaistaan. Joskus juhlien aikaan voi olla esillä myös esimerkkejä huolehtivista ja esimerkillisistä vanhemmista. Vanhemmat siis loistavat suhteellisella poissaolollaan kasvatuskeskustelussa, jota käydään julkisuudessa, ja näin ollen asiantuntijat saavat valtaa. (Hoikkala 1993, 47.) Myös Alasuutarin (2003, 14) mukaan yhteiskunnallisessa keskustelussa ovat olleet mukana lähinnä asiantuntijat. Vanhempien ääntä ei hänen mukaansa ole juurikaan kuultu ja kannanotot vanhemmuudesta ovat mediassa olleet usein vanhempia syyllistäviä. (Alasuutari 2003, 14.)

Hoikkala (1993, 47–48) huomioi journalismin toimintaperiaatteen. Journalismi tarvitsee menestyäkseen rahaa, jotta sen toiminta kannattaa. Tällöin kirjoitettujen juttujenkin on oltava sen mukaisia: kiinnostavia ja vetovoimaisia yleisöä ja lukijoita ajatellen. Tavallisten vanhempien elämä ei kuitenkaan ole välttämättä täynnä suurta yleisöä kiinnostavaa dramatiikkaa, jännitteitä, onnea, vaaraa tai kuolemaa, jolloin heitä ei myöskään käytetä asiantuntijoina kasvatus- ja nuorisokysymyksissä. Vanhemmilla voi toki olla sanottavaa, mutta he eivät ehkä kaipaa julkisuutta ongelmien ja asioiden selvittelynterееksi. (Hoikkala 1993, 47–48.)

Poikkeavan näkökulman tuo tähän Jallinoja (2006), joka tutkimus osoittaa, että 2000-luvun molemmin puolin kasvatuskeskustelu on voimistunut julkisestikin Suomessa ja siihen ovat ottaneet osaa aivan tavalliset vanhemmat asiantuntijoiden ja julkisen vallan käyttäjien lisäksi. Jallinoja (2006) tutki Helsingin Sanomien perhettä koskevia kirjoituksia vuosina 1999–2003 ja väitti saamiensa tulosten mukaan, että Suomessa on tapahtunut familistinen käänne vuosituhannen vaihteessa.

2.4.1 Instituutioiden rooli kasvatuksessa

Perhebarometrissa vuonna 2000 tutkittiin vanhempien ja ammattikasvattajien näkemyksiä lasten kasvatuksesta. Ammattikasvattajien mielestä he joutuvat ottamaan liiaksi vastuuta lasten

kasvattamisesta, johon yksi syy heidän mukaansa on vanhempien epävarmuus kasvattajina. Muita syitä olivat mm. työelämän kasvavat vaatimukset sekä yhteisen ajan puute. Ammatikasvattajat olivat sitä mieltä, että nykyvanhempien työt ja harrastukset vievät niin paljon aikaa, ettei lasten rajojen asettamisen tai vastuunottamiseen heistä jää aikaa, uskallusta, viitseliäisyyttä tai kykyjä. Vanhemmat sen sijaan näkivät vastuun jakautumisen ammatikasvattajien kanssa sopivana. (Seppälä 2000, 23–26.)

Somalivanhempien mielestä suomalaisten vanhempien auktoriteetti kasvatusasioissa on ammatikasvattajilla, kuten sosiaalityöntekijöillä, lastensuojelulla tai terveydenhoidon työntekijöillä. He määrittelevät somalivanhempien mukaan, millaista hyvän vanhemmuuden tulee olla ja mikä on lapselle parasta. Somalivanhemmat ihmettelevät kulttuuria, jossa biologisten vanhempien ja viranomaisten vastuuta korostetaan, kun taas somalikulttuurissa kaikki aikuiset osallistuvat kollektiivisesti kasvatukseen. (Tiilikainen 2003, 181; Tiilikainen 2007, 274.)

Alasuutarin (2003, 164–165) mukaan vanhemmat ovat sitä mieltä, että lapsen laittaminen esimerkiksi päivähoitoon edistää lapsen optimaalista kasvua. He näkevät lapsen oikeanlaiseen kasvattamiseen kuuluvan myös instituutiossa tapahtuvan kasvattamisen. Vanhempien puheen perusoletuksena on myös se, että hyvä vanhemmuus sisältää yhteistyötä yhteiskunnallisten kasvattajien kanssa.

Alasuutarin (2003) tutkimuksesta käy ilmi, että vanhemmuuden arviointi julkisuudessa (esim. päiväkotitai koulu) voi olla herkkä paikka vanhemmalle. Vanhemmuutta saatetaan pitää syynä lapsen vaikeuksiin instituution puolelta. Vanhempi voi tuntea, että häntä syyllistetään ja kasvatuksen ammattilainen on valta-asemassa häneen nähden. Kuitenkin kasvatuksen ammattilaisen arvostava ja hyväksyvä suhtautuminen vanhemman näkökulmaan lapsen tilanteesta auttaa ongelmatilanteissa. (Alasuutari 2003, 112–113.)

2.4.2 Erilaisia perheitä nyky-yhteiskunnassa

Seuraavaksi esittelen joitakin nyky-yhteiskunnassamme olevia perhemalleja, jotka poikkeavat edelleen tavallisimmasta ja yleisimmästä ydinperheen mallista. Eroperheisiin perehdyn siksi, että niiden määrä on kasvanut yhä enenevässä määrin 1970-luvulta lähtien. Uusperhe on verrattain uusi käsite, sillä se on otettu käyttöön vasta 1980-luvun alkupuolella. Sen yksi muoto on yksinhuoltajan perhe. Sateenkaariperheet ovat nyky-yhteiskunnassamme esillä etenkin politiikan ja lainsäädännön kentällä. Sateenkaariperheiden perhemallit ovat moninaistuneet 1990-luvun puolivälistä eteenpäin Suomessa. Somaliperheet ovat kasvava joukko etenkin pääkaupunkiseudulla ja heidän elämästään on uutisoitu viime vuosina paljon.

Eroperhe

Suomessa avioeroja on ollut yhä enenevässä määrin 1970-luvulta lähtien. Vaikka perheen ajatellaan olevan kokonaisuus, joka tuo jatkuvuutta, perheet hajoavat entistä herkemmin. Tilastokeskuksen tietojen mukaan 1970-luvulta eteenpäin on myös avioparien muodostamien lapsiperheiden lukumäärä kääntynyt laskuun ³.

Reunan (1999, 17) laatiman Perhebarometrin 1999 mukaan perheen hajoamisen ja eron jälkeen useimmille tulee tarve muodostaa uusi perhe. Kun uusi perhekokonaisuus on valmis, saadaan elämään uudenlaista jatkuvuutta. Vuoden 1999 Perhebarometrin mukaan ero on myös nyky-yhteiskunnassa hyväksytty asia, mikäli puolisoitten välillä on erimielisyyksiä, jotka antavat aihetta eroon. Päivähoitoikäisten lasten vanhemmista 75 % ja päiväkodin henkilökunnasta 81 % ajatteli, että ero kannattaa, jos vanhempien välillä on erimielisyyksiä. (Reuna 1999, 17.)

Vanhempien eron jälkeen perheen rakenteeseen tulee muutoksia. Lapset voivat jäädä toisen vanhempansa luokse asumaan, jolloin on kyse yksinhuoltajuudesta. Vanhemmilla voi olla myös yhteishuoltajuus. Jos vanhempi löytää uuden puolison, joka tulee perheeseen, puhutaan yleensä uusperheestä. Uudella puolisoilla saattaa myös olla lapsia.

Yhteishuoltajuudessa lapsella on kaksi huoltajaa. Hokkasen (2005, 60–62) mukaan yhteishuoltajuuden valintaan voi olla monia syitä. Hänen tutkimuksessaan vanhemmat perustelivat yhteishuoltajuutta usein tunteenomaisesti tuoden esille sen, kuinka tärkeää on, että lapsella on kaksi vanhempaa. Todellisuudessa yhteishuoltajuus voi jossain määrin muistuttaa yksinhuoltajuutta. Hokkanen (2005, 62) käyttää lähi- ja etävanhemman termejä selventääkseen sitä, kumpi on lapsia lähempänä oleva vanhempi. Usein lähivanhemmat kokevat itsensä yksinhuoltajiksi ja etävanhemmat taas puolestaan liian voimattomiksi kyetäkseen vaikuttamaan lastensa elämään. (Hokkanen 2005, 61). Vanhemmuus koetaan erillisenä toisesta vanhemmasta (Hokkanen 2005, 88).

Yksi yhteinen asia kaikissa erotilanteissa kuitenkin on. Wallerstein ym. (2007, 123) mukaan ero on lapselle erilainen kokemus kuin vanhemmalle. Vanhemmat kyllä huolehtivat lapsistaan erotilanteessa, mutta olettavat heidän sopeutuvan hyvin ja nopeasti muuttuneeseen tilanteeseen. Hokkasen (2005, 118) mukaan etenkin eron jälkeen lasten kanssa keskustelu ja heidän kuuntelemisensa on tärkeää. Myös Wallerstein ym. (2007) korostavat useaan otteeseen lasten kuuntelemista ja ajan antamista heille erotilanteissa sekä myös varsinaisen eron jälkeen.

Se, valitaanko eron jälkeen yksin- vai yhteishuoltajuus, ei ole niin oleellista kuin se, miten vanhemmat hoitavat suhdetta lapsiinsa ja toisiinsa. ”Ratkaisevaa on vanhempien mielenterveys,

³ http://www.stat.fi/til/perh/2007/perh_2007_2008-05-30_tie_001.html

lapsen ja vanhemman suhteen laatu, riitelevätkö vanhemmat vai pystyvätkö yhteistyöhön, sekä lapsen ikä, temperamentti ja sopeutumiskyky.” (Wallerstein ym. 2007, 230.)

Uusperhe

1980-luvun alkupuolella tuli käyttöön käsite uusperhe (Juntunen & Krats 1997, 11). Uusperheiden määrä on lisääntynyt vuosien mittaan. Kun Tilastokeskuksen mukaan vuonna 1990 uusperheiden osuus lapsiperheistä oli 6,9 %, vastaava prosenttiluku vuonna 2008 oli 9,2 %⁴.

Rotkirch (2000, 190) sanoo vanhemmuuden olevan lohkoutunut ja pirstoutunut käsite. Tämä pitää paikkansa uusperheiden kohdalla, kun Kurosen (2003, 115–118) mukaan heidän kohdallaan vanhemmuudesta puhuttaessa käytetään usein jaottelua biologiseen, psykologiseen sekä sosiaaliseen vanhemmuuteen. Näiden kolmen lisäksi puhutaan myös juridisesta vanhemmuudesta. Biologinen vanhemmuus viittaa lapsen synnyttäjään ja siittäjään. Psykologinen vanhemmuus huomioi lapsen oman kokemuksen siitä, ketä hän pitää vanhempanaan. Tähän vaikuttaa kiintyminen. Sosiaalinen vanhempi on arjen huolenpitäjä sekä vastuunkantaja. Lapsi, joka saa uuden vanhemman, ei välttämättä pidä häntä psykologisena vanhempanaan, mutta saattaa pitää uutta äitiä tai isää (tai molempia) sosiaalisena vanhempanaan. Juridinen vanhemmuus ei välttämättä koske uusperheen vanhempaa suhteessa toisen vanhemman lapsiin. Biologisen vanhemman oikeudet ja taloudelliset velvollisuudet tulevat korostetusti esiin nykyllä säädännössä ja ajatuksessa siitä, miten eron jälkeinen vanhemmuus tulisi hoitaa. (Kuronen 2003, 115–118.)

Mikäli taustalla on ero, on vanhemmuuden juridinen sääntely voimakasta ja samalla korostuu myös neuvoteltava vanhemmuus (Kuronen 2003, 115). Neuvoteltavassa vanhemmuudessa vanhemmat yhdessä keskustelevat ja neuvottelevat ratkaisuihin, jotka koskevat lapsia. Wallerstein ym. (2007) mainitsevat useaan otteeseen kuitenkin myös sen, että lasten mielipiteet olisi syytä ottaa vakavasti tilanteessa, jossa vanhemmuus on koetuksella ja muutoksessa. Lasten näkökulma ja mielipiteet jäävät heidän mukaansa usein huomiotta avioerotilanteissa.

Wallerstein ym. (2007, 251–253) kirjoittavat isäpuolen vaikeasta roolista uusperheessä. On erilaista luoda kontakti perheen taaperoikäiseen lapseen kuin murrosiän kuohuissa olevaan nuoreen. Jos lapsella on aito, säilynyt suhde oikeaan isään, uuden isäpuolen rooli voi olla vaikea. Äidin roolia uusperheessä pidetään tärkeänä. Hänen tehtävänä on toimia välittäjänä uuden isäpuolen ja lasten välillä. (Wallerstein ym. 2007, 251–256.)

⁴ http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tau_004_fi.html

Yksinhuoltajan perhe

Uusperheen yksi muoto ovat yksinhuoltajan perhe. Nykyisin ihmiset valitsevat yksinhuoltajuuden tietoisien elämänratkaisujen seurauksena useammin kuin ennen (Juntunen & Krats 1997, 7). Tällainen elämänratkaisu on esimerkiksi ero, jonka jälkeen toinen vanhemmista jää lasten kanssa asumaan toisen lähtiessä. Yksinhuoltajaäidin perheitä Suomessa on laskettu Tilastokeskuksen mukaan olevan vuoden 2008 alkupuolella lähes saman verran kuin avoparin lapsiperheitä eli noin 17 %. Harvinaisempi on lapsiperhe, jossa on yksinhuoltajaisä. Tällaisia perheitä on alle 3 % lapsiperheistä. Niiden määrä on kuitenkin lisääntynyt vuosikymmenten saatossa. Tosin esimerkiksi yksinhuoltajaäidin ja lapsien muodostamien perheiden määrä on vuosituhannen alkupuolelta pysynyt suurin piirtein samana.⁵

Huomattavaa on, että eron jälkeen suurin osa lapsista jää äidille. Vanhemmuus on eron jälkeen selkeän sukupuolittunutta. (Kuronen 2003, 108.) Helsingin Sanomat uutisoi 19.11.2009, että Suomessa asuvista somaliäideistä jopa 46 % on yksinhuoltajia. Suurin syy tähän katsotaan olevan miesten työttömyys ja kotoutumisongelmat. 40 % naisista on kuitenkin edelleen avioliitossa, minkä katsotaan johtuvan ainakin osittain moniavioisuudesta.⁶

Nätkin (2003, 32) on tehnyt huomion, että yksinhuoltajaäidit kirjoittavat omaelämäkerrallisissa teksteissään puolustavaan sävyyn ikään kuin väittääkseen vastaan sellaisille ihmisille, jotka epäilevät heidän elävän jotenkin puutteellista perhe-elämää tai kyseenalaistavat heidän hyvän äitiytensä. Hän mainitseekin, ettei yksinhuoltajavanhemmuus vahingoita lapsia, ellei lasta sosiaalisesti leimata epänormaaliksi tai jotenkin poikkeavaksi. Ongelmat syntyvät siis ulkopuolisista ihmisistä. (Nätkin 2003, 38.)

Hoikkala (1993, 58–61) puhuu puolustelewan sävyn sijaan haastamisen sävystä analysoidessaan erään yksinhuoltajaäidin haastattelua. Hän sanoo haastattelun sävyn olevan jopa yllpeän haastava, ja puhuja toistuvasti todistelee erinomaisuutta ratkaisuisaan. Haastateltava asettuu haastattelijaa vastaan, tekee välillä tiukkojakin kysymyksiä haastattelijalle, arvostelee kysymyksiä ja vakuuttelee omia ratkaisujaan. Asiaa käsiteltyään Hoikkala (1993, 61) kysyykin: ”Onko kysymys muiden ratkaisujen haastamisesta vai oman ratkaisun puolustelusta?”

Yksinhuoltajaperheillä on taloudellisia ongelmia ja heillä on kahden vanhemman perhettä suurempi köyhyysriski. Yksinhuoltajaäitejä on Suomessa tutkittu verrattain vähän. Mielenkiinto on

⁵ http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tie_001_fi.html

⁶ <http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Somali%C3%A4ideist%C3%A4++1%C3%A4hes+puolet++yksinhuoltajia/HS20091119SI2YO03e6r>

enemmänkin isyydessä ja siinä, mitä isyydelle tapahtuu erossa ja miten lapsen suhde isään turvataan eron jälkeen. (Kuronen 2003, 108–109.)

Sateenkaariperhe

Sateenkaariperheet ovat tulleet yhteiskunnassamme yhä näkyvämmiksi (Jämsä 2007, 168.) Tilastokeskus on alkanut tilastoida rekisteröityjen parisuhteiden perheitä vuodesta 2002 alkaen, jolloin niitä katsottiin olevan 32. Siitä lähtien rekisteröityjen pariin perheiden määrä on alkanut kasvaa ja vuonna 2008 niitä on laskettu olevan 187 ⁷. Jämsä (2003, 6) toteaa, että mies- ja naisparien perheisiin ei synny lapsia juurikaan ennalta suunnittelematta, vaan vanhemmaksi tulemiseen liittyy usein asian perinpohjainen miettiminen ja suunnittelu.

Suomessa sateenkaariperheet ovat monimuotoistuneet uusine perhemalleineen 1990-luvun puolivälistä eteenpäin. Osittain tämän on mahdollistanut lainsäädäntö ja osittain se, että sateenkaariperheet ovat löytäneet kulttuurisen tilansa toimia. Vuonna 1997 perustettiin järjestö nimeltään Sateenkaariperheet ry, joka on homo- ja biseksuaalisten sekä transsukupuolisten vanhempien ja heidän lastensa järjestö. (Jämsä 2007, 165.)

Rotkirch (2000, 198) luo käsitteen ”jälleenlaajennetut perheet”. Hänen mukaansa ei voida puhua uudesta ilmiöstä, kun määritellään nykyinen perhe yhä laajemmin ja joustavammin. Määrittely on ollut yleinen monissa kulttuureissa ja eri aikoina. (Rotkirch 2000, 198.) Jämsä (2003, 39–56) huomasi laajennetun perheen käsitteen käytön homoisien puheessa. Hän jakoi perhemääritelmät kolmeen eri tasoon, jonka kolmannella tasolla oli termi ”laajennettu perhe”, johon saattavat kuulua ystävät ”puolittain” tai jopa lasten neljän vanhemman puolisoitkin. Loppupäätelmäksi Jämsä (2003, 56) toteaa, että ”Perhe on se, mihin sillä kulloinkin viitataan.”

Jämsän (2003, 40–41; 70–71) haastattelemat homoiset eivät käyttäneet kovinkaan paljon sanaa perhe. Perheestä käytettiin useammin itse kehittelemiä määritelmiä tai perhe-sanaa tarkentavia etuliitteitä tai lisämääreitä kuten esimerkiksi ”kahdessa tasossa oleva perhe” tai ”perhe perheen sisällä”. Kuitenkin esimerkiksi ydinperhe-sanaa haastateltavat käyttivät. Jämsä (2003, 46) kirjoittaakin, että yleensä ydinperheellä on totuttu ymmärtämään naimisissa olevan miehen ja naisen perhettä biologisine lapsineen. Jämsän (2003, 46) tutkimuksessa homoiset tarkoittivat ydinperheellä perheen osaa. Jämsä (2003, 46) määrittelee näin: ”Ydinperhe on se osa perhettä, joka yhdessä asumisen, lapsi–vanhempi- ja/tai puolisosidoksen puhetaojen välityksellä asettuu/asetetaan perheen ytimeen (ko. perheenjäsenten näkökulmasta).” Jämsän (2003) haastatteleminen homoisien perheissä oli enemmän kuin kaksi vanhempaa ja haastateltavien joukossa oli myös uusperheiden vanhempia.

⁷ http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tau_003_fi.html

Jämsän (2003, 57) haastattelemat homoisät ihmettelivät, millä tavalla homous ja vanhemmuus liittyvät toisiinsa. Homouden ei koettu vaikuttavan kodin sisällä arjen pyörittämiseen ja vanhempana toimimiseen. Paineet homouden ja vanhemmuuden yhdistämiseksi tulevat sen sijaan ulkopuolelta. Homouden ja vanhemmuuden yhdistämisen mahdollisuus ja hyväksyttävyyden epäilyttivät homoisia ulkopuolisen paineen vuoksi.

Somaliperhe

Tilastokeskuksen⁸ mukaan Suomen neljä suurinta ulkosuomalaista ryhmää ovat venäläiset, virolaiset, ruotsalaiset sekä somalit. Somalit ovat neljänneksi suurin ja heitä on Suomessa vajaat 5000 tällä hetkellä. Somalia äidinkielenään puhuvia on Suomessa yli 10 000 ihmistä. Somaleille tyypillistä ovat suuret perheet. Tutkimuksen mukaan tavallisin asutokunnan koko somalialaisilla on vähintään seitsemän henkilöä (Juntto 2005, 53).

Somalialaisia alkoi tulla Suomeen 1990-luvun alkupuolella. Somalit ovat keskittyneet asumaan pääosin pääkaupunkiseudulle. Yksinhuoltajaperheitä on paljon, ja huoltajana on yleensä nainen. Arjen pyörittäminen somaliäideillä on samanlaista kuin suomalaisäideillä – suurin muutos on kuitenkin asumisolossa, ympäröivässä kulttuurissa ja ilmastossa. (Tiilikainen 2007, 269.)

Somalit viihtyvät Suomessa omiensa parissa. He pitävät tiiviisti keskenään yhteyttä ja haluavat asua toistensa läheisyydessä. He kuuntelevat esimerkiksi omankielisiä radio-ohjelmia verrattain enemmän kuin muut maahanmuuttajat. (Suni & Tarnanen 2005, 15.) Somaleille tärkeää on siis oman kulttuurin ja tutun sosiaalisen verkoston ylläpitäminen. Toisaalta samaa vahvaa sosiaalista apuverkostoa ei ole Suomessa niin kuin Somaliassa. (Tiilikainen 2007, 271.) Eräs Tiilikaisen (2007, 271) haastattelema äiti toteaa: ”Täällä kukaan ei auta kodin- ja lastenhoidossa, on vain nainen ja mies.” Somaliperheiden kohdalla puhutaan transnationaalisista perhesuhteista, joilla tarkoitetaan somalien suhteita ja yhteydenpitoa heidän kotimaassaan oleviin sukulaisiinsa. Suomen arjessa somalit ovat tiiviisti yhteydessä kotiseudulleen ja transnationaalinen perhe on äidille tärkeä tuki, mikäli tukea Suomessa ei saada riittävästi. (Tiilikainen 2007, 282.)

Somaliperheissä on perinteinen työnjako, vaikkakin somalimiehet ovat alkaneet osallistua enemmän kodin hoitoon. Somalialaisten avioerot ovat yleisempiä diasporassa kuin kotimaassa. (Tiilikainen 2007, 280.) Moniavioisuus kuuluu somalikulttuuriin ja on tilanteita, joissa diasporassa asuvat miehet avioituvat toisessa maassa olevan somalilaisen kanssa, eikä aikaisempi vaimo tiedä siitä mitään. (Tiilikainen 2003, 176).

Suurimpien huolenaiheiden joukkoon kuuluu kasvatus (Tiilikainen 2007, 271). Suomessa asuvat somaliäidit ovat kokeneet pettymystä omiin lapsiinsa, kun he eivät toimi äitiensä haluamalla

⁸ http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_fi.html

tavalla. Somaliassa kasvatustavallisuus on kaikilla aikuisilla. Suomessa sen sijaan somaleiden mielestä auktoriteetti kasvatuksessa on poissa vanhemmilta. Se on siirtynyt heidän mukaansa sosiaalityöntekijöille, lastensuojelulle tai terveydenhuoltoon vanhempien sijasta. Jotkut somalit ihmettelevät kurinpidon rajaa Suomessa. Fyysisen kurittamisen he kokevat oikeaksi, mikäli se on heidän mukaansa tarpeellista. (Tiilikainen 2003, 181–182.)

Somaliäidit toivovat saavansa vanhemmuuteensa tukea. Tilanne on uusi, kun he saapuvat uuteen maahan, kulttuuriin ja ilmapiiriin. Iltapäivähoidon järjestämistä koulun jälkeen, harrastuksia omalla asuinalueella lapsille ja tytöille omia uintiryhmiä toivotaan. Konkreettinen tuki äitinä toimimiseen on tervetullutta. (Tiilikainen 2003, 182.)

2.5 Vanhemmuuden malleja

Hoikkala (1993, 52–53) jakaa tutkimustensa mukaan vanhemmuuden kolmeen malliin: vahva vanhemmuus, vastuullinen vanhemmuus sekä salliva (heikko) vanhemmuus. Vahvassa vanhemmuudessa korostuu aikuisen tietoisuus kasvattamisesta. Vanhempi siirtää tietoaan ja viisauttaan lapseen tasaisesti tapahtuvan, systemaattisen vuorovaikutuksen ja toiminnan avulla. Ihanteena on ”terve aikuinen kansalainen”. Yksi vahvan vanhemmuuden malli on valmentajamalli. Valmentajamallissa lapsia ikään kuin valmennetaan elämää varten. Heitä opetetaan ottamaan vastuuta ja huolehtimaan itsestään. Lapsia ohjataan, mutta kaikkea ei kuitenkaan anneta valmiiksi pureskeltuna. (Hoikkala 1993, 53.)

Vastuullisessa vanhemmuudessa keskeistä on keskustelu. Vaikka tällaisessa suhteessa keskustellaan paljon, se ei tarkoita kuitenkaan, ettei sääntöjä olisi. Lapsista pidetään huolta, ohjataan hyvien harrastusten pariin ja koulutus turvataan. Sanaa kasvatustavoitteen sijaan vanhakantaisuuden ja kansakouluhenkisyyden vuoksi. (Hoikkala 1993, 52–53.)

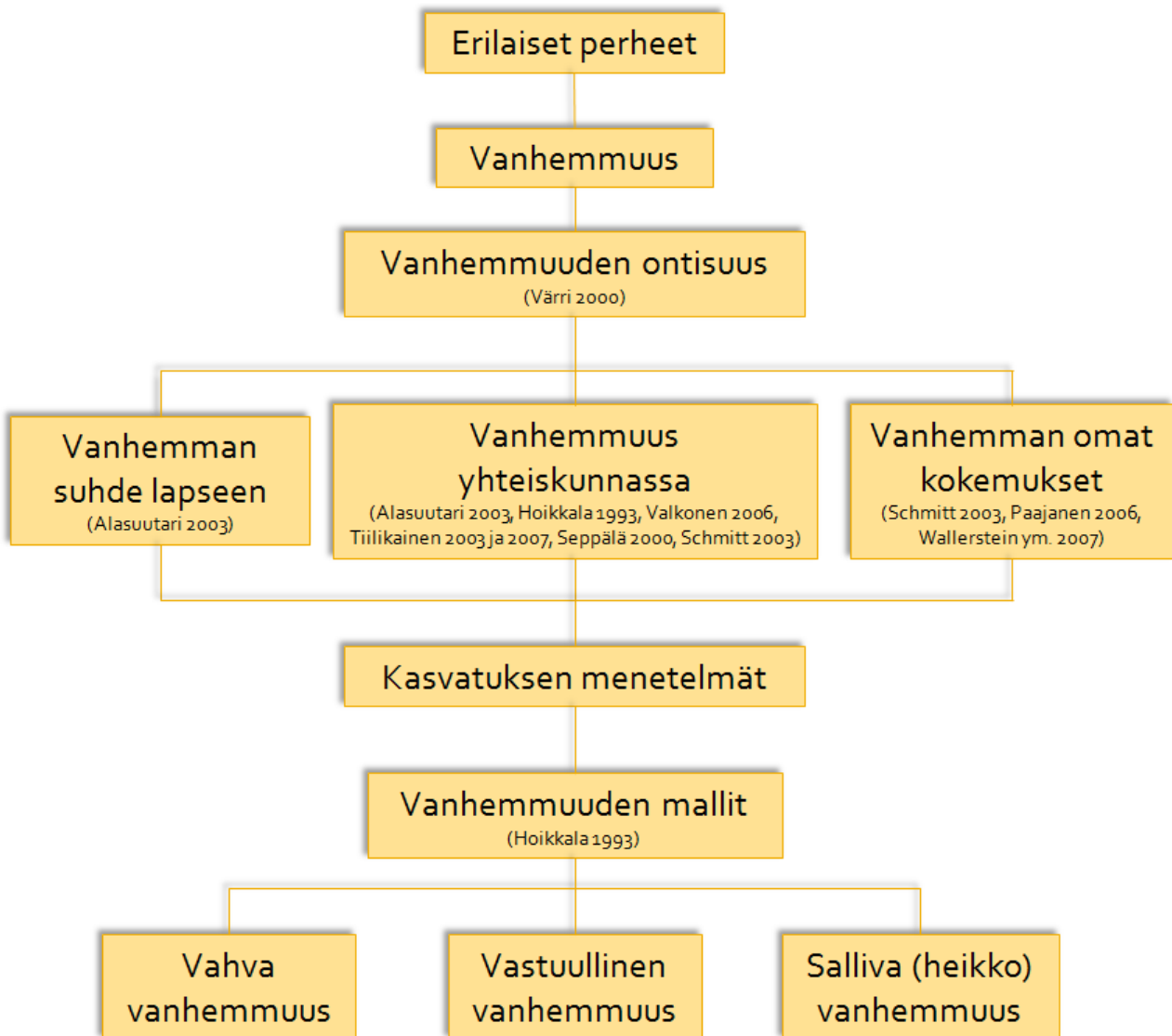
Sallivan (heikon) vanhemmuuden toteuttamista edustaa sellainen vanhempi, joka ajattelee nuoren kasvattavan itse itsensä ja ajattelee hänen oppivan kokemustensa kautta. Tällainen kasvatustavoite on Hoikkalan (1993, 54–55) esittelemä kantapään kautta oppimisen malli. Opettamisesta kieltäydytään, mutta kuitenkin kokemukset nähdään oppimisen kannalta tärkeinä.

Alasuutarin (2003, 73) tutkimuksissa tulee esille vanhemmuus, joka korostaa lapsen sosiaalisten taitojen tärkeyttä. Tällaiset vanhemmat haluavat kasvatustoiminnassaan ottaa huomioon, että lapsella on ikäisiään kavereita. Päiväkoti nähdään oleellisena asiana sosiaalisuuden kehittämisessä. Vanhempien antaman kasvatustavoitteen ajatellaan olevan riittämätöntä mm. lapsen sosiaalisen kehityksen turvaajana. (Alasuutari 2003, 73.) Vanhempien mukaan oikeanlainen

kasvatus tarkoittaa nykyisin sitä, että lapsi on päivä(koti)hoidossa, jotta lapsen optimaalinen kehitys voitaisiin turvata.

2.6 Vanhemmuuden rakentuminen

Teoreettisen viitekehyksen päätteeksi esittelen vanhemmuuden rakentumista käsittelevän kuvion (kuvio 2), jonka olen muodostanut tämän tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen pohjalta. Tämä auttaa itseäni, mutta myös lukijaa muodostamaan kokonaiskuvan tässä tutkimuksessa käsitellyistä vanhemmuuden osa-alueista.

KUVIO 2. Vanhemmuuden rakentuminen teoreettisen viitekehyksen pohjalta.

Vanhemmuuden rakentumisen katsotaan alkavan **erilaisista perheistä**, joista tulevat myös erilaiset vanhemmat ja näin ollen erilainen **vanhemmuus**. Vanhemmuuden lähtökohdaksi tässä tutkimuksessa on otettu Värriin (2000) esittelemä **vanhemmuuden ontisuus**. Jokaisella vanhemmalla katsotaan olevan ontinen eli välitön auttamis- ja kasvatusvastuu lähtökohtana vanhemmuutensa toteuttamiselle. Seuraavalla tasolla esitellään vanhemmuuden eri ulottuvuuksia, joihin katsotaan kuuluvaksi **vanhemman suhde lapseen**, **vanhemmuus yhteiskunnassa** sekä **vanhemman omat kokemukset**. Nämä kolme ohjaavat vanhempia kasvatuksessa ja lapsen suhtautumisessa ja muodostavat yhdessä **kasvatuksen menetelmät**. Kasvatuksesta ja lapsen suhtautumisesta voidaan muodostaa erilaisia **vanhemmuuden malleja**, joista tässä tutkimuksessa on esitelty Hoikkalan (1993) **vahva vanhemmuus**, **vastuullinen vanhemmuus** sekä **salliva (heikko) vanhemmuus**. Tältä pohjalta lähdän tutkijana keräämään aineistoa ja tutkimaan sitä, millaista on hyvä vanhemmuus.

3 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä olen perehtynyt erilaisiin perheisiin, vanhemmuuksiin ja kasvatuskäytäntöihin. Tältä pohjalta olen kiinnostunut tutkimaan, miten erilaisten perheiden vanhemmat yhteiskunnassamme käsittävät hyvän vanhemmuuden. Tutkimustehtäväksi olen asettanut kysymyksen:

Millaista on hyvä vanhemmuus?

4 TUTKIMUKSEN KULKU

4.1 Kohdejoukon valinta

Kohdejoukon valinnan päätin tehdä toteuttaen eliittiotannan periaatetta. Eliittiotannassa valitaan tutkittavaksi henkilöitä, joilta oletetaan saatavan parhaiten tietoa aiheeseen liittyen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 86). Hyvää vanhemmuutta määriteltäessä koin tarpeelliseksi haalia mahdollisimman erilaisia vanhempia erilaisista perheistä. Valitsin haastateltavat sen mukaan, kuinka ne ovat edustettuina yhteiskunnassamme ja minkä ikäisiä he ovat. Pidin mielessä myös sukupuolta. Sukupuolijakauma ei jakautunut tasan saadessani tutkimukseeni viisi naista ja yhden miehen, mutta ajattelin sen olevan sivuseikka, sillä tutkimukseni tarkoituksena on tuoda esille erilaisia käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta, jolloin jokainen käsitys sinänsä on jo arvokasta tutkimustietoa.

Maahanmuuttajista päätin ottaa tutkimukseeni mukaan somalivanhemman. Suomessa on Tilastokeskuksen tietojen mukaan eniten maahanmuuttajia Venäjältä (26 909). Seuraavaksi tulevat maahanmuuttajat Virossa (22 604), Ruotsista (8 439) ja Somaliasta (4 919)⁹. Päätin valita somalivanhemman sen vuoksi, että Somalia maana sijaitsee kaukana Suomesta ja on kulttuuriltaan ja elämäntyylyltään hyvin erilainen maa verrattuna Suomeen. Viro, Ruotsi ja Venäjä ovat Suomen lähinaapureita ja heidän kulttuurinsa ovat meille tutumpia kuin Afrikassa sijaitsevan Somalian. Etukäteen toki mietitytti, saanko haastateltavakseni somalivanhempaa, sillä esimerkiksi Honkatukia (2005, 126) kirjoittaa vaikeudesta saada somalialaisia haastateltaviksi. Osittain teemahaastattelut on koettu somalien puolelta raskaiksi ja ahdistaviksi ja muistuttavat heitä poliisikuulusteluista tai ikävästä kotimaahan (Honkatukia 2005, 126). Sain kuitenkin Suomi-Somalia-liiton kautta vinkkejä somaleista, joihin voisi ottaa yhteyttä, ja löysin pitkällisen etsinnän jälkeen somalivanhemman, joka suostui haastatteluun.

Vanhoillislestadiolaisen vanhemman etsin tutkimukseeni sekä sen vuoksi, että vanhoillislestadiolaisuus on suurin herätysliike Suomen evankelisluterilaisen kansankirkon sisällä, mutta myös siksi, että vanhoillislestadiolaisissa perheissä lapsia on yleensä paljon. Eri arvioiden

⁹http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_fi.html

mukaan vanhoillislestadiolaisia olisi maassamme noin 80 000–150 000. Arvioinnin tekee vaikeaksi lasten suuri määrä herätysliikkeessä. Vanhoillislestadiolaiset suhtautuvat kielteisesti lasten syntyvyyden säännöstelyyn, mikä aiheutti julkisuudessa keskustelua vuoden 2009 alkupuolella. Tällöin Ihmisoikeusliitto ilmoitti aikomuksestaan tutkia, onko ehkäisystä kieltäytyminen ongelmallista ihmis- ja perusoikeuksien kannalta¹⁰. Uudellamaalla vanhoillislestadiolaisten määrä on kasvanut etenkin 2000-luvun aikana. Esimerkiksi Espoossa vanhoillislestadiolaisten jäsenmäärä on 2000-luvun aikana lähes kaksinkertaistunut ja on nykyisin noin 570 henkeä¹¹. Vanhoillislestadiolaisen vanhemman sain tutkimukseeni mukaan tuttavapiirini kautta.

Halusin tutkimukseeni mukaan ydinperheen, uusperheen sekä yksinhuoltajaperheen vanhemman, sillä heitä on tilastojen mukaan Suomessa verrattain paljon. Laitoin internetiin Vauva-lehden keskustelupalstalle ilmoituksen tutkimuksestani ja sain kaksi vastausta, joista toinen oli uusperheen äidiltä ja toinen yksinhuoltajaäidiltä. Valitsin heidät tutkimukseeni, sillä muita ehdokkaita ei tullut ja he olivat aivan sopivia haastateltavia. Ydinperheen äidin löysin tutkimukseeni mukaan sen sijaan tuttavapiirini kautta.

4.2 Avoin haastattelu ja kirjoittaminen

Perinteinen fenomenografisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä on ollut haastattelu (Gröhn 1992, 18). Annoin kuitenkin kohdejoukkoni vanhempien valita, haluavatko he osallistua henkilökohtaiseen, avoimeen haastatteluun vai kirjoittaa aiheesta. Tuomen ja Sarajärven (2009, 84) mukaan yksityisten dokumenttien käyttö, tässä tapauksessa kirjoitelmien, on perusteltua, mikäli ajatellaan, että kirjoittaja kykenee kyseisellä tavalla parhaiten ilmaisemaan itseään. Kun annoin tässä tutkimuksessa haastateltaville vapauden valita ilmaisutapansa, luotin siihen, että he itse kykenevät päättämään, ilmaisevatko he itseään paremmin kirjallisesti vai haastattelun avulla.

Tein apukysymyslistan (Liite 1), jonka annoin sekä haastateltaville että kirjoittajille ajatusten herättämiseksi ennen haastattelujen ja kirjoitelmien tekemistä. Kysymysten tarkoituksena ei ollut johdatella aiheeseen, vaan lähinnä herättää ajatuksia. Apukysymyslistan tekemiseen päädyin osaksi siitä syystä, että tehtyäni alustavaa kyselyä aiheesta lähipiirissäni useat henkilöt mainitsivat aiheen vaikeaksi, eivätkä osanneet kovin monipuolisesti kuvailla hyvää vanhemmuutta. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 73) rohkaisevat tutkijoita antamaan haastattelukysymykset tai aiheet etukäteen haastateltaville, sillä kysymys ei ole mistään tietokilpailusta, vaan siitä, että tutkija haluaa saada

¹⁰ <http://www.hs.fi/arkisto/tulosta/artikkeli/HS20090118SI1YO04e8i>

¹¹ <http://www.hs.fi/arkisto/tulosta/artikkeli/HS20070926SI2KA024jd>

mahdollisimman paljon tietoa aiheestaan. Heidän mukaansa on myös eettisesti järkevää ja perusteltua kertoa, mitä aihetta haastattelu koskee.

Kuitenkin eräs tutkimukseeni osallistunut vanhempi ei joko ymmärtänyt ohjeita tai halusi vastata tarkasti vain herättelykysymyksiin, vaikka niiden ajatus oli vain herätellä vanhempaa kirjoittamaan kirjoitelma omista käsityksistään hyvästä vanhemmuudesta. Tämä saattaa jonkin lukijan mielestä vaikuttaa luotettavuuteen. Itse tutkimuskysymykseen sain kuitenkin tämän henkilön kirjoitelmista vastauksia, mutta on aiheellista pohtia, jäikö jotain hyvään vanhemmuuteen liittyviä seikkoja kirjoittajalta huomioimatta hänen noudattaessaan tiukkaa kysymys-vastaus -periaatetta. En myöskään tutkijana voi tietää, miten hän käsitti antamani ohjeet, sillä kävimme keskustelua sähköpostitse.

Pohdin pitkään valintaa avoimen haastattelun ja teemahaastattelun välillä. Päädyin valitsemaan avoimen haastattelun aiheen luonteen kannalta. Teemahaastattelussa ei voida kysellä mitä tahansa, vaan merkityksellisiä vastauksia pyritään etsimään ja löytämään tutkimustehtävän mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75).

Tutkimukseni luonne on fenomenografinen, sillä tutkin ihmisten käsityksiä vanhemmuudesta. Fenomenografisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu, ettei esimerkiksi aineistossa olevia käsityksiä luokitella ennakoita, vaan myös saatua aineistoa käsitellään avoimesti hukkaamatta näin uutta, käsillä olevaa tietoa (Ahonen 1994, 123). Halusin noudattaa samaa, avointa henkeä myös jo aineistoa kerätessäni, ja näin ollen valitsin avoimen haastattelun linjan. Toki se, mitä etukäteen tutkin ja luin aiheeseen liittyen, oli haastattelun taustalla omassa päässäni, joten ajattelin, ettei aitoa objektiivisuutta ja avoimuutta varmasti voi koskaan edes avoimessa haastattelussa saavuttaa. Tuomen & Sarajärven (2009, 76) mukaan viitekehys helpottaa kuitenkin tutkijaa hahmottamaan tutkimaansa ilmiötä.

Osittain haastattelussa oli myös teemahaastattelun piirteitä siksi, että etenimme välillä laatimieni herättelykysymysten mukaan. Emme pitäytyneet kuitenkaan tiukasti herättelykysymysten piirissä, vaan annoin haastateltavalle mahdollisuuden kertoa avoimesti hänelle tärkeistä teemoista ja aiheista.

Joustavuus on haastattelun etu (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73). Tämän tutkimuksen aineiston keruussa koin positiivisena asiana sen, että haastattelussa oli mahdollista pyytää tarkennusta käsityksistä, joista halusin kuulla esimerkkejä tai tarkentavia seikkoja. Seuraavaksi on lainaus haastattelun kulusta, jossa minä tutkijana pyydän tarkennusta haastattelemani vanhemman kommenttiin (T= tutkija, H= haastateltava):

T: ” Aivan, joo. Joo. Mites sitte, niin sä puhuit siitä, että sit sä siirryit siihen just ehkä semmoseen vapaampaan linjaan, että mitä sulla siihen vaikka esimerkiksi liitty, et millasta se niin ku esimerkiksi ois voinu olla tai oli? ”

H: ” Öö, no jos, niin no joo silloin, ku oli no tavallaan, et ku ne lapset oli ihan pieniä, ni silloin oli vanhemman kohalla oli hirveen niin ku selkee, et se sai leikkiä vaan tietyssä paikassa ja sillä oli ne tietyt tavarat niin ku tietyllä lailla ja ei se ei saanu koskee, se ei saanu mennä joihinki tietyille laatikoille, mut sit ku oli tää nuorempi, ni se sai ihan vapaasti kyllä mennä niin ku joka paikkaan ja tutkia, kaikki paikat se sai tutkia (nauraa) ja tota niin muistan sitte ihan tuskallisenaki, et ku meillä oli, oli noita herätyskelloja, ni sillä oli jo viidennen herätyskellon viisarit kädessä, ni silloin mulla rupes vähän niin ku (nauraa) tuskastuttamaan, että ehkä tässä vois joku raja laittaa, että ei kaikkia herätyskelloja tarvi rikkoo ja tutkia. ”

Varmistin tarkennuksen mahdollisuuden myös kirjoittajien kohdalla. Kysyin jokaiselta lupaa siihen, että luettuani kirjoitelmat ja haluttuani vielä kysyä ja tarkentaa joitain asioita, voisin tehdä niin.

4.3 Aineiston keruun sujuminen

Tein haastattelut kesän 2009 loppupuolella. Kaksi tutkittavaa halusi kirjoittaa aiheesta ja neljää henkilöä kävin haastattelemassa. Annoin haastateltaville itse mahdollisuuden ehdottaa paikkaa sulkematta mitään mahdollisuuksia pois. Halusin, että he pystyvät mahdollisimman luontevasti puhumaan asioista ja ajattelin tällöin myös paikalla olevan merkitystä.

Ensimmäinen haastattelu oli 30.7.2009 Sellon kirjastossa Espoossa. Tämä oli haastateltavamme kanssa yhdessä sovittu paikka. Pyrin estämään kaikkien häiriötekijöiden synnyn haastattelun aikana. Etsin rauhallisen paikan kirjastosta ja tiedotin henkilökuntaa haastattelusta. Menimme kirjastoon heti sen auettua ja laitoin läheisille pöydille lappuja, joissa ilmoitin meneillään olevasta haastattelusta. Vain muutama ihminen kävi haastattelun aikana liikuskelemassa lähellä haastattelupaikkaamme, eivätkä he häirinneet haastattelun kulkua, vaikka se oli toista tuntia pitkä. Toinen haastattelu oli 3.8.2009 haastateltavan kotona ja kolmas haastattelu 5.8.2009 Entressen kirjastossa Espoossa. Kolmas haastattelu saatiin tehtyä henkilökunnan tiloissa, joten häiriötekijöitä ei ollut. Neljännen haastattelun tein 6.8.2009 haastateltavan kotona.

Haastattelut kestivät noin neljästäkymmenestä minuutista reiluun tuntiin. Litteroitua tekstiä haastatteluista tuli 44 ½ sivua A4-kokoista paperia fontilla 12 ja rivivälillä 1. Somali-isän haastattelussa oli satunnaisia ymmärtämishäiriöitä puolin ja toisin, minkä en usko kuitenkaan vaikuttaneen haastattelun kokonaiskuvaan ja käsitysten ymmärtämiseen.

Kirjoitelmat olivat pituudeltaan 2 ½ sekä nelisen sivua pitkiä. Toisessa kirjoitelmista oli vastattu suoraan kysymys-vastaus -periaatteella laatimiini kysymyksiin, joiden oli tarkoitus toimia ajatusten herättäjänä. Se teki kirjoitelmasta ehkä vähän suppean, sillä useimmissa kohtaa kirjoitelmaa teksti lähti poukkoilemaan muille osa-alueille keskittymättä hyvän vanhemmuuden pohdintaan. Toinen kirjoitelman tekijä sai herätekyseymykset vasta sen jälkeen, kun oli jo kirjoittanut kirjoitelmansa. Hän kuitenkin täydensi vielä pyynnöstäni joitain asioita kirjoitelmaansa. Molemmat kirjoitelmat sain sähköpostitse.

5 TUTKIMUKSEN TAUSTASITOUUMUKSET

5.1 Tutkimuksen taustafilosofia

Tämän tutkimuksen taustafilosofia on konstruktivistisessa ajattelutavassa. Konstruktivismiin mukaan todellisuutta pidetään suhteellisena eri henkilöistä riippuvana. Konstruktivismissa pidetään siis totena sitä, että jokainen näkee ja kokee todellisuuden omista lähtökohdistaan riippuen. Se ei sulje kuitenkaan pois mahdollisuutta, että osa todellisuudesta voisi olla myös yhteistä toisten kanssa. (Metsämuuronen 2000, 12–13.)

Tässä tutkimuksessa on konstruktivistisen taustafilosofian mukaan ajateltu vanhempien käsitysten hyvästä vanhemmuudesta olevan yksilöllisiä. Ne ovat muotoutuneet kunkin omassa elämänpiirissä, ympäristössä ja ovat näin ollen suhteellisia. Käsitykset voivat olla kuitenkin samanlaisia vanhempien kesken.

5.2 Fenomenografia käsitysten esilletuojana

Tässä tutkimuksessa ei ole lähdetty hakemaan oikeaa vastausta tai etsimään totuutta siitä, millaista hyvä vanhemmuus on. Tällä tutkimuksella halutaan valottaa lukijoille erilaisia tapoja käsittää hyvä vanhemmuus ja selittää erilaisten vanhempien käsityksiä heidän omien lähtökohtiensa avulla. Näistä edellä mainituista syistä fenomenografia on olennainen osa tämän tutkimuksen taustasitouumusta.

Fenomenografian avulla voidaan kuvata laadullisesti erilaisia todellisuuden käsitteellistämistapoja. Pääasia ole ilmiön syvimmän olemuksen löytäminen ja tutkiminen, vaan ihmisten käsityksille ilmiöstä annetaan tilaa. (Järvinen & Järvinen 2000, 86; Metsämuuronen 2000, 22.) Fenomenografia ei pyri myöskään selittämään kausaalisesti empiriaa ja muuttujien suhteita (Ahonen 1994, 122).

Fenomenografiassa korostuu erilaisten ilmiöiden selittäminen tutkittavien omista lähtökohdista ja näkökulmasta. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun tutkitaan vieraita kulttuureja tai ihmisiä, jotka tulevat erilaisista yhteiskuntaryhmistä. (Gröhn 1992, 8.) Tämän tutkimuksen kohdejoukko on valittu eliittiotannan perusteella ja tarkoin harkitusti. Aineistonkeruuvaiheessa on

pyrityt etsimään tutkimukseen mukaan mahdollisimman erilaisia perheitä, jotta erilaiset näkökulmat, käsitykset ja lähtökohdat saataisiin huomioitua. Näin ollen myös tämän tutkimuksen analyysissä pyritään säilyttämään mahdollisimman hyvin informanttien oma ääni ja ajatus pyrkimättä yleistykseen tai jonkin yhden totuuden löytämiseen. Tärkeämpää kuin jonkin yhden, oikean totuuden löytäminen on Gröhnin (1992, 12) mukailleen tarkastella ilmiötä ”toisen asteen näkökulmasta – miltä maailma näyttää eri ihmisten näkökannalta.”

5.3 Tutkittavan ja tutkijan subjektiivisuus

Järvinen ja Järvinen (2000, 86) pitävät tutkimusotteen valinnassa olennaisena asiana perspektiivin valintaa. He puhuvat ensimmäisen ja toisen asteen perspektiivistä. Ensimmäisen asteen perspektiivissä tutkija asennoituu ympäröivään maailmaan ja tekee päätelmiä. Minulle se on merkinnyt tässä tutkimuksessa vanhemmuuteen perehtymistä teoriassa sekä omien ennakkoletusten esilletuomista ja pohdintaa. Olen tutkinut aihetta, lukenut aikaisempia tutkimuksia ja teoreettisia pohdintoja vanhemmuudesta. Näin olen muodostanut kuvan ympäröivästä maailmasta vanhemmuuden saralla ja luonut teoreettisen viitekehyksen pohjalta omia ajatuksiani selkeyttävän taulukon, jota voi tarkastella teoriaosan lopusta (kts. kpl 2.6 aiemmin tässä tutkimuksessa).

Toisen asteen perspektiivissä kiinnitämme huomiomme ihmisten käsityksiin ympäröivästä maailmasta ja pohdimme niitä (Järvinen & Järvinen 2000, 86). Tässä perspektiivissä olen tutkijana haastatellut tai pyytänyt ihmisiä (erilaisia vanhempia) kirjoittamaan tutkimukseni aiheesta, hyvästä vanhemmuudesta, ja pyrin tulosanalyysissä tuomaan esille mahdollisimman hyvin heidän käsityksiään. Toisen asteen perspektiivissä on huomioitava mielestäni sekä tutkittavan että tutkijan subjektiivisuus. Näitä kahta subjektiivisuuden muotoa tutkimuksessani pohdin kahdessa seuraavassa kappaleessa.

Fenomenografisessa tutkimuksessa on nähtävä tutkittavan subjektiivisuus. Fenomenografiassa ihmisen ajattelu ja toiminta nähdäänkin kokonaisvaltaisena, monisäikeisenä ja subjektiin tietoisuuteen kytkeytyvänä. (Ahonen 1994, 122.) Jokainen tutkimukseeni osallistuneesta vanhemmasta on kirjoittanut tai puhunut omista, subjektiivisista lähtökohdistaan ja käsityksistään. Ihmisen ajattelun ja toiminnan subjektiivisuudesta hyvänä esimerkkinä on erään tutkimukseeni osallistuneen vanhemman kirjoitelman aloitus, kun hän toteaa: ”On hankalaa määritellä niin abstraktia asiaa, varsinkin kun näkökulmat ovat täysin subjektiivisia. Nostan esille itselleni tärkeäksi kokemia asioita vanhemmuudessa.”

Toinen fenomenografiseen tiedonkäsitykseen kuuluva asia on tutkijan oma subjektiivisuus. Tutkijan aiemmat tiedot ja odotukset vaikuttavat tutkimiseen hänen tahtomattaankin. (Ahonen

1994, 122.) Minulla tutkijana on oma todellisuuteni ja elämänpiirini, jonka kautta hahmotan maailmaa. Olen itse kahden lapsen vanhoillislestadiolainen äiti ja minulla on omat mielipiteeni ja näkemykseni hyvästä vanhemmuudesta. Lukeudun kohta myös niin sanottujen ammattikasvattajien joukkoon valmistuessani luokanopettajaksi. Lisäksi tutkijana olen perehtynyt tämän tutkimuksen aikana vanhemmuuteen monesta eri näkökulmasta. Nämä kaikki edellä mainitut seikat ovat minun todellisuuttani ja osa sitä kokonaisuutta, jolla minä katson tätä maailmaa ja teen tätä tutkimusta. Olen pyrkinyt koko ajan pitämään mielessäni kahdessa seuraavassa kappaleessa käsittelemiäni Varton (1996) esittämiä seikkoja sekä tavoitellut Ahosen (1994, 122) mainitsemaa hallittua subjektiivisuutta, jolla hänen mukaansa voidaan myös taata yhdellä tapaa tutkimuksen luotettavuus.

Ihmisinä pyrimme luonnollisesti ymmärtämään toisia ihmisiä, heidän tekemisiään tai tekemättä jättämisiään sekä elämänpiiriään oman kokemuksemme ja tietomme kautta. Tätä tapahtuu arkielämässä, mutta tutkimusmaailmassa se on erityisen vaarallista, sillä se voi estää meitä ymmärtämästä tutkittavaa kohdetta. (Varto 1996, 58–59.) Varto (1996, 58) muistuttaa tutkimuskohteen olevan aina toinen kuin minä tutkijana. Hän asettaa tutkijan ikään kuin ohuen lasiseinän ulkopuolelle tarkkailemaan kohdettaan, kun hän sanoo:” Minä jään aina ulkopuolelle toisen, sellaisen ymmärryksen, joka ei ole omaani, sellaisen, joka ajattelee itse ja itse päättää, millä tavalla tietyt toimet, motiivit, sanat ja kokonaismerkitykset saavat paikkansa elämisaailman ilmiöissä.”

Olen pyrkinyt tutkimuksessani noudattamaan Varton (1996, 59) ohjetta sellaisesta lukutavasta, jossa ”kohdetta luetaan koko ajan muistaen, että sen maailma on Toisen.” Täydelliseen ymmärtämiseen emme voi koskaan kyetä ja hermeneuttinen tarkastelu tähtääkin toisen ymmärtämiseen ja tulkintaan (Varto 1996, 59). Vaikka on ollut antoisaa kuunnella eri ihmisten kertomuksia, mielipiteitä ja kokemuksia vanhemmuudesta, se on myös ollut äärimmäisen työlästä. Koko ajan on tutkijana täytynyt pitää mielessä oman kokemus- ja tietämaailman rajallisuus ja se, että tutkittava elää omaa todellisuuttaan, jota minä en kykene koskaan täydellisesti ymmärtämään. Kun tutkimuksen tulososiossa kuvailen aineistoa, erilaisten vanhempien erilaiset käsitykset ja heidän maailmansa tulevat esille.

5.4 Aineiston analyysin kuvausta

Olen kategorisoinut ja analysoinut aineistoni teoriaohjaavan ja aineistolähtöisen sisällönanalyysin (Tuomi & Sarajärvi 2009) sekä fenomenografisen tutkimusanalyysin ohjeiden (Ahonen 1994) mukaan. Olen käyttänyt rinnakkain sisällönanalyysin ja fenomenografisen tutkimusanalyysin

ohjeita ja koen, että ne ovat molemmat täydentäneet toisiaan aineiston analyysin kuluessa. Termit redusointi, klusterointi, kvantifiointi ja abstrahointi, joita käytän esitellessäni aineiston analyysin kulkua, ovat Tuomen ja Sarajärven (2009) käyttämiä termejä sisällönanalyysin eri vaiheista.

5.4.1 Redusointi

Kun aineiston sisältöä luetaan ja sieltä poimitaan tutkimustehtävän kannalta merkityksellisiä asioita, käytetään siitä Tuomen ja Sarajärven (2009, 109) mukaan nimitystä redusointi eli pelkistäminen. Tällöin kaikki tutkimuskysymyksen kannalta epäolennainen tieto jätetään ulkopuolelle ja keskitytään etsimään olennaisia ilmauksia.

Aloitin analyysini lukemalla aineistoni läpi useaan kertaan ja samalla yliviivasin tutkimuksen ydinkysymyksen, 'Millaista on hyvä vanhemmuus', kannalta merkittäviä asioita aineistosta. Tässä vaiheessa huomasin, että hyvää vanhemmuutta ei oltu kuvattu pelkästään adjektiivein, vaan siihen oltiin liitetty usein verbejä eli tekemistä kuvaavia sanoja ja tapoja. Alleviivasin lisäksi myös aiheen kannalta muita mielenkiintoisia ja huomiota herättäviä asioita. Tästä olisikin poiennut tutkimukseni kannalta uusi tutkimustehtävä: Mistä eri tekijöistä hyvä vanhemmuus koostuu? Vanhemmat puhuivat aineistossa paljon juuri siitä, mistä heidän käsityksensä hyvästä vanhemmuudesta mahdollisesti muodostuvat. En kuitenkaan ottanut uutta tutkimustehtävää enää mukaan tutkimukseeni, vaan päätin pitäytyä yhdessä tutkimustehtävässä oman jaksamiseni ja mielenkiintoni säilyttämisen vuoksi.

Käytyäni koko aineiston lävitse poimin jokaisesta haastattelusta ja kirjoitelmasta alleviivaamani ilmaisut ja taulukoin ne ylös tietokoneelle alkuperäisessä muodossaan. Tällä halusin varmistua siitä, että säilytän tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien äänen mahdollisimman pitkään analyysissä mukana. Noudatin tässä kohtaa Ahosen (1994, 124) ohjetta siitä, että tutkimushenkilöiden ilmaisuja kannattaa käsitellä mahdollisimman laajoina kokonaisuuksina. Tätä hän perustelee sillä, että ilmaisu on aina luonteeltaan kontekstuaalinen ja intersubjektiiivinen ja avautuu usein vasta siitä asia- ja tilanneyhteydestä, jossa ilmaisu kulloinkin esiintyy. Ilmaisun merkitys riippuu tutkijan tulkinnasta sekä ihmisestä, joka ilmaisun on tehnyt. (Ahonen 1994, 124.) Yhden ilmaisun jouduin jättämään pois sen vuoksi, etten ymmärtänyt sen sisältöä ja koin, että mikäli olisin väkisillä luokitellut sen johonkin kategoriaan kuuluvaksi, en olisi tehnyt oikeutta informantille. Tein tässä redusointivaiheessa jo melko pitkälle menevää ryhmittelyä sisällön suhteen.

Ennen analyysin aloittamista on hyvä määritellä analyysiyksikkö (Tuomi & Sarajärvi 2009, 119). Analyysiyksikkönä pidin pääsääntöisesti yhtä lausetta, mutta joissakin kohdissa

analyysiyksikkönä saattoi olla vain yksi sana tai sitten lausetta paljon laajempi kokonaisuus. Erottelin kuitenkin herkästi vähänkään eri vivahteiset lauseet omaksi yksikökseen, mikäli niissä oli enemmän kuin yksi hyvää vanhemmuutta määrittelevä asia. Aineistossa oli esimerkiksi virke ”*Aikuisen tehtävä on suojella lasta ja kunnioittaa tämän yksityisyyttä.*” Tämän virkkeen hajotin kahteen eri analyysiyksikköön, joista toinen oli ”Aikuisen tehtävä on suojella lasta” ja toinen ”Aikuisen tehtävä on kunnioittaa lapsen yksityisyyttä.” Ahonen (1994, 124–125) toteaaakin, että pelkkä teoriatieto tai tutkittavan ilmaisun yhteyksien tunteminen ei riitä, vaan tutkijan on hyvä kehittää itsessään kykyä erottaa erilaisia vivahteita, joita ilmaisuissa on.

5.4.2 Luonnehdintojen tekeminen

Merkityksellisiä ilmaisuja poimiessani huomasin, että hyvää vanhemmuutta määriteltiin hyvin monella tapaa ja käsityksiä ilmeni valtavat määrät. Tämä tulee esille myös kvantifiontitaulukoista (liite 3). Mitä useampaan kertaan luin haastatteluja ja kirjoitelmia silmäillen samalla taulukkoon tekemiäni poimintoja, sitä useammin tein huomion, että jokaisen vanhemman haastattelusta tai kirjoitelmasta tuli useita kertoja esille samoja, selkeitä kokonaisuuksia, joita vanhempi piti tärkeänä hyvässä vanhemmuudessa. Heidän puheissaan tai kirjoituksissaan palattiin usein samoihin teemoihin perusajatusta täydentäen ja rikastaen tai mahdollisesti myös uusia näkökulmia esille tuoden. Tästä on esimerkkinä seuraava lainaus aineistosta. //-merkki tekstin keskellä tarkoittaa sitä, että sen jälkeinen lause on poimittu haastattelun tai kirjoitelman eri kohdasta kuin //-merkkiä edeltävä lause.

”tällä hetkellä mä... arvostan... konkreettista perushoitoa // että muistan silloin nuorempana, ni mä en jotenki ehkä kuitenkaa sitä arvostanu sitä perushoitoa niin paljo // et lapsi on niin ku tosiaan ihan hoidettu, että pidetään sen puhtaudesta huolta... perheessä ois ruoka-ajat ja semmonen... huolehtiminen, että se perushoito on kuitenkin semmosta huolehtimista”

Pääasiana edellä lainatussa vanhemman puheessa on lapsen perushoidon tärkeys, mutta vanhempie palaa selittämään ja täydentämään sitä usein haastattelun aikana.

Johtuen ilmaisujen paljoudesta ja samojen asioiden toistumisesta usein saman haastattelun tai kirjoitelman eri kohdissa koin tarpeellisenä omien ajatusteni selkeyttämiseksi laatia luonnehdinnan jokaisen vanhemman hyvästä vanhemmuudesta. Kirjoitin luonnehdinnat aineistoa ja sieltä poimimiani ilmaisuja rinnakkain käyttäen.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 142) puhuvat face-validiteetista, jonka avulla parannetaan tutkimuksen luotettavuutta. Ajatuksena on, että tulokset esitetään mm. sellaisille henkilöille, joita

aineisto koskee. Heiltä pyydetään arvioita siitä, vastaavatko tulokset sitä, mitä on tutkittu. Niinpä luotettavuuden parantamiseksi päätin lähettää luonnehdinnat informanteille. Annoin heidän tehtäväkseen lukea luonnehdinnat omasta hyvästä vanhemmuudestaan lävitse ja kommentoida mahdollisia puutteita, virheitä tai väärinkäsityksiä. Viisi kuudesta vanhemmasta vastasi luonnehdintojen olevan heidän ajatustensa ja käsitystensä mukaisia. Yksi vanhemmista pyysi tekemään yhden korjauksen, mutta piti luonnehdintaa muuten hyväksyttävänä. Luonnehdinnat ovat luettavissa alkaen tämän sivun 39 loppupuolelta.

Luonnehdintoja kirjoittaessani tein jo alustavaa klusterointia eli ryhmittelin aineistosta redusointivaiheessa poimimiani pelkistettyjä ilmaisuja kooten niitä yhteen lauseeseen. Kun esimerkiksi ydinperheen äiti puhuu haastattelunsa useassa eri kohdassa hyvän vanhemman kyvystä huolehtia lapsensa perushoidosta, olen pelkistänyt sen luonnehdinnassa yhteen lauseeseen tuoden perushoidon eri näkökulmat esille näin: ”Ydinperheen äiti pitää tärkeänä, että hyvä vanhempi pitää huolta lapsen perushoidosta, johon kuuluvat mm. puhtaudesta huolehtiminen, säännölliset ruokaajat ja nukkumaanmenoajat.”

Toisaalta taas pystyin yksittäisissä luonnehdinnoissa tuomaan esille myös yhden vanhemman käsityksistä sellaisia yksityiskohtia, joita ei esimerkiksi ollut toisten vanhempien ilmaisuissa. Tästä esimerkkinä on sateenkaariperheen äidin luonnehdinta, jossa tuon esille sateenkaariperheen äidin käsityksen siitä, että hyvä vanhempi laittaa ruokaa. Tätä yksityiskohtaa ei ollut toisten informanttien ilmaisuissa hyvästä vanhemmuudesta. Tästä yksittäisten asioiden poimimisesta ja tärkeydestä puhuu Ahonen (1994, 127), kun hän toteaa, että kategorioiden muodostuksen voi tehdä joskus merkittäväksi vain yksi ilmaisu merkityksineen. Tutkija on kiinnostunut heidän mukaansa laadullisesta erilaisuudesta merkityksissä - ei niiden määrästä tai edustavuudesta jossain joukossa.

Seuraavaksi esittelen luonnehdinnat, joissa on tiivistettynä jokaisen tutkimukseeni osallistuneen vanhemman käsitykset hyvästä vanhemmuudesta.

Vanhoillislestadiolaisen äidin hyvä vanhemmuus

Hyvässä vanhemmuudessa aikuinen on lasta varten. Lapsella on oikeus vanhempiin, eikä toisinpäin. Aikuinen on *”läsnä lapsensa elämässä kuin peruskallio”*. Aikuinen ei pääätä, milloin hän haluaa olla läsnä lapsensa elämässä, vaan lähtee liikkeelle lapsen tarpeista.

Hyvä vanhempi kertoo lapselleen hänen olevan hyväksytty ja rakastettu kaikkine puutteineen. Hän kannustaa lastaan erottaen kannustuksen kuitenkin suorittamiseen vaatimisesta. Hyvä vanhempi pönkittää lapsensa itsetuntoa nujertamisen sijaan. Vanhemman täytyy kiinnittää huomiota sanalliseen ja sanattomaan viestintäänsä mm. lapsen itsetunnon muodostumisen vuoksi.

Hyvä vanhempi ei vertaile lastaan muihin ihmisiin. Hän auttaa lasta löytämään vahvuutensa. Hyvä vanhempi antaa lapselleen vastuuta varhain hänelle sopivissa asioissa.

Hyvän vanhemman tehtävä on vastata lapsen kysymyksiin ja täydentää sekä ohjata lapsen luontaista uteliaisuutta, jotta tämä kehittyisi. Hyvä vanhempi tukee lasta leikkimään ja kannustaa häntä siinä ikään katsomatta.

Hyvä vanhempi asettaa rajat, pitää niistä kiinni ja neuvottelee niistä isompien lasten kanssa tarvittaessa. Hän antaa lapselleen rakkautta. Vanhoillislestadiolainen äiti näkee rajat yhtenä osana rakkautta. Hyvä vanhempi kunnioittaa lapsen yksityisyyttä ja fyysistä koskemattomuutta käyttämättä mm. fyysistä väkivaltaa. Hän suojelee lastaan.

Vanhoillislestadiolaisen äidin mukaan vanhemman on kannettava vastuu aikuisten asioista. Vanhemman on siis huolehdittava itse omista asioista sysäämättä vastuuta lapselle. Hyvä vanhempi on kuitenkin itselleen armollinen, yrittää parhaansa ja myöntää epätäydellisyytensä.

Somaliperheen isän hyvä vanhemmuus

Somaliperheen isä pitää tärkeänä hyvän vanhemmuuden kriteerinä vastuun kantamista vanhemmuudesta. Vastuun kantamiseen kuuluu mm. se, että hyvä vanhempi pitää lapset mukanaan, eikä esimerkiksi lähetä heitä toiseen maahan sukulaistensa luo asumaan.

Hyvä vanhempi huolehtii lapsestaan monella tasolla. Hän huolehtii lapsensa koulunkäynnistä ja siitä, miten hänen opettamansa asiat käytännössä onnistuvat lapsen elämässä. Hyvä vanhempi selvittää lapsen elämässä eteen tulevia ongelmatilanteita. Huolehtimiseen kuuluu myös se, että hyvä vanhempi tietää, missä lapset kulkevat ja pitää heihin yhteyttä. Hyvän vanhemman tehtävänä on hoitaa lastaan ja tukea myös taloudellisesti häntä.

Hyvä vanhempi opettaa lapselleen erilaisia asioita kuten esimerkiksi hyviä tapoja, toisten ihmisten sekä yhteiskunnan ja omien vanhempien kunnioittamista ja toisten auttamista. Myös opettamista työntekoon somali-isä pitää tärkeänä. Erityisen tärkeää somali-isälle on se, että vanhempi opettaa oman kulttuurinsa tietämystä ja tuntemusta lapsilleen. Hyvä vanhempi toimii esimerkkinä lapselleen.

Hyvä vanhempi ei käytä väkivaltaa ja asettaa lapselleen rajat, joiden puitteissa toimitaan. Hyvä vanhempi on kiinnostunut lapsensa elämästä. Hän pitää yhteyttä lapsensa kouluun ja on kiinnostunut lapsensa kouluasioista. Hän mahdollistaa lapsensa harrastukset ja kannustaa lasta niissä, on mukana esimerkiksi jalkapallotreeneissa ja -peleissä. Hyvä vanhempi juttelee lastensa kanssa ja on lastensa kaveri.

Hyvä vanhempi kunnioittaa lapsensa yksityisyyttä. Somali-isä kertoo myös somalikulttuurissa ajateltavan, että hyvän vanhemman suku jatkuu, mutta hänen mukaansa Suomessa ei ole niin helppoa hankkia suurta perhettä taloudellisista syistä.

Ydinperheen äidin hyvä vanhemmuus

Ydinperheen äiti pitää tärkeänä, että hyvä vanhempi pitää huolta lapsen perushoidosta, johon kuuluvat mm. puhtaudesta huolehtiminen, säännölliset ruoka- ja nukkumaanmenoajat.

Hyvä vanhempi asettaa rajat rakkaudella ja antaa myös vapautta rajojen sallimissa puitteissa. Hän pitää aikuisena oman puolensa, vaikka lapsi haluaisikin ottaa valtaa. Hyvä vanhempi toimii aikuisen tavoin esimerkiksi lapsen kiukuttelutilanteessa rauhoitellen ja tasoitellen lasta. Hän kantaa vastuun vanhemmuudestaan.

Hyvä vanhempi ottaa lapsensa mukaan tekemään perusasioita yhdessä. Hän käy kaupassa, siivoaa ja kyläilee yhdessä lapsensa kanssa. Lapsen kanssa ei ole pakko istua kotona ja olla olemisen pakosta viettäen niin sanottua laatuaikaa, vaan hyvä vanhempi tekee arkisia asioita yhdessä lapsensa kanssa. Riittävän hyvä vanhemmuus on ydinperheen äidin mukaan hyvää vanhemmuutta.

Hyvä vanhempi kohtelee lastaan yksilönä hyväksyen lapsensa ja luoden luottamusta lapseensa. Hän tutustuu lapseensa ja on utelias omaa lasta kohtaan lyömättä ennalta leimaa hänen otsaansa ajatellen, että *”meidän lapsi on semmonen ja se on sitte tämmönen ja meidän lapset on aina suvussa olleet tämmösiä”*. Hyvä vanhempi kannustaa lasta toteuttamaan omaa itseään, eikä vaadi lasta tekemään vanhemman omien visioiden ja toiveiden mukaan asioita. Lapset eivät ole vanhemman jatke ydinperheen äidin mukaan.

Hyvä vanhempi on kiinnostunut lapsestaan. Hän tukee tasaisesti lastaan koulunkäynnissä. Hän seuraa lapsensa harrastuksia, kuljettaa häntä niihin, keskustelee lapsensa kanssa ja on mukana tämän asioissa. Hyvän vanhemman tehtävä olisi myös ehdottaa lapselle harrastuksia ja tukea häntä hänen mielenkiintonsa kohteissa. Hyvän vanhemman tehtävä on rohkaista ja kannustaa lasta harrastuksissa ja eri elämänvaiheiden mukanaan tuomissa tilanteissa. Hyvä vanhempi auttaa lasta kestäämään pettymyksiä.

Hyvä vanhempi osaa ottaa myös omaa aikaa esimerkiksi harrastuksilleen. Erityisen tärkeänä ydinperheen äiti pitää sitä, että vanhempi huolehtii parisuhteestaan. Hyvän vanhemman ihanteena on kasvattaa tasapainoisia ja onnellisia lapsia.

Yksinhuoltajaperheen äidin hyvä vanhemmuus

Yksinhuoltajaäidin mielestä on tärkeää, että hyvä vanhempi kantaa vanhemman vastuun ja roolin. Hyvä vanhempi asettaa rajat tarvittaessa toisen vanhemman haitalliselle toiminnalle. Hyvä vanhempi on sitkeä ja sitoutunut vanhemmuudessaan. Hän panostaa lapseensa ajallisesti, henkisesti ja taloudellisesti. Hyvä vanhempi osallistuu lapsensa hoitoon, vaikka olisi eronnut.

Hyvä vanhempi kunnioittaa lastaan yksilönä. Hän ei riko lupauksia, eikä rajoita lapsensa vapautta mielivaltaisesti. Hän hyväksyy, että lapsi ”lentää pesästä”. Hyvä vanhempi ei elä lapsensa kautta, vaan ymmärtää lapsensa yksilöllisyyden liittämättä omia toiveitaan lapseen.

Hyvä vanhempi valmentaa lasta pärjäämään maailmassa. Hän opettaa lapselleen tärkeänä pitämiään asioita, joihin lukeutuu mm. syy-seuraussuhteiden opettaminen. Hyvä vanhempi sitoutuu myös itse opettamaansa ja toimii lapselleen esimerkkinä.

Yksinhuoltajaäidin mielestä myös vanhempaan itseensä kohdistuu vaatimuksia hyvässä vanhemmuudessa. Hyvällä vanhemmalla ei saa olla riippuvuuksia, jollaisia voivat olla esimerkiksi päihde- tai läheisriippuvuus. Hyvä vanhempi kykenee irrottautumaan huonosta parisuhteesta. Hyvän vanhemman on myös kunnioitettava itseään ja toisia ihmisiä. Hyvä vanhempi huolehtii itsestään järjestämällä omaa aikaa ja jakaa tarvittaessa hoitovastuuta esimerkiksi toisen vanhemman kanssa.

Uusperheen äidin hyvä vanhemmuus

Uusperheen äidin mukaan hyvä vanhemmuus on levollista yhdessäoloa lapsen kanssa. Perhe on tiimi, joka tekee yhdessä asioita: käy lomamatkoilla ja vierailuilla. Hyvä vanhempi on läsnä lapsen elämässä ja etenkin silloin, kun lapset ovat pieniä, vanhemman on pyrittävä olemaan kotona. Kun on valittu perhe elämänmuodoksi, siihen on sitouduttava.

Hyvä vanhempi asettaa lapsen perustarpeet etusijalle ja huolehtii lapsesta kokonaisvaltaisesti kaiken aikaa. Tämä tarkoittaa uusperheen äidin mukaan sitä, että lasta ja hänen tarpeitaan täytyy ajatella silloinkin, kun voimia koettelevat yöheräämiset tai muut vastuulliset asiat. Vanhemman on kannettava vastuu vanhemmuudestaan koko ajan. Silloin toiseksi jäävät pohdinnat siitä, milloin on omaa aikaa. Hyvä vanhempi ei toimi itsekkäästi huolehtien vain omista jumpistaan, kaljalla käymisistään tai miesten kanssa vietettävistä mökkiviikonlopuista. Oman ajan viettäminen on toki välillä tärkeää. Uusperheen äidin harrastukset ovat pääosin kodin piirissä tapahtuvia asioita: lenkkeily, käsityöt ja lukeminen.

Hyvä vanhempi huolehtii vanhemman tehtävistään. Hän asettaa lapselleen rajat ja pitää ne jämäkästi. Tämä voi tarkoittaa joskus lapsen mielestä sitä, että vanhempi on tylsä ja tyhmä. Hyvä

vanhempi päättää asioista, koska näkee kokonaisuuden esimerkiksi siinä, mitä lapsen on hyvä syödä kulloinkin. Hän pyrkii luomaan yhtenäisen linjan rajoissa myös uuden puolisonsa kanssa.

Hyvä vanhempi ei ole kaveri lapsensa kanssa, vaan säilyttää aikuisen asemansa tiukoissakin tilanteissa, joita voi tulla esimerkiksi lapsen ollessa jääräpäinen. Hyvä vanhempi ei myöskään jätä lastaan yksin ratkomaan hänelle kuulumattomia ongelmia. Uusperheen äidin mielestä ekaluokkalaisen ei kuulu vielä selviytyä yksin kotona olemisesta. Hyvä vanhempi ei erehdy jakamaan lapselleen omia asioitaan, eikä anna lapselle vastuuta väärissä tilanteissa. Hyvä vanhempi osoittaa pysyvyyttä, eikä katoa minnekään. Hän on turvallinen auktoriteetti, joka tähtää kasvatuksellaan pitkälle tulevaisuuteen. Hyvä vanhempi ei lähde mukaan lapsen toisen vanhemman kilpavarusteluun, vaan pitää jämäkästi oman linjansa ja erottaa menneen parisuhteen kiemurat lapsen vanhempana olemisesta. Huolimatta erosta hyvä vanhempi pyrkii juttelemaan entisen puolisonsa kanssa lapsensa parhaasta.

Hyvä vanhempi huomioi lapsensa yksilöllisyyden, johon kuuluvat mm. iän ja temperamentin huomiointi. Hyvä vanhempi on helposti lähestyttävä ja kuuntelee sekä arvostaa lastaan. Hän tukee lastaan hänen mielenkiinnossaan, muttei pakota lasta kiinnostumaan asioista ja olemaan täydellinen.

Hyvä aikuinen on vastuullinen huolehtimaan siitä, että lapsi oppii perusasiat. Näihin lukeutuvat mm. vuoron odottaminen, toisen kuunteleminen ja ryhmätyöskentelytaidot. Perusasioiden opettamista ei voi sysätä uusperheen äidin mukaan millekään instituutiolle. Hyvä vanhempi on myös yhteisöllinen ja kantaa vastuuta lapsista yhdessä muiden vanhempien kanssa. Hyvä vanhempi luo lapseensa moraalijatuksia, joita ovat mm. toisten auttaminen, oikeudenmukaisuus ja läheisistä huolehtiminen. Hyvä vanhempi pitää tärkeämpänä vaalia henkisiä kuin materialistisia arvoja. Hän kasvattaa lastaan itsenäisyyteen ja pitää ihanteellisena sitä, että jonain päivänä lapsi ”*tulee toimeen itse, et ei tarte... äitiä kaikkeen*”.

Uusperheen äiti pitää ihanteellisena, että lapsella on kaksi aikuista arjessa, mutta näkee kuitenkin hyvän vanhemman ominaisuutena sen, että kykenee irrottautumaan huonosta parisuhteesta. Hyvä vanhempi toimii esimerkkinä lapselleen mm. parisuhteessa tai miehenä/naisena olemisessa.

Sateenkaariperheen äidin hyvä vanhemmuus

Sateenkaariperheen äiti pitää tärkeänä lasten tarpeiden ymmärtämistä ja kuuntelemista. Hyvä äiti ei hoida lastaan suorittamalla asioita kellon tarkasti, vaan kuuntelee lapsensa tarpeita ja toimii sen mukaan. Perusasioista huolehtiminen, kuten vaipanvaihto ja ruokailu, ovat tärkeitä, mutta eivät

pääasia hyvässä vanhemmuudessa. Hyvä äiti jaksaa ymmärtää, vaikkei aina oikein tietäisikään, mikä lapsella on.

Hyvä vanhempi on aktiivisesti läsnä lapsensa elämässä. Hän lukee lapselleen, käy kirjastossa, puistossa, metsäretkillä, ulkoilee sekä hoitaa yhdessä lapsensa kanssa puutarhapalstaa. Hyvä vanhempi touhuaa, leikkii ja juttelee lastensa kanssa. Sateenkaariperheen äidin mielestä ei voi ajatella, että lapset kasvavat itsekseen ”*lattialla pyörimällä*”, vaan lasten hankkiminen velvoittaa hänen mukaansa touhuamaan lasten kanssa konkreettisesti. Ylipäätään sateenkaariperheen äiti korostaa läsnä- ja yhdessäoloa perheen kanssa.

Sateenkaariperheen äidin mukaan hyvä vanhempi huomioi lapsensa yksilöllisesti. Hän katsoo, mikä lasta kiinnostaa ja antaa virikkeitä ja mahdollisuuksia taiteiluun sekä asioista innostumiseen. Hyvä vanhempi lähtee tässäkin liikkeelle lapsen tarpeista ja antaa lapsen toteuttaa sitä, mitä hän haluaa pakottamatta häntä mihinkään.

Virikkeiden tarjoamisella on kuitenkin sateenkaariperheen äidin mielestä rajansa. Hyvän vanhemman ei tarvitse kuskata lasta koko ajan harrastuksiin ja kulkea paikasta toiseen virikkeitä antaen, vaan tärkeämpää on yhdessäolo lapsen kanssa. Hyvä vanhempi asettaa rajat myös perusasioissa ja perustelee rajat lapselle.

Itseensä kohdistuvina vaatimuksina sateenkaariperheen äiti puhuu siitä, kuinka hyvä vanhempi pyrkii olemaan pitkäpinnainen ja ymmärtäväinen, eikä räjähtelee lapselleen. Hyvä vanhempi tekee hänen mukaansa myös ruokaa. Hyvän vanhemman on ymmärrettävä, että muutkin kykenevät hoitamaan hänen lastaan, ja hän voi antaa lapsensa toisten hoitoon. Hyvä vanhempi ymmärtää, että lastensa luota voi olla pois ajattelematta, että siinä tapahtuu lapsille mitään vahinkoa. Sateenkaariperheen äiti korostaa oman ajan tärkeyttä vanhemman elämässä. Jotta voisi olla hyvä vanhempi, on hyvä huolehtia itsestään ja ottaa omaa aikaa esimerkiksi käymällä joogassa ja punttisalilla.

5.4.3 Klusterointi

Analyysin klusterointivaiheessa aineiston alkuperäisilmaisuja käydään läpi tarkkaan, ilmaisuja ryhmitellään ja yhdistellään luokiksi. Luokan sisältö kuvataan jollain käsitteellä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Luonnehdintojen teon jälkeen aloitin klusteroinnin, jolloin pyrin luomaan luokkia kategorioita, jotka kuvastaisivat tutkimuskysymyksen kannalta aineiston sisältöä parhaiten. Olen tehnyt redusointia ja klusterointia osittain päällekkäin, sillä redusointivaiheessa kävin ilmaisut jo niin tarkkaan läpi, että pystyin ryhmittelemään niitä. Tämä edesauttoi sitä, että tässä

klusterointivaiheessa pääsin jo nimeämään luokkia eli kategorioita, minkä voisi katsoa myös osaksi abstrahointivaihetta.

Klusterointia tein tutkien rinnakkain aineistoa, siitä tekemiäni poimintoja sekä luonnehdintoja. Klusteroinnin tuloksena muodostin aineistosta esiin tulleista käsityksistä seitsemän alakategoriaa (kts. kuvio 3), joiden sisältö on tarkemmin esitelty liitteessä 2. Alakategorioiden otsikoiksi muodostuivat **Lapsen yksilöllinen huomioiminen, Läsnäolo, Välitön auttamis- ja kasvatustavastuu (ontisuus), Rajojen asettaminen, Kehityksestä ja oppimisesta huolehtiminen, Itsestään huolehtiminen** sekä **Itsestään vaatiminen**.

Itsestään vaatiminen -alakategorian sisältöjä oli vaikeinta luokitella, sillä sen sisältämät ilmaisut olivat hyvin yksilöllisiä, henkilökohtaisia ja erityisiä. Luokittelin selkeyden vuoksi alakategorian sisällön vielä kolmeen pienempään luokkaan: **Luonne, Talous** ja **Toiset ihmiset** (kts. kuvio 3).

Kategorialle Välitön auttamis- ja kasvatustavastuu (ontisuus) oli vaikeaa keksiä hyvin sisältöä kuvaavaa nimeä. Tein ainoastaan huomion, että kaikkia tähän kategoriaan kuuluvia asioita yhdistää jokin sama asia. Lopulta tutkimuksen teoreettisesta viitekehuksesta apua hakemalla huomasi, että kaikkia ilmaisuja yhdistää vanhemmuuden ontisuus eli välitön auttamis- ja kasvatustavastuu, josta Värri (2000) puhuu. Niinpä koen, että tässä kohtaa aineiston analyysi on ollut myös teoriaohjaavaa. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 117) sanovatkin, että teoriaohjaava sisällönanalyysi eroaa aineistolähtöisestä sisällönanalyysistä abstrahointivaiheessa. Tässä vaiheessa teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoreettiset käsitteet tulevat valmiina annettuina ”ilmiöstä jo tiedettynä”, mutta aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä käsitteet luodaan aineistosta. Tässä tutkimuksessa ero tuli jo klusterointivaiheessa, sillä kuten aiemmin tässä kappaleessa mainitsin, tein sisällönanalyysin vaiheita osittain päällekkäin.

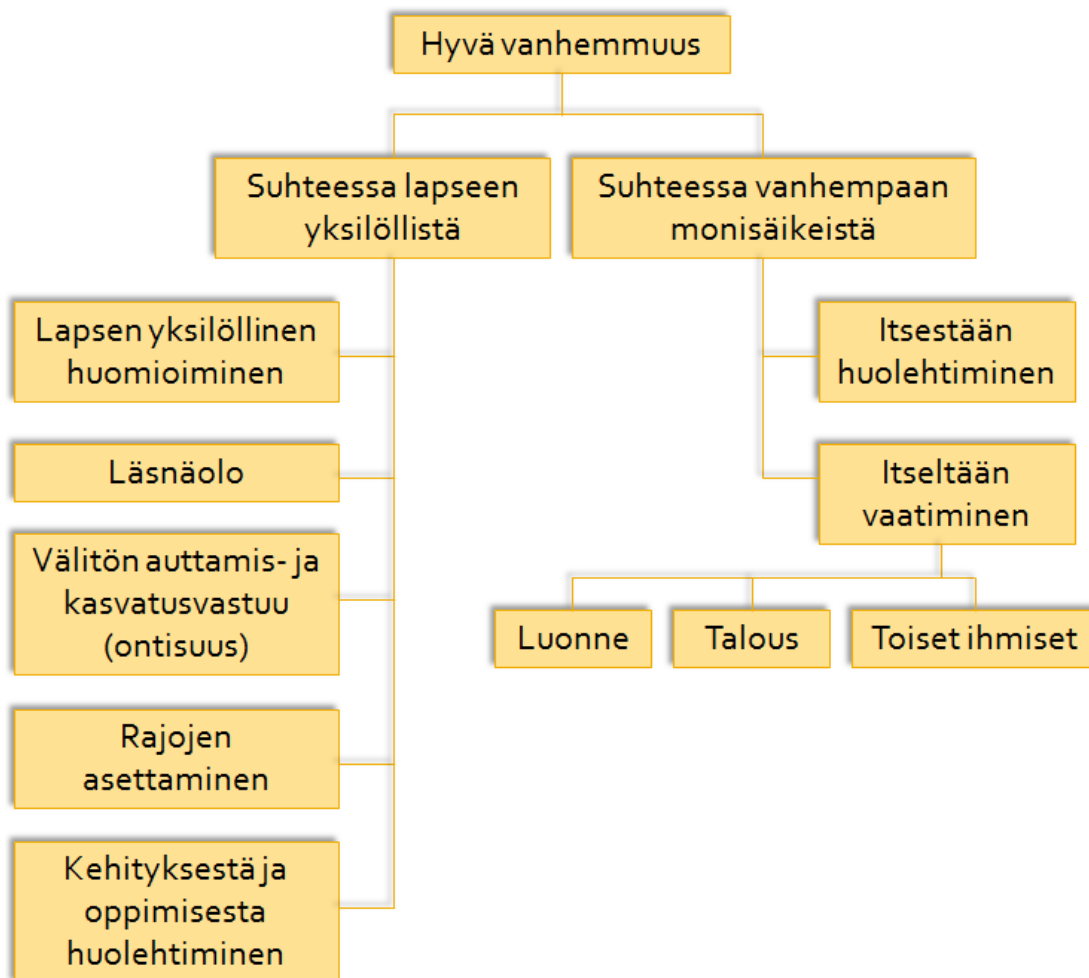
5.4.4 Kvantifiointi

Tuomen ja Sarajärven (2009, 120) mukaan sisällönanalyysiä voidaan tehdä myös kvantifioimalla aineisto. Heidän mukaansa kvantifiointi tapahtuu yleensä luokittelun ja kategorisoinnin jälkeen, mutta tässä tutkimuksessa olen kokenut tarpeellisempänä ja järkevämpänä tehdä kvantifiointia samanaikaisesti klusteroinnin kanssa. Laskin ja taulukoin, kuinka usein jokin tietty asia ilmaistaan aineistossa. Kvantifiointia halusin tehdä pitääkseni omat ajatukseni selkeinä ja luodakseni sisällön kannalta mielekkäitä kategorioita. Halusin myös nähdä, mitkä asiat hyvässä vanhemmuudessa painottuvat ja nousevat keskiöön. Ahonen (1994, 151) mainitseekin, että määrällinen kuvaus ei sinänsä ole välttämätöntä fenomenografisessa tutkimuksessa, mutta sillä saa kuitenkin tietoa juuri

tutkittavan ryhmän erilaisten käsitysten ilmenemisestä ja käsitysten esiintymisestä yhdessä. Kvantifiointitaulukot ovat nähtävillä liitteessä 3.

5.4.5 Abstrahointi

Aineiston abstrahoinnissa erotetaan epäolennainen tieto olennaisesta ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahointia voidaan jatkaa niin pitkälle kuin se sisällön näkökulmasta on järkevää. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 111.) Tämän tutkimuksen abstrahointivaiheessa pyrin tiivistämään kategorioita vielä yksinkertaisempaan ja selkeämpään muotoon. Jaoin yläotsikon **Hyvä vanhemmuus** kahteen kategoriaan: **Suhteessa lapseen yksilöllistä** ja **Suhteessa vanhempaan monisäikeistä**, sillä aineistosta oli luettavissa selkeä kahtiajako: hyvästä vanhemmuudesta puhuttiin niin suhteessa lapseen kuin myös vanhempaan itseensä. Tämän tutkimuksen hyvästä vanhemmuudesta olen muodostanut kuvion 3, jossa kaikki edellä mainitut kategoriat on esitelty suhteessa toisiinsa.

KUVIO 3. Hyvä vanhemmuus.

5.4.6 Tulosten esittelyn henki

Tuloksia esitellessäni ja aineistoa kuvatessani olen pyrkinyt noudattamaan Ahosen (1994, 119) ohjetta siitä, että fenomenografisessa tutkimuksessa käsityksiä kuvataan niiden omista lähtökohdista ja niiden logiikkaa noudattaen. Tarkoituksena ei ole asettaa käsityksiä esimerkiksi paremmuusjärjestykseen, ettei itse sisältö menisi hukkaan. Tämä tarkoittaa tutkimuksessani sitä, että selitän käsityksiä paljon vanhempien omista lähtökohdista ja heidän perusteluidensa avulla. Olen ottanut aineistostani paljon suoria lainauksia ja lainaukset saattavat olla välillä pitkiäkin, jotta käsitys tulisi oikein ymmärretyksi. Teoria ja aineisto käyvät tulosten esittelyosiossa vuoropuhelua keskenään.

Välillä olen käyttänyt kerronnassa perhemääritystä (esim. yksinhuoltaja, somali-isä jne.), jos se mielestäni on ollut tarpeellista käsityksen ymmärtämisen kannalta. Välillä olen puhunut vain esim. ”eräästä vanhemmasta” tai ”aineiston vanhemmista”. Lainauksissa ovat pääsääntöisesti suoria otteita vanhemman puheesta tai kirjoitelmasta, mutta välillä joukossa on myös pidempiä lainauksia haastattelusta, jolloin käytössä ovat merkinnät T ja H. T tarkoittaa tutkijaa eli minua ja H tarkoittaa kulloinkin haastateltavana ollutta vanhempaa. //-merkki joissain lainauksissa tarkoittaa sitä, että olen poiminut yhden haastattelun tai kirjoitelman eri kohdista samaan käsitykseen liittyviä asioita. Olen selittänyt merkin käyttöä aiemmin tässä tutkimuksessa sivulla 38.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 *Hyvä vanhemmuus suhteessa lapseen on yksilöllistä*

Seuraavissa kappaleissa 6.1.1, 6.1.2, 6.1.3, 6.1.4 ja 6.1.5 käsittelen sitä, millaista on hyvä vanhemmuus suhteessa lapseen. Keskeinen asia on lapsen yksilöllisyyden huomioimisen ajatus, joka sisältyy kaikkiin seuraaviin aihealueisiin: lapsen yksilöllinen huomioiminen, läsnäolo, välitön auttamis- ja kasvatusvastuu (ontisuus), rajojen asettaminen sekä kehityksestä ja oppimisesta huolehtiminen.

6.1.1 Lapsen yksilöllinen huomioiminen

Kasvatusta ei pidetä enää suoraviivaisena toimintana, mikä johtuu vanhempien lisääntyneestä koulutustasosta, lasten lisääntyneestä sananvapaudesta ja mm. siitä, että perheissä kuullaan usein myös lasta yhteisiä päätöksiä tehtäessä. Kasvatus ei ole enää sitä, että vanhemmat kärkevät ja lapset tottelevat. (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 140.) Tällainen lapsen yksilöllisyyden huomioiminen ja kunnioittaminen tulee esille myös tämän tutkimuksen aineistosta. Hyvä vanhempi kuuntelee ja arvostaa lastaan sekä kannustaa lasta myös toteuttamaan omaa itseään.

Vapaus ja luottamus

Yksilöllisyyteen liitetään vapauden käsite. Yksi äiti pitää tärkeänä vapauden antamista rajojen sisällä ja eräs toinen äiti korostaa, ettei vanhempi saa rajoittaa lapsen vapautta mielivaltaisesti. Vapauden kieltämiseen ja rajoittamiseen täytyy löytyä perustelut.

Valkosen (2006, 50–51) tutkimustulokset osoittavatkin, että lapset pitävät tärkeänä vanhempien luottamusta lastaan kohtaan. Vanhemman ei tule huolehtia liikaa lapsistaan. Toisaalta lapset ymmärtävät myös sen, että luottaminen ei ole aina helppoa ja he pitävät tärkeänä sitä, että rajat asetetaan tarvittaessa.

Aikuinen on lasta varten

Aikuisen ja lapsen tarpeita pidetään erilaisina, jolloin tärkeämpää on asettaa lapsen tarpeet etusijalle lapsen asioista päätettäessä. Eräs vanhempi toteaa: *”Hyvässä vanhemmuudessa aikuinen on olemassa lasta varten.”* Toinen vanhempi kertoo: *”Itse ajattelee sitä, että kun on lapsi, ni lapsen tarpeet menee niin kun aikuisten tarpeiden edelle. Siis ne perustarpeet.”* Lapsen tarpeisiin yksilöllisesti suhtautuminen tulee esille erään äidin kommentista:

”Must niin ku semmonen jotenki se, että yrittää ymmärtää niitä lapsen tarpeita, et ei semmonen niin ku suorittaminen, et että niin kun vaihdetaan vaippa ja annetaan ruokaa ja kellon tarkasti tällä tavalla, et se ei oo se. Et no totta kai tarvii sitä ruokaa ja tarvii vaihtaa vaippaa, mutta siis että kuuntelis sitä, niitä lapsen tarpeita.//... se lapsen ymmärtäminen ja semmonen // ensinnäkin, että jaksais kaiken semmosen, mitä niin ku ei ymmärrä, et miksi se lapsi itkee ja miksei se rauhotu, vaikka mä yritän kaiken, jaksais niin ku mieltää sitä, että mistä se nyt sitte oikeesti johtuu ja onko sillä nyt hampaita tulossa tai onksillä ehkä vatsavaivoja ja jotai semmosta”

Lapsi ei ole vanhemman jatke

Hyvä vanhempi ei vaadi lasta toimimaan omien toiveidensa täyttämiseksi, vaan pitää tässäkin asiassa tärkeänä lapsen yksilöllisyyden kunnioittamista. Kaksi vanhempaa pitää tärkeänä lapsen ja vanhemman toiveiden erottamista: *”Lapset ei oo niin ku vanhemman jatke.”* Eräs vanhempi on seuraavaa mieltä:

”Lapsi ei ole vanhemman omaisuutta. // Vanhemman on hyväksyttävä se, että lapsi ’lentää pesästä’. Se on luonnollista ja vääjäämätöntä. // Vanhempi ei saa elää omaa elämäänsä lapsensa kautta, tai liittyy tähän omia toiveitaan. // Lapsi on vanhemmasta erillinen yksilö, jolle pitää kehittyä oma tahto. Jos vanhempi ei tätä ymmärrä, mielestäni hän ei ole hyvä vanhempi.”

Myös Sinkkonen (2003, 292) pitää tärkeänä hyvään vanhemmuuteen kuuluvana seikkana sitä, että vanhempi antaa tilaa lapsen autonomialle luopuen liian kireistä ja lasta rajoittavista mielikuvista ja toiveista.

Eräs aineistoni vanhemmista kokee toteuttaneensa itse aikoinaan vanhempiensa visioita ja on sitä mieltä, että se on vaikeuttanut hänen omien vahvuuksiensa löytämistä. Näin hän kertoo omasta kokemuksestaan:

”... mäki ehkä ite koen, että mä oon aika paljon niin ku sitte joutunu toteuttamaan niin ku vanhempien, heidän niin ku semmosia, mitä he ei oo saanu toteuttaa taikka heidän niin ku visioitaan ja sitte ei oo oikeen löytäny sitä omaa, mikä se mun oma juttu on.”

Aineistossa on huomattavissa kulttuurista johtuvia eroja siinä, mitä vanhemmat toivovat lapsensa suhteen sekä siinä, miten lapsen elämää halutaan ohjata. Esimerkkinä tästä on somali-isän näkemys siitä, kuinka lapset ovat vanhempien ”panttina” ja velvoitettuja esimerkiksi huolehtimaan vanhemmistaan heidän vanhetessaan. Somali-isä kertoo:

”Kulttuurista, joo. Mitä me uskomme, että esimerkiksi lapset on meidän niin ku panttina esimerkiksi, kun mä tulen vanhuksi, sitte me uskomme, että lapset heidän vuoro hoitamaan meitä. Mutta täällä on vaan eri tavalla. Kun tulen vanhuksi, sitten minä joudun asumaan vanhus-, vanhainkotiin tai jotain. En tykkää.”

Somali-isä vertaa suomalaista ja somalialaista kulttuuria siinä suhteessa, miten omia vanhempia kuuluu hoitaa. Hänen mukaansa lapset ovat velvoitettuja huolehtimaan vanhemmistaan heidän vanhetessaan, kun taas Suomessa vanukset laitetaan vanhainkotiin.

Tiilikainen (2003, 180) kirjoittaa tähän liittyen, että somalilapsiin kohdistetaan suuria odotuksia, joista yksi on juuri ikääntyvien vanhempien auttaminen ja heistä huolehtiminen. Perhe ja sukulaiset ovat läheisiä somaleille ja heihin turvaudutaan yli mantereiden, transnationaalisesti. (Tiilikainen 2003, 132–133.) Perheen ja sukulaisten tärkeydestä kertoo myös seuraava somali-isän haastattelun pätkä aineistosta:

T: ”Miten, onks teidän kulttuurissa sitte tavalleen tää perhe ja niin ku suku missä asemassa teidän elämässä, et onko ne tärkeitä, jos vaikka vertaa suomalaiseen yhteiskuntaan?”

H: ”Meille on tosi tärkeitä. Esimerkiks kato, äsken, mitä mulla oli vierailulla. Täällä tulee iso perhe Ruotsista viime viikolla ja ne ovat täällä eli kolme tai neljä viikoksi mulle. Joo. Täällä on kulttuurista, että meillä sukulaiset tai sisarukset varmasti me pidämme yhteyttä aina. Joo.”

T: ”Miten sä näät sitte sen asian, että haluaksä myös opettaa omille lapsille myös tätä, et ne pitää sukulaisista ja perheestä huolen.”

H: ”Joo, kyllä. Mä haluan tai siis sanotaan, että lapset tulevat vanhempien jalanjäljissä.”

Hyvä vanhempi ei vertaile lasta toisiin

Aineistossa suhtaudutaan kielteisesti siihen, että lasta vertailtaisiin toisiin ihmisiin tai tuomittaisiin hänet ennalta tietynlaiseksi ihmiseksi persoonallisuudeltaan tai taidoiltaan. Eräs äiti sanoo: *”Moni aikuinen tekee tietämättään hallaa lapselleen vertailemalla häntä sisaruksiin/tuttuihin/itseensä.”*

Ei väkivaltaa

Hyvän vanhemman tulee kunnioittaa lapsen yksityisyyttä ja koskemattomuutta. Yksityisyyden kunnioittaminen koskee erään aineiston vanhemman mukaan mm. aviopuolison valintaa, johon ei haluta puuttua. Koskemattomuuteen liitetään fyysisen kurituksen välttäminen ja viitataan Suomen

lakiin. Suomessa fyysisen kurituksen kieltö on kuitenkin vielä suhteellisen nuori asia, sillä esimerkiksi Kemppainen (2001) tutkittuaan kotikasvatusta kolmessa sukupolvessa toteaa, ettei hänen aineistostaan löytynyt yhtään sukua, jossa ruumiillista rankaisemista ei olisi esiintynyt. Tutkittavat olivat vuosilta 1908–1979.

Aineiston sisällä on eroa siinä, mitä pidetään fyysisenä kurittamisena. Somali-isä ei näe nipistämässä ja korvasta kiinni tarttumisessa vielä fyysisen väkivallan merkkejä:

”Ei väkivaltaa. Minäkin mun omat lapset en halua, että teen hänelle jotain väkivaltaa. Mutta jos huudan tai korva kiinni jotain tai nipistän näin. Mun mielestä tää on vaan normaali, joo.”

Somali-isä kertoo tapahtumasta, jossa häntä on nuhdeltu fyysisen väkivallan käyttämisestä. Isän entinen vaimo oli tehnyt ilmoituksen poliisille, kun isä oli hakenut uutena vuotena poikansa suuren ostoskeskuksen liepeiltä tarttuen tätä paidasta kiinni ja työntäen autoonsa. Isä kertoo tapahtumasta näin:

”Ja mun laps kulki ihan paha aikana tänne ja ma etsin autolla. Se oli uutta vuotta aattona aamuyö. Löysin häntä tuolla kadulla. Siellä sataa vettä, pimee ja sitte mä huusin ja otin tää paita kanssa ja työnsi häntä auto. Hän on kertonut hänen äitinsä ja äiti on lähettänyt tämmönen ilmoitus poliisille ja mulle kutsuttiin haastatteluun, kuulustelu siellä. Mun ja kato, et voi koskee sun lapset ja ma kerron poliisi, se oli nainen poliisi ja ma sanoin, että mitäs, jos olisit sinä, mitä sä tekisit, jos sun lapsi kulkee pahana aikana kadulla. Hän sanoo, mä huusin, että mutta Suomessa ei saa koskee lapsia. Joo, joo. Kun lapsi tietää, ettei kukaan koske häntä, hän tekee mitä hän haluaa, mitä vaan, minkälainen rikos hän tekee. Joo.”

Suomessa asuvien somalien elämää tutkinut Tiilikainen (2003, 181–182) kirjoittaa väkivaltaan liittyen somalinaisista, jotka ihmettelevät kurinpidon rajaa Suomessa. Esimerkiksi nipistelyä ei somalikulttuurissa pidetä pahana. Naiset ovat saaneet itse lapsena selkäänsä, mutta ovat sitä mieltä, että ilman kuritusta he olisivat nyt luultavasti pahoilla teillä. Suomessa asuvalta somaliperheiltä on saatettu ottaa lapsia pois ja lastensuojeluviranomaiset nähdään uhkana ja vanhempien voimattomuuden tunteen lisääjänä. (Tiilikainen 2003, 181–182.)

Haastattelemani somali-isä ihmettelee myös suomalaisten tapaa hoitaa ongelmatilanteita. Hänen mukaansa suomalaiset ottavat ongelmatilanteissa liian herkästi yhteyttä poliisiin. Hän itse on sitä mieltä, että lasten kanssa ongelmatilanteiden tullessa vanhemman pitää ensisijaisesti ottaa vastuu ja selvittää asia. Somali-isä sanoo:

”Ja se on eri juttu, että koulussa on lapset oppivat, että on vapaa maa, ei kukaan voi koskee heitä ja jos tulee joku onkelmia, voi soittaa eli siniset puku tai poliisi

sanotaan. Mutta meillä on eri kulttuuri. Jos tulee jotain onkelmia, käännetään heti vanhemman puolelle ja vanhemmat ratkaisee tai sopii. Täällä Suomessa on eri. Viranomaiset ratkaisee asioita, hoitavat asia. Joo. Ja aina minä sanon eli vanhemmilla on etuoikeus asia hoitaa.”

Tiilikainen (2003, 181) kirjoittaaakin vanhemman vastuuseen liittyen, että somalivanhemmat kokevat Suomessa kasvatusvastuun ja auktoriteetin siirtyneen ”vanhemmilta sosiaalityöntekijöille, lastensuojelulle tai terveydenhoidon työntekijöille, jotka määrittelevät, mitä on hyvä vanhemmuus tai lapsen paras.” Somaliassa kasvatusvastuun katsotaan olevan kollektiivisesti kaikilla vanhemmilla.

Keskusteluyhteys lapsen kanssa

Yksilöllisyyden tärkeänä pitämiseen liittyy myös se, että hyvä vanhempi luo lapseensa keskusteluyhteyden. Kaksi vanhempaa kertoo keskustelewansa säännöllisesti lastensa kanssa. Toisella ovat olleet käytössä jokailtaiset keskustelut ja toinen vanhemmista sanoo keskustelewansa aina, kun siltä tuntuu. Hyvän vanhemman on myös kuunneltava lasta. Myös Valkosen (2006, 45) mukaan lapset pitävät tärkeänä hyvän vanhemman kykynä kuuntelu- ja juttelutaitoa. Hyvän vanhemman kanssa voidaan vaihtaa tavallisia kuulumisia, mutta yhtä lailla hyvä vanhempi kuuntelee lastaan myös iloissa, huolissa, murheissa ja mielipiteissä.

Yksilöllinen kiinnostus

Hyvä vanhempi on kiinnostunut lapsestaan yksilöllisesti. Vanhempi on kiinnostunut mm. lapsensa koulunkäynnistä ja harrastuksista. Jalkapallokentän laidalla ollaan katsomassa peliä – satoi tai paistoi. Tärkeää on myös seurata lasten esiintymisiä. Eräs vanhempi katsoo myös tehtäväkseen auttaa lasta koulunkäynnissä ja pitää tärkeänä tasaista kiinnostusta lapsen elämää kohtaan. Tällä hän tarkoittaa sitä, että vanhemman olisi hyvä olla koko ajan selvillä lapsen elämästä, eikä kiinnostus saisi olla puuskittaista. Hän itse on kokenut vanhempien vaihtelevaa kiinnostusta omassa lapsuudessaan ja sanoo myös itse toteuttaneensa omien lastensa kohdalla sellaista. Äiti kertoo näin:

”Ja sit saatoin kans sit joskus saaha taas semmosia tempauksia, et sit oli yli-innostunu ja kauheena prässäsin sitte, että et se niin ku nyt jälestä päin kans ajattelee, et se ois ollu hirveen hyvä, et ois niin ku tasasesti ollu kiinnostunu ja niin ku auttanu niitä siinä koulunkäynnissä.”

Uusperheen äiti mainitsee kiinnostuksen säilymisen tärkeyden siinäkin tilanteessa, että lapsen vanhemmat ovat eronneet:

”... mitä sille meidän yhteiselle pojalle kuuluu ja millä tavalla niin kun hänelle saatas mahdollisimman semmosia hyvää elämää ja niin ku rauhaa mieleen ja kaikkee tämmöstä, ni siitä pitäis olla musta kiinnostunu.”

Myös lapset pitävät tärkeänä sitä, että vanhemmat ovat kiinnostuneita heidän harrastuksistaan, ottaisivat ne vakavasti ja tukisivat lapsiaan niissä. Vanhempien mukanaolo harjoituksissa, pelejä katsomassa ja turnauksia seuraamassa koetaan myös lasten puolelta mukavana. Lapset haluavat, että vanhemmat antavat heidän harrastaa sitä, mistä he ovat kiinnostuneita. (Valkonen 2006, 43.)

Lapsen huomioonottamista harrastusten ja mielenkiintojen kohteiden valinnassa korostaa myös tässä tutkimuksessa uusperheen äiti. Hän on itse musiikkialalla, mutta on sitä mieltä, että hyvä vanhempi ei pakota lastaan kiinnostumaan omista mielenkiinnon kohteistaan, mikäli lapsi ei näin halua. Hän kokee kuitenkin etuna sen, että poika harrastaa musiikkia, sillä musiikin maailma on hänelle itselleen tuttu. Äiti kertoo näin harrastuksen valinnasta ja omasta roolistaan siinä näin:

”...hänellä oli hyvä kaveri menossa muskariin ja Eetun sen takia, et ku kaveriki halus, ni hän halus ja mä totesin, et antaa mennä, mut jotenki tuntuu, et se musiikki, et se on. Mä olisin kauheen ilonen, että jos Eetu löytäs siitä jotain itelleen, koska se on asia, missä mun on helppo kannustaa, kun mä itse tunnen sen maailman. Mutta se, että jos hän ei siitä kiinnostu, ni en mä halua, et hän on niitä ihmisiä, joiden pitää pakolla tehdä”

Itsetunnon rakentumisen tukeminen

Aineiston vanhempien mukaan itsetunnon tukeminen lähtee siitä, että lapsi hyväksytään ja häntä rakastetaan puutteista huolimatta. Itsetunnon nähdään rakentuvan mm. siitä, että lapsi saa mieleisiään harrastuksia, hyväksyntää vanhemmiltaan sekä kannustusta, tukea ja rohkaisua. Kaksi aineiston äitiä puhuu lapsen hyväksymisestä ja toinen muistuttaa siitä, että hyväksyntä täytyy tuoda myös lapselle ilmi.

Tukee, kannustaa ja rohkaisee

Kaikki aineiston kuusi vanhempaa pitävät tärkeänä, että hyvä vanhempi tukee, kannustaa ja rohkaisee lastaan. Kannustamisesta puhutaan mm. harrastusten ja opiskelujen yhteydessä. Eräs äiti näkee tuen tärkeänä myös silloin, kun lapset ovat jo isompia ja etsivät omaa elämänpolkuaan. Äiti kertoo:

”Niin siis jos murrosiästä vielä vähän, et se on nyt sitte tietysti, että on kaikki ylioppilaskirjoitukset ja ammattiin suuntautumiset, että et kyllä niin ku niissäki sitte selvästi semmosta vanhemman niin ku tukee jotenki lapset kaipaa, vaikka ne onki siinä vaiheessa jo saavuttanu sen aikuisiän, et kyl mä niin ku koen, et siinä vaiheessa oli niin ku tärkeätä sillä lailla niin ku auttaa jotenki tai pitää pää

kylmänä siitä, et se ei heti löytynyt se oma paikka, mut sitte, et jos lapsi, niin ku molemmillaki oli, et ne sitte vähitellen suuntautu kohti sitä, mihin ne on nyt sitte päässy opiskelemaan, ni sitte jotenki siinä se kannustaminen ja tukeminen, et että uskaltaa hakee sinne ja niin ku rohkaseminen siinä kohtaa.”

Itsetunnon rakentumisen tukemista pidetään kahden vanhemman ilmaisuissa tärkeinä. Hyvän itsetunnon muodostumista estää sen nujertaminen lapsen kuullen. Hyvän vanhemman on siis kiinnitettävä huomiota siihen, miten ilmaisee asioita lapsen kuullen. Eräs äiti kirjoittaa tähän liittyen seuraavasti:

”Lapsi on herkkä aikuisen sanallisille ja sanattomille viesteille. On tärkeää, ettei sukulaissetä kylään tullessa tokaise, että ´onpas se pikku-Sanna lihava´ tai äiti valittele lasten kuullen naapurinrouvalle kuinka ´meidän Tommi on varmasti jotenkin jälkeenyäännyt´. Lapsi alkaa uskoa olevansa lihava tai jälkeenyäännyt ja käyttäytyä sen mukaisesti.”

Itsetunnon nujertamisesta eräs äiti kirjoittaa seuraavasti:

”Heikko vanhempi lyö leimoja lapseen (´olet aina niin hidas´ tai ´ei sinulla ole lauluääntä´) ja nujertaa näin lapsen itsetuntoa sen sijaan, että koettaisi pönkittää sitä. Lasta ei voi kannustaa liikaa. Täytyy kuitenkin muistaa, että kannustaminen ja suoritukseen vaatiminen on eri asia”

Hän erottaa kannustamisen ja suoritukseen vaatimisen ja on sitä mieltä, ettei kannustamisessa ole mitään rajaa. Kolme aineiston vanhemmista pitää tärkeänä myös lapsen kannustamista itsensä toteuttamiseen ja omien vahvuksiensa löytämiseen.

Yhden vanhemman haastattelussa tulee esiin se, että hyvän vanhemman tehtävänä on tukea lasta myös siinä tilanteessa, kun pettymyksiä tulee. Pettymysten tuottaminen nähdään järkevänä siinä vaiheessa, kun lapsella on epärealistisia haaveita. Tällöin vanhemman on asetettava rajat lapselle. Äiti kertoo näin:

”Niin ja no sit vielä seki, että voihan lapsellaki sitte joskus olla semmosia epärealistisia haaveita, et sit myös auttaa myös kestäämään niitä pettymyksiä, mutta ne rajat vielä, et mä nyt turhaaki paljon niistä sanon, mut ne rajathan on tosiaan semmosia, mitkä auttaa lapsia niin ku sietämään niitä pettymyksiä, että, et kaikkee ei voi kuitenkaan saada ja saavuttaa mitä haluaa.”

Yksinhuoltajaperheen äiti korostaa, että hän pitää tärkeänä itsetuntemuksen ja sitä kautta omien vahvuuksien löytämistä. Hän kertoo lapsestaan näin:

”Haluan, että hän oppii tuntemaan itsensä ja sitä kautta oppisi tekemään elämässään ratkaisuja, jotka hänen mielestään sopivat hänelle. Haluan, että hänestä tulee rohkea omien valintojensa suhteen – että hän uskaltaa tehdä niin

kuin hänestä tuntuu hyvältä, että hän uskaltaa tehdä virheitä ja oppia niistä, että hän uskaltaa olla eri mieltä.”

Tällaiseen näkemykseen vaikuttavat luultavasti äidin omat kokemukset. Yksinhuoltajaäidin kirjoitelmasta ilmeneekin voimakkaasti se, millaisen polun äiti on itse kulkenut itsetuntemukseen ja itsensä löytämiseen liittyen. Äiti kertoo siitä, miten hän tutki itseään lapsen synnyttyä ja kokee eron sekä lapsen syntymisen vaikuttaneen hänen itsetuntemukseensa ja ihmisenä olemiseensa positiivisella tavalla:

”Halusin todella tutkia itseäni ja tehdä sitä mitä minä haluan ja siten miten minä haluan. En halunnut enää elää muiden odotusten mukaisesti tai olla pelle, uhkarohkea, tyhmä, huomion keskipiste. Halusin olla vakavasti otettava vastuunkantaja - jotain mitä en aikaisemmin ollut koskaan oikeastaan kokenut, mutta johon huomasin, että minulla oli ollut suuri tarve. Käytökseni ennen poikani syntymää oli ollut jo pitkään itsetuhoista. En ollut osannut kunnioittaa, arvostaa ja hemmotella itseäni. Olin tehnyt asioita, joita en oikeastaan ollut itse edes valinnut ja aivan vääristä syistä. Lapseni synnyttyä minulla oli tarpeeksi hyvä syy ja motivaatio tehdä tästä kaikesta loppu ja tunsin (ja tunnen edelleen) itseni hyvin onnelliseksi ja vahvaksi. Monet ihmettelivät sitä - minunhan olisi pitänyt olla murheen murtama eron ja yksinhuoltajuuden takia. Toki olen surullinen rikkoutuneesta perheestä, mutta koin - ehkä nimenomaan eron takia - saaneeni aivan uuden otteen elämääni, joka oli mielestäni kuitenkin parisuhdettakin tärkeämpi asia. Minä tosiaan muutuin, kun sain poikani ja jäin yksinhuoltajaksi. Sanotaan, että vaikeudet kasvattavat ja sen voin kyllä allekirjoittaa. // Oman lapseni syntymä (ja mahdollisesti myös eromme) helpotti minua tunnistamaan haitallisia käytös- ja vuotovaikutusmalleja ja olen todella tarkka nykyään siitä miten annan ihmisten minua kohdella ja tietenkin myös siitä, miten itse muita kohtelen.”

6.1.2 Läsnaolo

Hyvä vanhempi on läsnä lapsensa elämässä aineiston mukaan. Läsnaoloa käsitellään kahdessa eri kategoriassa siksi, että vanhempien ilmaisuissa läsnaolo nähdään kahdessa eri valossa. Ontista eli välittömään kasvatus- ja auttamisvelvollisuuteen kuuluvaa läsnaoloa käsitellen kappaleessa 6.1.3. Tässä kategoriassa läsnaololla tarkoitetaan lapsen kanssa yhdessä tekemistä ja olemista sekä yksilöllistä kiinnostusta lasta kohtaan, kun taas Värin (2000) mukaan ontiseen läsnaoloon liittyy vanhemman välitön vastuullisuus huolehtia ja kantaa vastuu lapsestaan tunteista ja järjestä riippumatta.

Hyvä vanhempi tekee lapsen kanssa asioita yhdessä. Neljä aineistoni vanhempaa mainitsevat isänsä olleen paljon töissä heidän lapsuudessaan ja äiti nähdään enemmän sellaisena, joka on tehnyt lastensa kanssa asioita. Perinteinen isyys onkin ollut Huttusen (Kolehmainen 2004, 90) mukaan perheen elättämistä ja elannon hankkimista, eikä mahdollisuutta hoivaavaan

vanhemmuuteen ole ollut. Kuitenkin aineistossa ilmenee kolmen vanhemman puheesta, että kun isä on ollut lasten kanssa, yhdessäolo on ollut toiminnallista yhdessä tekemistä. Isän kanssa tehtävistä asioista kertoo haastattelemani äiti:

”...meillä oli koiria aina ja sit jotenki niitten kautta on ollu silleen, että yhdessä hoidettiin ja sit ku me ostettiin mökki, ni siellä on sitte touhuttu enemmän. Just hoidettiin jotain puutarhaa ja leikattiin ruohoo ja semmosta.”

Sateenkaariperheen äiti ei puhu isän roolista tai sen tärkeydestä oman lapsensa kohdalla, vaan uskoo, että hänen päiväkotikäikäinen lapsensa on sinut isättömyyden kanssa. Kuitenkin esimerkiksi Sinkkonen (Jousmäki & Kosonen 2009) puhuu voimakkaasti isän puolesta ja kaipaa lisätutkimusta isättömyyden vaikutuksista lapseen.

Tärkeämpänä aineistoni vanhemmat näkevät yhdessä olemisen, eivätkä sitä, missä ollaan tai mitä tehdään. Luonteeltaan yhdessä tekemisen ei tarvitse olla välttämättä mitään hienoa ja arjesta poikkeavaa. Ydinperheen äiti sanoo näin:

”... mukaan ottaminen kaikkeen tekemiseen. Että asioita voi tehdä yhdessä, niin ku kotiasioitaki vois tehdä lasten kans yhdessä // voi että, ku mä oisin niin ku enempi ottanu niitä, et ois tehty niin ku yhdessä ja et oisin ja seki myös niin ku osana sitä perushoitoa // omistautuminen voi olla sitäki, että niin ku tehdään asioita yhdessä, et niin ku mennään kauppaan yhdessä ja mennään kylään yhdessä ja siivotaan yhdessä ja laitetaan ruokaa yhdessä ja tuota niin ku kuljetaan yhdessä eri paikoissa, et se vois olla yks.”

Sama läsnäolon tärkeys ja yhdessä tehtävien asioiden arkisuus tulee esille niin Innasen (2001, 149) kuin myös Valkosen (2006, 43) tutkimuksissa. Valkonen (2006, 43) kirjoittaa: ”Yhteisen tekemisen ei kuitenkaan tarvitse olla jotakin erityistä tai kodin ulkopuolella tapahtuvaa; se voi olla myös ruoan laittoa, pihatöiden tekemistä tai siivousta yhdessä.” Innanen (2001, 149) ihmettelee tutkimuksensa pohdintaosiossa sitä, ”Miksi nykyisenä elämyksiä ja suuria kokemuksia korostavana aikana monet kasvamisen kannalta tärkeät kokemukset liittyvätkin tuiki tavalliseen arkeen?” Nuorten ja lasten parhaina mieleen jääneinä asioina kun ovat hyvin triviaalit asiat: pullan leipominen, kalassa käyminen, yhdessä siivoaminen. (Innanen 2001; Valkonen 2006.)

Aineistossani sateenkaariperheen äiti on kuitenkin sitä mieltä, että pelkkä oleminen lapsen kanssa ei ole hyvää vanhemmuutta. Vanhemman täytyy tehdä lapsen kanssa yhdessä jotain – lukea, touhuta, jutella. Pelkkä läsnäolo ei riitä, jotta lapset kasvaisivat. Hän kertoo näin:

”Sitte se jotenki on must hirmu tärkeätä, että niiden lasten kanssa on, eikä ne vaan niin ku pyöri iteksensä tuolla, että vaikka, no siitä esimerkiksi oli mun äidin kanssa hirveesti keskustelua, se on ihan eri mieltä mun kanssa siitä, että et kyllä ne lapset kasvaa, vaikka niille ei niin ku koko ajan lukis ja niitten kanssa ei

mitään touhuis. Mä oon sitä mieltä, et jos niitä lapsia kerran hankkii, ni kyllä niitten kans pitää vähän niin ku leikkiä ja niitten kanssa pitää touhuta ja niitten kanssa pitää jutella. Me Aatoksenki kanssa jutellaan aina kauheesti, ku mennään vaunujen kans tuolla ja muuta, että ehkä siin nyt sit näkyy se 70-luvun ja tämän hetken ero, että et ei ne lapset tai no kasvaahan ne nyt sielläki lattialla pyörimällä, mutta niin ku musta niin ku tarvii vähä sit jotai muutaki.”

70-luvun erolla tähän hetkeen sateenkaariperheen äiti viittaa itse saamaansa kasvatukseen ja omaan äitiinsä, joka on sitä mieltä, että lapset kasvavat kasvattamattakin. Haastattelemani sateenkaariperheen äidin äiti on elänyt lapsuutensa sotien jälkeen. Tällöin työnteko oli keskiössä ja lasten ajateltiin kasvavan siinä sivussa. (Kempainen 2001).

Sateenkaariperheen äidin äitiys muistuttaa myös jossain määrin korjaavaa äitiyttä, jollaisesta Jokinen (1996, 51–54) kirjoittaa. Omalla äitiydellään äiti voi korjata omassa lapsuudessaan ja elämässään vääräksi tai huonoksi kokemiaan asioita ja epäkohtia, jollaiseksi sateenkaariperheen äiti mainitsee oman äitinsä mielipiteen läsnäolon luonteesta. Jokisen (1996, 51–54) esittelemillä äideillä epäkohtia olivat ottolapsuus ja vanhemman luomien kuvitelmiä täyttämisen. Korjaavalla äitiydellä tarkoitetaan sitä, että äidit haluavat tehdä omassa äitiydessään asiat toisin eli Jokisen (1996) esittelemissä tapauksissa ottolapsiäiti halusi tarjota omille lapsilleen biologisen äitiyden läsnäoloineen ja toinen äiti pyrki etsimään itseään sekä omia tarpeita ja halujaan. Korjaavan äitiyden piirteitä oli myös tämän tutkimuksen ydin- ja uusperheiden äitien haastattelussa ja kirjoitelmassa.

Sateenkaariperheen äidin vahva sitoutuminen lapsiinsa on linjassa siitä olevan tutkimustiedon kanssa. Jämsän (2003, 6) mukaan sateenkaariperheet ovat vahvasti sitoutuneita lapseen jo lapsenhankintavaiheessa. Lapsia ei synny juurikaan vahingossa, sillä sateenkaariperheiden lastenhankinta on usein pitkälinen projekti. Näin ollen voisi ajatella vanhempien olevan erityisen sitoutuneita lastensa kasvattamiseen ja sen puolestaan tuovan oman lisänsä kasvatukseen vaatavuuteen. Sateenkaariperheen äiti toteakin seuraavassa haastattelun pätkässä, kuinka pitkälinen lastenhankintaprosessi vaikuttaa myös käsityksiin hyvästä vanhemmuudesta:

T: ”Joo. Joo-o. Mitäs mä ajattelin tosta, tosta vielä. Niin siitä oli tarkoitus kysyä, et miten sitten, et koeksä, et tuo sun seksuaalinen suuntautuminen vaikuttaa siihen vanhemmuuteen jotenkin ja siihen hyvän vanhemman näkökulmaan, et millanen se on?”

H: ”Kyl se must jotenki tuntuu, et sillä tavalla vaikuttaa, et kun on oikeesti halunnu ne lapset, vaikkei siihen oo niin ku sillä tavalla niin ku biologisia edellytyksiä, et meidän on pitäny käydä sit klinikalla, ni sit niin ku jotenki ite ajattelee, et sitte pitäis olla tosi hyvä äiti, et jos en mä nyt ihan vahingossa ole tullu raskaaks tai sitte muuten vaan, ni kyllä mun pitäis jaksaa olla hyvä äiti ja mä

en, mä en sais rähistä lapsille ja mun pitäis aina ymmärtää niitä ja ku niil on uhma ja niil on sitä ja tätä”

Toisaalla aineistossani eräs äiti on läsnäoloon liittyen sitä mieltä, että hänen lapsensa ovat kasvaneet melkeinpä itsekseen. Hän kertoo:

”Aika lailla lapset on niin ku saanu kasvaa, itse niin ku etsiä sitä polkua ja niin ku, et mun mies sano niin ku joskus sillon kerran, et ku meil ei ollu vielä lapsia ja ku mä sitä pähkäilin, et miten sitä osaa kasvattaa, ni se sano, et no siinähan ne itekseen kasvaa ja sitte mää niin ku ihmettelin sitä, et menisköhän se noin, mut itse asiassa meillä se on kyllä vähän menny niin.”

Läsnäolon tärkeys ja sen kuuluminen hyvään vanhemmuuteen tulee esille myös Jallinojan (2006) tutkimuksessa, jossa hän perehtyi Helsingin Sanomien kirjoituksiin vuosina 1999–2003. Hyvä vanhempi antaa hänen tutkimustulostensa mukaan kiireetöntä aikaa lapselle. Jallinoja (2006, 127–128) näkee tässä yhtäläisyyksiä viktoriaanisen ajan perheyhteisyyteen sekä romantiikan ajan perinteeseen.

6.1.3 Välitön auttamis- ja kasvatusvastuu (ontisuus)

Tämän kategorian kaikkiin ilmaisuihin sisältyy ajatus siitä, että hyvän vanhemman kuuluu tehdä joitain tiettyjä asioita ainoastaan siksi, että hän on pienen, avuttoman lapsen vastuullinen vanhempi. Vanhemman on kannettava vastuu, koska lapsi ei itse kykene sitä vielä ottamaan kantaakseen. Vastuu on kannettava riippumatta tunteista tai järjestä. (Värri 2000). Etenkin neljä vanhempaa kuudesta korostaa aineistossa sitä, että vanhemman on kannettava vastuu vanhemmuudestaan. Vanhemmuuden ontisesta roolista kertoo aineistosta ottamani lainaus, jossa erään vanhemman mielestä äidin ja isän on keskityttävä myös lapsen yrityksen ja harrastusten lisäksi juuri vanhemmuuden välittömän vastuun vuoksi:

”Äitini on kantanut vastuun kaikista käytännön asioista, isäni on keskittynyt yritykseensä ja harrastuksiinsa – mielestäni hän ei ole oikeastaan koskaan kasvanut aikuiseksi, eikä hän siten ole pystynyt mielestäni ottamaan vanhemman vastuuta ja roolia.”

Uusperheen äiti puhuu haastattelupätkän alussa edellisen miehensä ja lapsensa isän suhtautumisesta vastuun kantamiseen ja sen jälkeen siitä, millaista vastuuta hän itse kantoi ennen eroa:

”Ja lapsi on semmonen ihan niin ku kiva vähä niin ku näyttelyesine et sitte ku mennään johonki yhdessä ni se on kivaa // Et sit oli hirveen kiva aina ku mentiin

johonki juhliin tai mentiin jonneki niin ku hänen sukulaisiin ni sitte näyttää että // mutta sit se semmonen arki ja yövalvomiset ja muut // ni ne ei oo niin ku hänen hommia, et ne oli kaikki niin ku äidin hommia huolehtia, et lapsi menee nukkumaan ja äidin hommia huolehtia, et vaipanvaihdot ja kaikki kerhon jutut ja vaatteiden hankkimiset ja kasvatus ja kurinpito.”

Toisessa kohtaa haastattelua uusperheen äiti korostaa sitä, että koko elämä on suunniteltava siltä pohjalta, että on lapsia, joille on toimittava vanhempana ja joista on kannettava vastuu. Toisten vastuulle lapsia ei voi hänen mukaansa heittää:

”Et elämä pitää suunnitella siltä pohjalta, että et nyt otetaan ne lapset huomioon, et ei voi olla aina niin ku et ne lykätään jonku muun vastuulle, et mä saan olla silleen, ku mä oon aina ennenki ollu.”

Erään vanhemman näkemä uni kertoo siitä pelosta, mikä lasta voi seurata siitä, kun hän kuvittelee vanhemman irtautuneen välittömästi auttamisvastuusta. Katkelman lopussa vanhempi puhuu myös hänen haastatteluun edeltäneestä tilanteesta, jossa vanhemmuuden ontisuuden mukana tulva vastuu mietitytti vanhempaa:

”Emmä tiedä, must tuntuu niin ku tosta omista vanhemmista, ni jotenki taas kelas silloin ko mä odotin Aatosta ja muuta niin ku, ni hirveesti kelas semmosia unia, et mä oon nähny jotain unia, joista mä en tiedä, et onko ne totta ja sit tuli hirveitä ahdistuksia siitä, et ihan ku mä olisin heränny lapsena yksin jossain ja vanhemmat on jossain. No, mä tiedän, et me ollaan ehkä oltu jossain mökillä ja vanhemmat on varmaan ollu ulkona ja me ollaan oltu sisällä, mut mä ajattelin, et mä en koskaan tee niin ja sitte just niin ku tuossa, ku tulin sulle avaan oven, mä ajattelin, et no niin, nyt mä lähden täältä ja lapsi nukkuu parvekkeella ja sit mä unohdan avaimet ja sit se huutaa siellä ja kaikkee sellasta”

Vanhoillislestadiolaiselle äidille vanhemmuuden ontisuus tarkoittaa sitä, että välitön auttamis- ja kasvatusvastuu alkaa jo lapsen saadessa alkunsa. Hän kritisoi lapsen abortoimista ja viittaa sen liittyvän vanhemman omien tarpeiden etusijalle asettamiseen:

”On unohdettu se lähtökohta, että lapsella on oikeus vanhempiin, eikä päinvastoin. Lapsella on oikeus äitiin ja isään. Liian usein aikuinen katsoo oikeudekseen päättää milloin ja miten on lapsensa kanssa ja mitä lapsi vanhemmalta tarvitsee. Pahimmillaan tämä on sitä, että jo raskausaikana hylätään oma lapsi abortoimalla hänet, koska lapsi ei sovi nyt aikuisen omien mieltymysten maailmaan tai ei täytyä aikuisen hänelle asettamia kriteerejä esim. terveydessä.”

Vanhoillislestadiolaisuudessa ajatellaan lasten olevan lahja Jumalalta (Vänttilä 2009, 61) ja näin ollen vanhoillislestadiolaiset suhtautuvat kielteisesti syntyvyyden säännöstelyyn. Ihmisoikeusliitto

aloitti taannoin tutkinnan siitä, polkeeko käsitys ihmisoikeuksia¹². Aineistoni vanhoillislestadiolainen äiti tuo esille, että hänen mielestään abortti on aikuisen itsekästä toimintaa, jos lapsen saamisesta kieltäydytään mm. lapsen terveydentilaan vedoten.

Myös Värri (2000, 104) puhuu ontisen vastuun mukanaolosta jo lapsen sikiöaikana. Hänen mukaansa ontisen vastuun voidaan katsoa alkavan jo lapsen sikiöaikana, sillä vanhemmat voivat esimerkiksi omilla elintavoillaan vaikuttaa sikiön hyvinvointiin. Luonto sanelee kuitenkin eron isäksi ja äidiksi tulemisessa, sillä ”isyys alkaa äitiyteen verrattuna tyhjästä, koska isällä ei ole raskaana olemisen, synnyttämisen ja imettämisen kokemuksia.”

Kantaa vastuun aikuisten asioista

Hyvän vanhemman on ”*osattava kantaa vastuu aikuisen asioista*”. Tällä eräs aineistoni äiti tarkoittaa, ettei hyvä vanhempi tuo esimerkiksi oman elämänsä ongelmia lapsen käsiteltäväksi, eikä lapsi saa ottaa huolehdittavakseen aikuisten asioita:

”Puhumattakaan sellaisista tapauksista, jossa lapsen täytyy huolehtia krapulainen vanhempi töihin ja laittaa kulissit kuntoon sosiaaliviranomaisten kotivierailun ajaksi. Aikuisen on osattava kantaa vastuu aikuisten asioista. Lapset aistivat herkästi jos aikuisella on huolia esim. parisuhteessa tai raha-asioissa ja alkavat kantaa huolta näistä asioista. Vanhemman ei tarvitse kertoa lapselle kuinka tiukkaa on tai mikä vaihe on menossa hänen ja nykyisen seurustelukumppanin romanssissa kohtauksessa XXXI.”

Uusperheen äiti on tiedostanut, että eron jälkeen vanhemmalla voi olla houkutuksia ikään kuin jakaa osa vanhemmuudestaan lapselle. Hän kertoo:

”Että mä oon se äiti ja se aikuinen, joka huolehtii asioista ja hän on se lapsi. Ku mä tiesin, et se on suuri vaara sitte siihen heittäytyä, että hänelle jakais asioita ja laittas niin ku vastuuta ja muuta ja mä en siihen halunnu mennä.”

Wallerstein ym. (2007, 46–50) puhuvat surkastuneesta vanhemmuudesta tällaisessa tilanteessa, jossa vanhemmat ovat eronneet ja siirtävät vastuuta ja ongelmiaan lasten ratkottavaksi ja kannettavaksi. Lapset saavat heidän mukaansa uuden merkityksen vanhempiensa elämässä: lapsista voi tulla heille suurempi taakka tai he voivat olla muistutus unelmasta, joka on särkynyt. Toisaalta lapset voivat myös antaa toivoa ja merkitystä vanhemmalle. Yllättäen ”aikuinen pyytää neuvoa rakastajan, asuinpaikan, uudelleen avioitumisen ja parinvalinnan suhteen”, kirjoittavat Wallerstein ym. (2007, 47). Lapsesta ja vanhemmasta voi tulla toistensa vertaisia ja lapset voivat olla ylpeitä vastuullisuudestaan. Wallerstein ym. (2007, 43–46) käyttävät tällaisista lapsista

¹² <http://www.hs.fi/arkisto/tulosta/artikkeli/HS20090118SI1YO04e8i/>

nimitystä holhoojalapset. Vanhemman ongelmien taakka siirtyy näin holhoojalapselle, joka ottaa vanhemman asiat huolehtiakseen myötätunnon ja epärealistisen syyllisyyden vuoksi. (Wallerstein ym. 2007, 49–50).

Aineiston vanhempien mukaan hyvä vanhempi tiedostaa lapsensa iän ja siihen liittyvän kyvyn kantaa vastuuta. Eräs äiti kertoo:

”On liian suuri vastuu ekaluokkalaiselle, jos hänen pitää koulun jälkeen tulla yksin tyhjiin kotiin, valmistaa välipalaa ja odottaa kolme, neljä tuntia vanhemman kotiintuloa. On liian suuri vastuu viidesluokkalaiselle, jos hänen pitää huolehtia perheen kotitöistä ja kantaa vastuuta nuoremmista sisaruksista.”

Perushoidosta huolehtiminen

Hyvän vanhemman tehtäviin katsotaan aineistossa kuuluvaksi huolehtiminen lapsen perushoidosta. Perushoidon katson tässä yhteydessä kuuluvan välittömän auttamis- ja kasvatusvastuun piiriin siksi, ettei lapsi säily hengissä ilman perushoitoa, ruokaa, syliä ja esimerkiksi kuiviin vaihtamista. Perushoidon vanhemmat käsittävät monella eri tapaa. Eräs äiti määrittelee perushoitoa ja sen tärkeyttä näin:

”Et nyt mä niin ku ite ajattelen, että, että se on ihan tosi hyvä semmonen niin ku, et se lapsi on niin ku tosiaan ihan hoidettu, että pidetään sen puhtaudesta huolta ja myöskin niin ku että silloin ruoka-ajat ja perheessä ois ruoka-ajat ja semmonen niin ku semmonen huolehtiminen, että se perushoito on kuitenkin semmosta huolehtimista. // että on niin ku ihan huomannu, katunu, että voi että, miks meil ei esimerkiksi silloin ollu niin ku säännöllisiä ruoka-aikoja ja tuota niin, mitäs nyt vielä vois sanoo, eikä säännöllisiä nukkuma-aikojakaan aina”

Kokonaisvaltainen läsnäolo

Rotkirchin (2000, 189) mukaan vanhemmuus on totaalista, kokonaisvaltaista suhdetta lapseen, eikä hänen mukaansa tällöin voida puhua siitä, että vanhemman suhde lapseen olisi jotenkin puhdas. Hän kritisoi Giddensia (Rotkirch 2000, 188–189), joka on sitä mieltä, että myös vanhemman ja lapsen välinen suhde (kuten muutkin ihmissuhteet) on siirtymässä puhtaaksi suhteeksi. Puhtaassa suhteessa ihmiset tapaavat toisiaan vain silloin, kun molemmat haluavat. Antoisuus ja kehittävyys ovat kriteereitä sille, että suhdetta pidetään yllä.

Tämän tutkimuksen vanhemmista kaikki toivat esille vanhemmuuden elinikäisyyden ja totaalisuuden, joskin lapsi ottaa vastuun itsestään aikuistuttuaan. Tällöin ei siis toteudu puhdas suhde, jossa tavataan silloin kun halutaan ja suhteelta vaadittaisiin jonkinlaista antoisuutta tai kehittävyttä Giddensin (Rotkirch 2000) esittämän tapaan. Eräs äiti sanookin, että *”Olen varmasti*

muuttunut vanhemmaksi pysyvästi ja se näkökulma on mukana koko elämäni.” Tämä osoittaa omalta osaltaan vanhemmuuden sitovuutta ja totaalisuutta.

Vanhemman tärkeä tehtävä on olla läsnä lapsensa elämässä. Yksi äideistä muistuttaa vanhemmuuden kokonaisvaltaisuudesta kirjoittamalla:

”Hyvässä vanhemmuudessa aikuinen on olemassa lasta varten ja läsnä lapsen elämässä vakaasti kuin peruskallio sen kalenteriin merkattun äiti-lapsi-taidepiirin ulkopuolellakin.”

Toinen äiti pohtii läsnäoloon liittyen sitä, onko lapsen hyvä olla kotona yksin, vaikka hänen voisi ajatella pärjäävän siellä:

”Että kun mä tähän läsnäoloon ja muuhun uskon, ni musta ihan hirveen pienten lasten ei tarteis, no ekaluokkalaistenkaan pärjätä kotona yksin. Et mä inhoon sitä ajatusta, et ku puhutaan, et lasten pitää pärjätä ja kyllä ne tai et niin ku kyllä ne pärjää, pärjää ne siellä kolme tuntia itekseen. No voi olla joo, et ne pärjää nimenomaan, mut onks niillä hyvä olla.”

Eräs vanhempi kritisoi voimakkaasti jakoa omaan ja lasten kanssa olemisen aikaan ja on sitä mieltä, että kun on valittu perhe elämänmuodoksi, siihen on sitouduttava. Omaakin aikaa saa välillä olla, mutta perheen korostaminen on painavampi asia ajankäyttöä mietittäessä. Hän kertoo näin:

”... perhe on se tiimi, ku nykyään niin paljo näkee sitä että tai kuulee varsinkin myös kavereissa, että vanhemmat on hyvin huolissaan, et mun pitää päästä nyt jumppaan, mun pitää päästä poikien kaa kaljalle ja ja meillä ois poikien kaa nyt mökkiviikonloppu ja niin ku näin että niin ku on niin ku semmosta, että niin ku minä itse tekemässä, niin mun mielestä se on lapsettomien juttuja. Että sitten kun ollaan valittu se, että halutaan perhe, niin totta kai välillä omaaki aikaa, mutta mun mielestä se yhteinen on se oletus. // ...et ei niinkään, että vanhemmat kattois, et no kummallaki on omaa aikaa.”

Uusperheen äiti pitää läsnäolon tärkeyttä ensisijaisena silloin, kun lapset ovat pieniä ja ajattelee sen olevan arvovalinta. Tätä hän perustelee mm. sillä, että vaikka hänellä itsellään tulot ovat olleet pienet, hän on pyrkinyt kuitenkin aina järjestämään tilanteen niin, että on voinut olla kotona lapsen kanssa. Hän kertoo näin:

”Että tota mulla on ystäviä, jotka on menny töihin, kun lapsi on ollu puoltoista vuotta tai yhdessä perheessä mentiin, ku lapsi oli kymmenen kuukautta ja siellä perusteltiin tätä taloudellisilla syillä. Ja se on asia, mitä mä en voinut ymmärtää, et ku se jo kun olin naimisissa, niin mun mies toki oli ihan normaaleissa arkitöissä ja näin, että sieltä myös tuli sitä rahaa, mut vielä suurempana esimerkkinä nyt, ku me oltiin kahestaan, niin se, että mä olin tämmösillä pienillä tuloilla ja se, että mä

viel opiskelin kaiken lisäksi, et siihen meni rahaa, mut ne ei ollu enää semmosia opintoja, et mä oisin saanu opintotukee, että ne oli vaan niin kun rahan menoa, mutta itelle niin kun mä sain siit niin paljon, et must se oli tarpeen. Arvovalinta se on, et jokainen perhe toimii sen omansa mukaan, mutta että mun mielestä kun on lapset pieniä, niin jos vaan mitenkään mahdollista, niin must ois hienompi, et vanhemmat ois kotona, et mä oon onnellinen, et mul on myös näitä hyviä ystäviä, jotka jakaa tän saman arvomaailman, että ollaan keskenämme saatu toisiltamme tukea, et ei tää nyt oo ihan kamalaa.”

Lapsesta huolehtiminen

Aineiston vanhempien mielestä hyvän vanhemman kuuluu huolehtia lapsestaan. Hyvä vanhempi tietää ja ottaa selvää, missä lapset kulkevat ja pitää yhteyttä lapseen. Hyvä vanhempi suojelee lastaan ja huolehtii lapsestaan.

6.1.4 Rajojen asettaminen

Tässä tutkimuksessa viisi vanhempaa kuudesta pitää hyvän vanhemman tehtävänä asettaa rajat lapselle. Rajojen katsotaan antavan turvaa lapselle ja suojaavan häntä. Rajat ovat rakkautta. Myös Puolimatka (1999, 242) hyväksyy auktoriteettisuuden juuri siitä syystä, että lapsi on ohimenevästi kypsytön ja kyvytön huolehtimaan itsestään. Rajojen asettamisesta kertovat kaksi seuraavaa lainausta aineistosta:

”Aikuinen asettaa rajat // Aikuinen asettaa rajat ja pitää niistä kiinni // Lapsi koettelee ja kovasti koetteleekin rajoja, mutta aikuisen on pysyttävä lujana // Lapsi tarvitsee paljon rajoja ja paljon rakkautta. Rajat tuovat turvaa ja ne ovat osa rakkautta.”

”No, vähän Ellin kans on ollu sillee, et se on aika kova tyttö neuvottelemaan nyt jo. Sitte aika hyvin menee perustelut ja sitte ku pysyy siinä, pysyy niissä, miten sille on kerrottu, että et on näin ja karkkipäivä on sillon ja ja et sä voi mennä yksin nyt. Se on kovasti niin iso tyttö jo, että mä meen yksin tohon pihalle. Et muuten kyllä varmasti mee. Tossa on huumeneulojen vaihtopiste ja kaikkee muuta sellasta.”

Curling-vanhemmuutta ei pidetä hyvänä, vaan nähdään, että pettymystenkin kokeminen kuuluu rajojen asettamisen yhteyteen. Eräs äiti kertoo:

”No silleen ne rajat, et ne tuo niin ku sen turvan ja sitte sen rajojen sisällä voi niin ku sitte sitä vapautta, et se vapaus toteutuu niitten rajojen sisällä jollaki lailla // rajat vielä, et mä nyt turhaaki paljon niistä sanon, mut ne rajathan on tosiaan semmosia, mitkä auttaa lapsia niin ku sietämään niitä pettymyksiä, että, et kaikkee ei voi kuitenkaan saada ja saavuttaa mitä haluaa // No varmaan ne on sitten ne just ne rajojen asettamiset ollu ne vaikeimmat // on tullu osittain sitä curling-

vanhemmuuttaki sitte, ku on tasottanu valmiiksi tietä, ettei nyt vaan tuu mitään niin ku vaikeuksia tai // Ja sitte aina mitä niin ku vanhemmaksi ne lapset tulee, niin sitte siinä on se vanhemmanki niin ku pidettävä se oma, oma puoli, koska lapsella on kuitenkin halu ottaa se valta.”

Vanhemmat pitävät lapsia valtaa haluavina ja rajoja koettelevina, mutta ajattelevat, ettei vanhemman pidä häkeltä siitä. Vanhemman pitää olla jämäkkä. Eräs vanhempi näkee oleellisena myös rajojen asettamisen jälkeen niistä kiinni pitämisen. Isomprien lasten kanssa koetaan voitavan jo keskustella ja neuvotella rajoista.

Eräs aineistoni vanhemmista kertoo haastattelussaan siitä, kuinka hänen kasvatustajattelunsa muuttui kahden lapsen välissä juuri rajojen asettamisen suhteen. Äiti on saanut lapsensa vuonna 1984 ja 1986. Ensimmäinen lapsi sai äidin mukaan tiukan kasvatuksen ja kurin. Kun äiti luki Alice Millerin kasvatusta käsittelevät kirjat, hänelle tuli huono omatunto. Äiti kertoo:

”Sillon tosiaan mä menin kellon mukaan, oli niin ku hirveen järjestelmällistä ja ehkä niin ku pidin kiinni siitä perushoidosta, mitä vähän jo niin ku kaipaanki... // Joo, no se, että mä niin ku hirveen tiukkaan pidin kiinni omista periaatteista, mitkä nyt jälestä päin aateltuna on ollu ihan maalaisjärkisiä, että tavarat siivotaan, jos ne on sotkettu, ni ne siivotaan ja niin ku kannetaan vastuu siitä omasta tekemisestä, vaikka onki nyt niin pieni, ni nehän alkaa kuitenkin niin pienistä asioista. // ...vanhemman kohalla oli hirveen niin ku selkee, et se sai leikkiä vaan tietyssä paikassa ja sillä oli ne tietyt tavarat niin ku tietyllä lailla ja ei se ei saanu koskee, se ei saanu mennä joihinki tietyille laikoille”

Toinen lapsista saikin sitten varsin erilaisen kasvatuksen:

”Ni mä jotenki sen kohalla, ku mä olin lukenu ne kirjat, ni käänsin kelkkani niin, että lasten pitää saada vaan toteuttaa itseään ja sit mä jotenki siitä sitte rupesin tän nuoremman kohalla erityisesti, että se sai vaan niin ku kauheesti toteuttaa itseä, mut sen ei tarvinu niin hirveesti kantaa vastuuta, mitä siitä toteutuksesta sitte seuraa. No tää on nyt aika kärjistetysti sanottu, mut kuitenkin mä koen, että mulla tapahtu niin ku selvä semmonen näitten kirjojen lukemisen jälkeen joku semmonen ajatuksen muutos. Ja nyt sitte jälestä päin aattelee, et se meni vähän niin ku äärimmäisyydestä toiseen // ...sit ku oli tää nuorempi, ni se sai ihan vapaasti kyllä mennä niin ku joka paikkaan ja tutkia, kaikki paikat se sai tutkia ja tota niin muistan sitte ihan tuskallisenaki, et ku meillä oli, oli noita herätyskelloja, ni sillä oli jo viidennen herätyskellon viisarit kädessä, ni sillon mulla rupes vähän niin ku tuskastuttamaan, että ehkä tässä vois joku raja laittaa, että ei kaikkia herätyskelloja tarvi rikkoo ja tutkia.”

Äidin vanhemmuus on ollut ensimmäisen lapsen kohdalla mitä luultavimmin jotain Baumrindin (Pulkkinen 1994, 34–37) esittelemän autoritatiivisen ja autoritaarisen vanhemman väliltä, mutta kääntynyt toisen lapsen jälkeen sallivaan vanhemmuuteen. Lapsella oli vapaus tehdä mitä vain ja toteuttaa itseään. Äiti mainitsee Alice Millerin kirjat, jotka saivat hänet kääntymään sallivan

vanhemmuuden puolelle. Äiti kertoi haastattelussa myös lähipiiristään, jossa Millerin ajatukset olivat suosiossa ja uskoi myös sen vaikuttaneen hänen katsantokantaansa.

Millerin (1980, 140) keskeinen ajatus oli mm. se, että pedagogiikan tarvitsija on lapsen sijasta aikuinen. Hän näki vanhemman omien kasvatuskokemusten estävän heitä kasvattamasta lapsiaan kunnioittavasti. Lasta huomioivaan kasvatukseen kuuluivat hänen mukaansa lapsen oikeuksien ja lapsen itsensä kunnioittaminen, lapsen tunteiden salliminen sekä valmius oppia lapsen käyttäytymisestä. Miller (1980, 144) ei nähnyt sanassa kasvatusta mitään positiivista, vaan koki sen aikuisen hätävarjeluna ja itsepuolustuksena omasta epävarmuudestaan. Haastatteleman äiti pyrki kasvatuksessaan toteuttamaan ennen kaikkea lapsen vapautta ja pyrki kunnioittamaan tällä tavalla lapsen oikeuksia ja sallimaan hänen tunteensa.

Yhtenäinen linja

Uusperheen äiti kokee jonkin verran ongelmana rajojen asettamisessa vielä sen, että hänen uusi miesystävänsä ei osaa laittaa lapselle rajoja niin selkeästi kuin hän toivoisi. Hän vertaa omaa toimintaansa miesystävänsä toimintaan:

”Et se, et missä on vielä vähän treenaamista, kun Pentillä ei ole omia lapsia, niin sitten tämä kurinpito ja tämä niin ku siis se kurinpito on kauhee sana, mut siis semmonen juttu, että kun sanotaan asioita, ni millä tavalla se pitää sanoo, että se toimii. Että ku mä oon ite tarkka, että mä en koskaan kysy, että lähdetäänkö kotiin, jos mun mielestä pitää lähteä. Mä vaan ilmoitan, et nyt mennään, ni hän sitten toteaa välillä, mä kuulen, että tota nyt pitäis varmaan mennä nukkumaan, mennäänkö pesee hampaat ja kaheksanvuotias sanoo, et mulla on tää kirja kesken.”

Uusperheen äiti pitää hyvään vanhemmuuteen kuuluvana asiana sitä, että vanhemmilla on yhtenäinen linja kasvatuksessa ja rajojen asettamisessa. Tämän hän toivoo toteutuvan, vaikka perheessä on uusi isä. Äiti kertoo, ettei halua eteen tulevaksi sellaista tilannetta, jossa lapsi osaa käyttää hyväkseen vanhempien erilaista rajojen asettelua:

”Mutta mut siis kuitenkin, että mä oletan, et me aikuiset, jotka ollaan meillä kotona, ja ollaan siinä, et niin kun mä oletan, et Eetu ottaa niin kun samalla tavalla meidät niin kun molemmilta ohjeita vastaan, et siin niin ku on vielä harjoittelemista, että Eetu on niin tottunu siihen, että hän tsekkaa kaiken multa, et... // välillä vaikka Pentti on sanonu jonkun, että että näin se on ni Eetu tulee niin ku multa tarkistaan, että olikse näin. Et on, on ihan niin ku Pentti sano, et siihen voi kyllä luottaa. Et koska mä en halua, että niin ku meille aikuisille tulee niin ku semmost ikinä tai ei tulis semmosta kiistakapulaa, et toinen sanoo yhtä ja toinen sanoo toista ja lopulta lapsi oppii sitten, että kummalta kysytään mitä. On sama linja sitten koko ajan.”

Wallerstein ym. (2007, 251-255) kirjoittavat isäpuolen roolista uusperheessä liittyen juuri rajojen asettamiseen. Heidän mielestään missään tapauksessa parhain vaihtoehto ei ole se, että isäpuoli ottaa kurinpidon käsiinsä ja sivuuttaa äidin roolin perheessä, vaikka eron jälkeinen uusperhetilanne on uusi, eikä tehtävä ole helppo. He kirjoittavat: ”Kummassakin uhkana on väärinkäsitysten suo ja jatkuvasti kiristyvät välit tai vaihtoehtoisesti turvallinen yhteenkuuluvuus ja keskinäinen tuki.” Isäpuolen on helpompi solmia suhde pieneen lapseen, mutta vanhemman lapsen kanssa lähdetään liikkeelle luottamuksen luomisesta.

Kaverivanhemmuus

Yksi vanhemmista mainitsee kaverivanhemmuuden olevan huono asia. Hänen mukaansa vanhemman ei pidä heittäytyä lapselle mukavaksi ja kaverilliseksi, jos tilanne vaatii jotain muuta.

Äiti kertoo näin:

”Että mun mielestä lapsia pitää kuunnella ja heitä pitää niin kun arvostaa, mut aikuiset on ne, jotka näkee sen kokonaisuuden, ne jotka päättää asiat, et mä en niin ku näitä ymmärrä, et ku lapselta kysytään kaupassa, että mitä sä haluisit syödä”

Toinen vanhempi taas puolestaan kokee olevansa lastensa kaveri etenkin heidän harrastustensa ja yhdessä tekemisen kautta:

”Mun lapsetki pelaa futista. Minä seuraan heitä. Ja viemään autolla futiskentälle. Katson aina, vaikka siellä joskus sataa vettä, kylmä, minä seison ja katson. Joo. Me ollaan ystäviä, he tietää. Mulla ei ole muita ystäviä, vaikka mun lapset. Me pelataan futista, kotona juteltaan ja joskus kiusataan toisiamme. Joo. Se on, he ovat mun ystäviä, mun kavereita. Mä teken heidän kaverina.”

Jälkimmäisessä vanhemman kommentissa ei puhuta kaverivanhemmuudesta rajojen asettamisen suhteen. Vanhempi käsittää kaverivanhemmuuden tarkoittavan läsnäoloa lapsen kanssa ja hänen kannustamistaan.

Hoikkala (2001) ei kannusta kaverivanhemmuuteen, vaan näkee sen vaikeana asiana pidemmän päälle. Vanhemmuuden valta tulee hänen mielestään hyväksyä. Myös Schmitt (2003, 311) korostaa sitä, että vanhemman täytyy kestää se, että toimii joskus inhottavasti, eikä hänen tarvitse kokea siitä huonoa omaatuntoa. Uusperheen äiti kertoo vaikeudesta, joka häntä kohtasi rajojen asettamisen yhteydessä, kun ero lapsen isästä oli tapahtunut:

”... et sillon ku poika on ollu isällään, et siel ei vaadita niin paljon, siellä enemmän ostellaan kaikkee kivaa ja käydään hampurilaisella ja sellast kaikkee kivaa ni sitten se paluu tähän kodin arkeen niin siihen menee vähintään

vuorokaus et päästään taas et täällä on valitettavasti edelleen ne samat säännöt...// Mut sit tuntuu, et se on epäreilua mulle, et että kun mä pidän näist aina samoista kiinni ja mä olen inhottava. Ja niin ku täs oli joku nyt kesällä oli Hesarissa semmonen, mä en enää muista, minkä mainos, oisko se ollu Kummien mainos tai että ”Lapsella on oikeus ikäviin vanhempiin”, ni kun mä luin tän tälle kaheksanvuotiaalle ääneen, ni hän heti totes, että äiti, sä oot se mun ikävä vanhempi.”

Uusperheen äiti kokee, että lapsen isä vesittää hänen kasvatulinjaansa ja rajojen asettamistaan sillä, että tekee lapsen kanssa kaikkea kivaa ja lasta miellyttävää vaatimatta häneltä mitään.

6.1.5 Kehityksestä ja oppimisesta huolehtiminen

Aineistoni vanhemmat pitävät yhtenä hyvään vanhemmuuteen liittyvänä asiana lapsen kehityksestä ja oppimisesta huolehtimista. Kehityksen ja opettamisen luonteeseen liittyy vanhempien itsensä tietoista toimimista, mutta myös ohjaamista sellaisen toiminnan pariin, minkä katsotaan kehittävän ja opettavan lasta. Yksi lapsikeskeisen ajattelun keskeinen piirre onkin yksilön seuraaminen, ohjaaminen ja tukeminen. (Hytönen 2007, 13–14).

Tietoa kehitysvaiheista aineistoni vanhemmat kertovat saaneensa ensialkuun neuvoloista ja lukuisista oppaista. Myös internet on tämän päivän vanhemman tiedon lähde. Eräs vanhempi kirjoittaakin:

”Kolmas kanava joka vaikuttaa vanhemmuuteen on media. Lapsiaiheiset lehdet ja nettisivut pursuavat ohjeita joka lähtöön. Esimerkkinä Kaksplus, Vauva, helistin.fi. Sieltä voi myös anonyymina kysyä mielipiteitä arkoihinkin asioihin. Toisaalta ajattelipa miten tahansa, sieltä kyllä löytää tukea ajatuksille.”

Kirjoittaja viittaa siihen, kuinka helppoa internetissä on löytää ajatuksilleen kannattajia. Monenlainen tieto voidaan siis nähdä oikeana. Jää tiedon etsijän tulkinnan varaan, minkä hän näkee oikeaksi ja tarpeelliseksi tiedoksi.

Luontaisen uteliaisuuden tukeminen

Kaksi aineiston vanhempaa puhuvat siitä, että lapsella on luontainen uteliaisuus kiinnostua oppimisesta ja kehittyä. Hyvä vanhempi tukee lapsen aitoa kiinnostusta. Äiti kirjoittaa:

”Lisäksi pienellä lapsella on pohjaton tiedonnälkä ja uteliaisuus ympäröivää maailmaa kohtaan. Aikuisen tehtävä on olla täydentämässä ja ohjaamassa tätä uteliaisuutta. Lapsen kysymyksiin pitää vastata. Ei lapsi kysy kiusallaan. Liian usein kuulee sanottavan vastaukseksi ”siksi ja ole hiljaa”. Kuinka lapsi voisi kehittyä, jos hänen täytyisi olla osa seinäpaperia?”

Hyvän vanhemman tehtävänä on siis vastata lapsen uteliaisuuteen, tämän kysymyksiin ja ihmettelyyn, jotta lapsi voisi kehittyä.

Asioiden opettaminen

Aineiston vanhempien mukaan lapsille on konkreettisesti opetettava asioita. Yksi vanhempi pitää tärkeänä myös vanhemman sitoutumista opettamaansa. Konkreettisena opetettavana asiana mainitaan lapsen leikin tukeminen. Myös harrastusten pariin ohjaaminen sekä virikkeiden ja itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien antaminen nähdään tärkeänä. Eräs äiti kertoo:

”Elli tykkää hirveesti tommosesta taiteilusta, kuten tuolta voi katsoa. // Ja muusta sellasesta ja sit niin jotenki meillä tuntuu, et se on hirmu tärkeä, et lapset saa olla luonnossa ja hoitaa just sitä kasvimaata, mikä meil on tuolla. // Antaa mahdollisuuden joo, mut ei siis missään tapauksessa ei nelivuotiaan ole pakko olla kitkemässä siellä lanttuja tai mitään muutakaan.”

Harrastusta ei pidetä kuitenkaan pakkona, vaan hyvänä juttuna, joka rakentaa mm. lapsen itsetuntoa. Harrastusten hyvänä puolena vanhemmat näkevät myös kavereiden saamisen sekä uusien tietojen ja taitojen oppimisen. Eräs äiti näkee harrastuksella olevan monta roolia: se lisää itseluottamusta lapselle, lapsi saa korvikevanhemmuutta ja oppii uusia asioita. Hän puhuu harrastusten merkityksestä näin:

”Than hyvä vanhempien niin ku sillä lailla jotaki harrastuksia mieltä ja sitte ku varsinki sitte jos on semmonen, on ihan hyvä vanhempien niin ku sillä lailla jotaki harrastuksia mieltä ja sitte ja varsinki sitte jos on semmonen, et mihin lapsi niin ku tykästy, ni tukea niin ku siinä. // No, hirveesti se sitä itseluottamusta lisää niin ku lapselle ja sitten ehkä myös niin, että siinä on myös osittain sitten semmosta korvikevanhemmuutta tulee ja sen harrastuksen kautta, et ensinnäkin, et siellä on ihan niin ku niitä aikuisia ja sitte se ryhmä, mikä niin ku siellä on, et monet tai niin ku jotkut asiat oli niin ku silleen, että et ois voinu olla niin ku vanhempienki kertoo, ni sitte, sanotaan nyt ihan vaikka jostai niin ku seksuaalisuudesta ja ja ihan kaikki tämmösetki, et ku heillä oli tämmöset urheiluharrastukset, niin mä esimerkiks ihan muistan, että niin ku mulle pienenä ei opetettu niin ku mitään semmosia peseytymisiä tai tämmösiä, ni en mäkään nyt sitte välttämättä niin ku ehkä osannu lapsille siinä murrosiässä mitään peseytymisjuttuja erityisesti opettaa, ni mä huomaan kuitenkin, et heillä on niin ku siihen ollu paljon suuremmat tai ne on heille tullu niin ku paljo jotenki luontevasti tullu sen urheiluharrastuksen kautta.”

Hoikkala (1993, 96) kirjoittaa harrastusten moraalista ulottuvuudesta. Hänen mukaansa vanhemmat näkevät harrastusten antavan vanhemmille ja nuorille yhteistä aikaa. Harrastukset nähdään myös rokotuksena jengielämää, kaikkea huonoa, vastaan. Hyvää harrastusta pidetään kunnollisuuden takeena.

Näistä molemmista harrastusten moraalisisista ulottuvuuksista on esimerkki omassa aineistossani. Haastatteleman äiti ajattelee harrastusten ohjanneen lastensa elämää siinä määrin, ”*et ei tullu sitte mitään hankaluuksia sitte murrosiässäkään.*” Haastatteleman isä korostaa taas puolestaan vanhemman läsnäoloa lasten harrastuksissa ja yhteistä aikaa näin kertoen:

”Joo ja urheilusta. Mun lapsetki pelaa futista. Minä seuraan heitä. Ja viemään autolla futiskentälle. Katson aina, vaikka siellä joskus sataa vettä, kylmä, minä seison ja katson.”

Perusasioiden opettaminen nähdään vanhemman tehtävänä. Eräs äiti vertaa kodin ja koulun tehtäviä ja toteaa: ”*Mut että ei opettajat pysty sitä tekemään, koska niin ku lapsilla ei oo niin ku perusjuttuja hallussa, mikä must ois niin ku kotona ois pitäny hoitaa.*” Tällä hän viittaa siihen, että koululla on sivistyksellinen luonne ja tehtävä, kun kodin tehtävä taas puolestaan on huolehtia perusasioista kuten, ”*Et milleen toimitaan ryhmässä ja odotetaan vuoroa ja ei voida puhua sillon ko toinen puhuu. Mun mielestä et ne pitäs kaikki perusjutut pitäs tulla kotoa ja must ne ei, liian monilla ei tule.*”

Tutkimusten mukaan instituutioille näytetään antavan jonkin verran myös muutakin kuin sivistyksellistä kasvatustehtävää. Jotkut vanhemmat näkevät tärkeänä päiväkodin roolin lapsen sosiaalisten taitojen opettajana ja ylipäättään lapsen optimaalisen kehityksen turvaajana. (Alasuutari 2003, 73; 163.)

Perusasioihin lukeutuvat myös hyvien tapojen opettaminen, vanhempien ja yhteiskunnan kunnioittaminen, toisten auttaminen, läheisistä huolehtiminen ja se, että opitaan elämään toisten ihmisten kanssa. Hyvä vanhempi kasvattaa myös eettisesti lastaan ja eräs vanhempi mainitsee konkreettisenä asiana myös syy-seuraussuhteiden opettamisen tärkeyden lapselleen.

Vanhempi on esimerkki

Kolme kuudesta vanhemmasta pitää esimerkkinä toimimista tärkeänä. Vanhemman tulee itse kunnioittaa toisia ihmisiä ja tämän esimerkin kautta opettaa myös lapselle sama asia. Yksi vanhemmista pitää myös hyvän parisuhteen mallin antamista lapselleen tärkeänä asiana. Haastatteleman isä pyrkii omalla toiminnallaan olemaan esimerkki lapsilleen: hän on aktiivisesti mukana yhteiskunnan päätöksenteossa ja harrastaa kulttuuria.

Hyvä vanhempi valmentaa lastaan pärjäämään maailmassa tämän aineiston mukaan. Eräs äiti kirjoittaa valmentamisen olevan vanhemman vastuulla:

”Itse ajattelen, että vanhempi valmentaa lastaan pärjäämään maailmassa. // Vanhemmalla on vastuu ja sitä kautta iso oikeus opettaa lapselleen asioita, joita

hän pitää tärkeänä elämässä selviytymisen ja menestymisen kannalta. Lapsen itsenäistyessä vanhemman antamat eväät toivottavasti kannattelevat hänet itsenäisen elämän alussa.”

Yksi äideistä näkee hyvän vanhemman tehtävänä tehdä itsensä tarpeettomaksi ja toivoo, että lapsesta tulee oma-aloitteinen:

” Et must se ois se tavote, et mä oon niin ku henkisesti läsnä, mut et hän arjessa pärjää itse. Must se ois se tavoite. // Et se riittä, et vanhempi on niin ku olemassa, mut se, että must ois ihana ajatella, et Matti on joskus sitten kahdenkymmenen vuoden päästä on ehkä itse perheellinen tai että et hänellä ois elämä mallillaan, et hän tulee toimeen itse, et ei tartte niin kun äitiä kaikkeen ja äiti, voitko soittaa sähköyhtiöön (naurahtaa) tai niin kun näin.”

Hoikkala (1993, 53) on luonut tällaisesta lapsen valmentamisesta tutkimustensa pohjalta valmentajamallin. Hän sanoo valmentajamallin edustavan vahvaa vanhemmuutta, jolloin aikuinen tietoisesti huolehtii kokoaikaisen vuorovaikutuksen ja toiminnan avulla lapsestaan ja pyrkii siirtämään aikuisen kokemuspohjaista tietoa ja viisautta lapsilleen. Lapsesta pyritään kasvattamaan ”terve aikuinen kansalainen”. Valmentajamallin vanhempi pyrkii tietoisesti kasvattamaan lastaan pienestä asti siihen, että itsestä on huolehdittava ja asioista on otettava vastuuta. Vanhempi toimii ohjaten, ei valmiita ratkaisuja syöttäen. (Hoikkala 1993, 53.)

Erityisesti haastattelemani somali-isä korostaa opiskelun tärkeyttä ja hänen mukaansa on vanhemman vastuulla huolehtia lapsen opiskelusta:

”Eli katsotan, mitä mun lapset tekee. Katotaan perässä, mitä lapset aina tekee. Opiskelee. Onko het opiskellet hyvin? Onko koulu menee hyvin? Koulunkäynnit hyvin? // Isä, joka hoitaa oma lapsi, se on isä, isä, joka tietää, missä lapset kulkee, tai joo, missä koulun menoja on tärkeä. Olen koko ajan otan yhteyttä lapset vanhemmat opettajat. Menen koko ajan vanhempien iltakokous. Minä haluan tietää, että koulumenojakin.”

Monet Suomessa asuvista somaleista ovatkin hyvin koulutettuja ja kielitaitoisia. Koulutuksen on nähty edistävän mm. kotoutumista Suomeen. (Aden 2009, 28.) Somalilapsen elämässä opiskelua pidetään tärkeänä. (Tiilikainen 2003, 180).

Yksi vanhemmista näkee vastuun antamisen lapselle tärkeänä, jotta hän oppisi työntekoon. Hänen mukaansa vastuuta on hyvä antaa jo varhain:

”Aikuisen on hyvä antaa lapselle vastuuta varhain. Kolmevuotias voi osallistua kotitöihin laittamalla sukkaa kuivumaan ja kuusivuotias noutaa joka aamu postin. Koululainen osaa huolehtia aamuhierätyksestään ja valita puhtaat vaatteet päälle kouluun.”

6.2 Hyvä vanhemmuus suhteessa vanhempaan itseensä on monisäikeistä

Seuraavissa kappaleissa 6.2.1 ja 6.2.2 esittelen aineistosta esiin tulleita käsityksiä, jotka koskevat hyvää vanhemmuutta suhteessa vanhempaan itseensä. Hyvä vanhemmuus suhteessa vanhempaan itseensä on tässä aineistossa varsin monisäikeistä eli montaa osa-aluetta koskevaa. Vanhemman on huolehdittava itsestään ja jaksamisestaan. Hyvään vanhemmuuteen liitetään myös vanhempaan itseensä kohdistuvia vaatimuksia mm. taitojen, luonteen, ihmissuhteiden, talouden ja suvun jatkamisen suhteen.

6.2.1 Itsestään huolehtiminen

Oman ajan ottaminen

Hyvä vanhempi huolehtii itsestään ja omasta jaksamisestaan. Neljä vanhempaa kuudesta pitää tärkeänä sitä, että vanhempi osaa ottaa omaa aikaa. Omaa aikaa saadaan mm. harrastuksista, mutta myös työt koetaan erään vanhemman käsityksissä oman ajan ottamiseksi. Tästä kertoo seuraava lainaus aineistosta:

”...tää oli nyt se ratkasu, et mä lähden töihin, et mun on pakko saada jotain omaa, et mä en jotenki jaksa sitä, et jotain omaa pitää olla, et vaikka oon mä nyt sitte käyny jossai joogatunneilla ja punttisalilla ja sillee, äkkii sinne ja nopeesti takasin.”

Hoitovastuun jakaminen

Vanhemmat ajattelevat oman jaksamisensa olevan tärkeää lapsen kannalta. Jos vanhempi ei jaksa, silloin lapsetkin voivat huonosti. Tähän liittyen hoitovastuun jakamista pidetään tärkeänä. Lapsia voidaan viedä hoitoon isovanhemmille, kummeille tai lapsen toiselle vanhemmalle. Eräs äiti kirjoittaa:

”Hyvä vanhemmuus ei tarkoita kuitenkaan sitä, että näitä asioita tehtäisiin oman itsensä kustannuksella – päinvastoin. Hyvä vanhempi osaa huolehtia itsestään, jotta voi huolehtia toisesta, pienestä lapsestaan.”

Inhimillisyys

Hyvä vanhempi on aineiston mukaan itselleen armollinen ja kunnioittaa itseään. Vaikka hyvä vanhemmuus terminä voi kuulostaa siltä, ettei vaikeuksista sen yhteydessä puhuta, tulee tässä aineistossa esille kuitenkin myös vanhemmuuden inhimillinen puoli. Vanhemmat kokevat, että

riittävän hyvä vanhemmuus on hyvää vanhemmuutta. Hyvä vanhempi yrittää parhaansa, mutta myöntää epätäydellisyytensä. Eräs äiti kuvailee asiaa näin:

”Yritimmepä tehdä niin tai näin niin aina menee jokin pieleen. Jos pystyisin keksiin reseptin hyvään vanhemmuuteen, saisin varmasti Nobelin rauhanpalkinnon ja ties mitä titteleitä ropsahtaisi. On kuitenkin muistettava olla itselleen armollinen. Hyvä vanhempi yrittää parhaansa, mutta myöntää epätäydellisyytensä.”

Omat virheensä on myönnettävä ja eräs äiti korostaa myös anteeksipyyttämisen tärkeyttä:

”Joo, et hyvä vanhemmuus on se, et mihin pitäis pyrkiä, mutta sit ku me ollaan ihmisiä, ni sit tulee itselle niitä huonoja päiviä ja väsyneitä päiviä, millon sitten siihen ei ollenkaan pääse, mut että must se on kuitenkin hyvää vanhemmuutta, et sen sillon tajuu, et nyt mä oon väsyny ja nyt ohhoh, tuli päästelyä sammakoita suusta ja sen mä oon sitte yrittäny paikata sillä tavalla, et mä meen sitten, ku oon ite rauhottunu, sanoo Eetulle, et nyt anteeks, että äsken tuli sanottua tyhmiä tai tehtyä tyhmiä, et se vaan, et mä olin tosi väsyny ja sitten niin ku et nyt meni överiks.”

6.2.2 Itseltään vaatiminen

Kaikista monisäikeisin kategorioista on tämä, jossa keskitytään vanhemmalta itseltään vaadittaviin asioihin. Tämän kategorian ilmaisujen sisällöt ovat hyvin henkilökohtaisia ja erityisiä, minkä voi huomata katsomalla kolmatta kvantifiointitaulukkoa (Liite 3). Ilmaisuja on paljon, mutta ne ovat usein vain yhden vanhemman esille tuomia. Jaoin kategorian kuitenkin vielä hieman pienempiin osiin, joista ensimmäisenä ovat vaatimukset, jotka kohdistuvat vanhemman luonteeseen.

Vaatimukset suhteessa luonteeseen

Suhteessa vanhemman luonteeseen eräs vanhempi ajattelee, että hyvä vanhempi on luottamuksen arvoinen. Lapsen kanssa tehdyt lupaukset on pidettävä. Valkosen (2006, 45) tutkimustuloksista käy ilmi, että myös lapset pitävät hyvän vanhemman luonteenpiirteenä luotettavuutta. Se, että lapsi pystyy puhumaan vanhemmalle vaikeitakin asioita, edellyttää sitä, että hän luottaa vanhempaansa ja vanhempi on luottamuksen arvoinen.

Eräs äiti on sitä mieltä, ettei hyvällä vanhemmalla voi olla riipuvuuksia mm. alkoholin, ulkonäön tai ihmisten suhteen. Silloin vanhempi ei ole hänen mukaansa sinut itsensä kanssa ja voi olla jopa haitallinen lapselleen. Myös sitkeyden katsoo eräs vanhempi hyvän vanhemman luonteenpiirteeksi. Sateenkaariperheen äiti pitää tärkeänä sitä, ettei vanhempi räjähtele lapselleen, vaan on pitkäpinnainen. Kaksi aineiston vanhempaa on sitä mieltä, ettei hyvä vanhempi lähde

lapsen kiukutteluihin mukaan, vaan pyrkii säilyttämään aikuisen suhtautumisensa ja rauhallisuuden tilanteissa. Toinen vanhemmista kertoo näin:

”Joo, niin vielä jatkan tähän vielä, että ko lapsella on se halu ottaa se valta ja onhan se ihan pienenä, niin tota niin, ihan just aattelin, tuli mieleen just niitaki, että on vaikeeta, jos pienenä lapsi kiukuttelee ja vaikka murrosiässäki, ni sitte just on hirveen herkästi ite menny siihen mukaan samalla lailla kiukuttelemaan, että et nyt sitte näin jälestä päin on sen jotenki tosiaan tajunnu, että no, sehän on sen lapsen kiukuttelua, et eihän siihen tarvis ite niin ku mennä kiukuttelemaan, että et se ois kans niin ku semmosta turvallista, et aikuinen vois niin ku olla jotenki sillä lailla vaan niin ku rauhoittelemassa ja tasottelemassa sitä, mut että just.”

Vaatimukset suhteessa toisiin ihmisiin

Hyvän vanhemman itseensä kohdistuvissa vaatimuksissa suhteessa toisiin ihmisiin on keskiössä parisuhde. Uusperheen ja yksinhuoltajaperheen äidit puhuvat aineistossa siitä, kuinka toisen vanhemman käyttäytymisen huomioiminen on vanhemmuudessa tärkeää lapsen kannalta. Hyvän vanhemman on asetettava rajat myös toisen vanhemman käytökselle, mikäli tarvetta on. Yksinhuoltajaäiti kirjoittaa:

”...äitini olisi mielestäni pitänyt asettaa tiukemmat rajat isäni ”päättömälle” käytökselle. Isäni ei kykene mielestäni kunnioittamaan toisia ihmisiä, koska hän ei kunnioita itseäänkään. Hänen käytöksensä minua ja siskoani kohtaan ei ole mielestäni ollut asiaankuuluvaa ja mielestäni äitini olisi pitänyt puuttua siihen / hänen ei olisi pitänyt sallia sen tapahtua.”

Hyvän vanhemman kuuluu huolehtia myös parisuhteestaan. Yksinhuoltajaäiti pitää tärkeänä sitä, ettei elä huonossa parisuhteessa:

”Vanhempieni suhteen sekava dynamiikka vaikutti minuun ja siskoon erittäin haitallisesti ja olen erittäin tyytyväinen, etten kasvata lastani huonossa parisuhteessa.”

Menneen parisuhteen kiemurat pitäisi pystyä hyvässä vanhemmuudessa erottamaan vanhempana olemisesta. Hyvä vanhempi pyrkii myös keskustelemaan lapsen parhaasta lapsen toisen vanhemman kanssa. Eräs äiti kokee myös tärkeänä sen, ettei lähde mukaan lapsen toisen vanhemman kilpavarusteluun, kun tämä ostelee lapselle kaikkea kivaa, käyttää hampurilaisella jne. Hän pitää tärkeämpänä pysyä jämysti rajoissa ja omalla kasvatuslinjallaan, vaikka myöntää, että välillä asia harmittaa häntä:

”... must tuntuu, että mä pitkälle noudatan ihan niit samoja juttuja, ku mitä mä noudatin sillonki ku me oltiin yhdessä, niin sit must tuntuu, no sit seki on tämmönen, välillä tuntuu epäreilulta ja just tämmöseltä niin kun semmoselta

selkeän linjan vesittämiseltä, kun toinen sitten niin kun on sitten se kiva vanhempi. Ja kun mä en oo halunnu lähteä siihen mukaan, että mä kilpavarustelisin ja ostelisin tänne, että äitipä ostaa kans jotain kivaa.”

Yksi haastattelemistani äideistä pitää lasten kannalta tärkeänä, että parisuhde on kunnossa:

”... mun mielestä vielä vanhemmat tarvii myös keskenään siis kahenkeskistä aikaa, et jos sitte ois vaan jotkut isovanhemmat tai jotkut tämmöset tai kummit tai jotku, niin et kuitenki se vanhempien keskinäinen suhde on sitte taas hirveen tärkeä niitten lasten kannalta, et niitä ei kuitenkaa sais unohtaa, et on se aikamoinen yhtälö se kyllä on.”

Hyvä vanhempi suhtautuu toisiin ihmisiin kunnioittavasti ja pyrkii olemaan myös yhteisöllinen vanhempi. Yhteisöllisyydellä eräs vanhempi tarkoittaa sitä, että hän pyrkii olemaan lapsensa luokan toiminnassa mukana yhteistyössä toisten vanhempien kanssa.

Mainittava on vielä, että kaksi vanhemmista pitää suhteessa talouteen tärkeänä sitä, että hyvä vanhempi tukee taloudellisesti lastaan. Yksittäinen huomio on myös, että sateenkaariperheen äidin mukaan hyvä vanhempi laittaa ruokaa lapselleen.

Myös somali-isän vaatimus itseään kohtaan on poikkeava aineistosta. Somali-isä pitää tärkeänä hyvän vanhemman piirteenä sitä, että suku jatkuisi. Kuitenkin hän näkee sen olevan täällä Suomessa mahdotonta talouden vuoksi. Hän kertoo haastattelussa näin:

T: ”Et onkse tavalleen teijän kulttuurissa sen ehkä semmosen hyvän vanhemman kriteeri jossain määrin, että suku jatkuu ja tulee niitä lapsia?”

H: ”Joo, mutta tässä maassa on vähän eri kulttuuri. Meillä esimerkiksi kotona esimerkiksi vanhemmat synnyttää niin monta lasta niin paljon kuin he jaksaa, 15, 20 tai enemmän vaimoja. Täällä ei, täällä Suomessa on yksi vaimo. Ja minäkin yritin synnyttää niin monta, mutta minä jarrutin, joo koska ei oo mahdollista. Työelämä ja monta lasta ei. Se on kallis hoitaa, kasvattaa lasta Suomessa. Ottaa iso vastuu.”

T: ”Mutta sä toivot kuitenkin, että se suku jatkuu näistä neljästäkin vai?”

H: ”Joo, kyllä.”

6.3 Tulosten kokoavaa tarkastelua

Yhteneväiset käsitykset

Tämän tutkimuksen vanhempien käsitykset hyvästä vanhemmuudesta ovat melko yhteneväisiä, vaikka valitut henkilöt olivat hyvin erilaisista perheistä. Samat asiat toistuvat vanhempien käsityksissä perheen omalaatuisuudesta huolimatta. Jokaisella vanhemmalla on myös omia painotuksia, jotka tulevat ilmi heidän käsityksistään tekemisteni luonnehdinnoista (kts. alkaen s. 39 aiemmin tässä tutkimuksessa) sekä erityisesti kategoriasta ‘Itselfään vaatiminen’.

Tämän tutkimuksen aineistossa hyvää vanhemmuutta kuvataan kahdesta eri näkökulmasta. Toisessa näkökulmassa keskitytään pohtimaan hyvää vanhemmuutta suhteessa lapseen ja toisessa hyvää vanhemmuutta suhteessa vanhempaan itseensä.

Hyvä vanhemmuus on visioon pyrkivää toimintaa

Vanhemmat keskittyvät kuvailemaan haastatteluissaan ja kirjoitelmissaan hyvää vanhemmuutta siitä näkökulmasta, mitä hyvä vanhempi tekee tai jättää tekemättä toteuttaakseen hyvää vanhemmuutta. Hyvän vanhemmuuden käsitettä pidetään visiona, johon pitäisi pyrkiä tai abstraktina asiana, jota on vaikea kuvailla. Käsitteitä hyvästä vanhemmuudesta vanhemmat pitävät subjektiivisina ja he tuovat esille, että toisilta ihmisiltä kysyttäessä tulevat esille varmasti erilaiset asiat. Näin onkin juuri tällaisessa fenomenografisessa tutkimuksessa, jossa tarkoituksena on tuoda esille erilaisia käsityksiä samasta aiheesta.

Hyvään vanhemmuuteen pyritään arjessa

Hyvää vanhemmuutta kuvataan aineistossa hyvin monesta eri lähtökohdasta. Kukaan vanhemmista ei tunnustaudu minkään tietynlaisen kasvatustajatteluun kannattajaksi, jonka lähtökohdista ajattelisi hyvän vanhemmuuden periaatteiden rakentuvan. Pääosin hyvän vanhemmuuden kriteerit ovat sellaisia, joita vanhemmat itse pyrkivät tämänhetkisessä vanhemmuudessa toteuttamaan lukuun ottamatta ydinperheen äitiä, jonka lapset ovat jo aikuisia. Hän puhuu kasvatuksesta ja hyvästä vanhemmuudesta pääsääntöisesti siitä näkökulmasta, mitä hän tekisi, jos lapset olisivat vielä kotona ja vanhemman kasvatettavissa tai miten hänen olisi pitänyt toimia silloin, kun lapset olivat vielä kasvatettavissa.

Vanhemmalla on vastuu lapsestaan

Tämän tutkimuksen vanhemmat tuovat esille vanhemmuuden välittömän auttamis- ja kasvatustavastuun eli ontisuuden, josta Värri (2000) puhuu. Vanhempien mielestä perustavastuu lapsesta on kannettava, eikä sitä voi paeta. Kun on kerran vanhempi, on aina vanhempi. Ydinperheen äiti kuvastaa tätä vastuuta sanomalla näin:

”Timo Rautiainen Trio Niskalaukauksen laulaja, hän on erityisopettaja, ni se jossain lehtihaastattelussa sanoi, että se vanhemman vastuu se tosiaan alkaa silloin ko lapsi syntyy ja on tosiaan päättyy sitte 18-vuotiaana ja toki vielä enempi, että silloin se on niin ku 24 tuntia sitte aina. Et kyllä se niin ku oikeesti sitte niin on, että ei siitä vanhemman vastuusta sitte niin ku voi niin ku luistaa, vaikka varmaan joskus niin ku haluaisi. Ja varmaan jokainen vanhempi joskus sitte toivoisi, et vois sen niin ku joksiki aikaa jättää, että, mut että kyl se vaan semmonen projekti on, että kun se on, niin se on.”

Tärkeintä lapsen yksilöllisyyden huomiointi

Tämän tutkimuksen vanhemmat pitävät tärkeimpänä hyvään vanhemmuuteen kuuluvana seikkana lapsen yksilöllistä huomioimista. Yksilölliseen huomioimiseen voidaan liittää kaikki suhteessa lapseen liittyvät aineistosta poimitut ilmaisut. Yksilöllisen huomioimisen tärkeydestä kertoo myös se, että kategoriaan ”Yksilöllinen huomioiminen” tuli 40 ilmaisua. Kategoria on suurin kaikista kategorioista.

Lapsi on itseisarvo

Tämän tutkimuksen vanhemmat kunnioittavat lasta itseisarvona. Tällöin voidaan todeta, etteivät tämän tutkimuksen vanhemmat pidä hyvään vanhemmuuteen kuuluvana asiana funktionaalista kasvatusta, sillä lasta arvostetaan omana itsenään, eivätkä vanhemmat pyri lapsen avulla tavoittelemaan jotain muuta.

Tutkimukseni vanhemmat eivät halua muokata lastaan omien toiveidensa mukaan toimiviksi, vaan kuuntelevat lapsen mielipidettä ja antavat sille arvoa. Vanhemman tehtävä on enemmänkin tukea, rohkaista ja kannustaa lasta itsetunnon rakentamisessa, harrastuksissa, omien vahvuuksien löytämisessä, tulevaisuuden suunnittelussa jne. Hyvä vanhempi on kiinnostunut lapsestaan, mutta kiinnostuksen luonne on lasta arvostavaa ja kunnioittavaa. Vanhempi seuraa, mitä lapsesta tulee ja mistä hän kiinnostuu. Hyvä vanhempi ohjaa lasta, mutta ei pakota suorituksiin, vaan ennemminkin kannustaa lasta kokeilemaan ja etsimään omia vahvuuksiaan. Tämä on yhteneväistä Alasuutarin (2003, 82) tutkimuksen vanhempien kanssa, jotka näkivät tärkeänä lapsen kasvattamisen, kouluttamisen ja lapseen panostamisen juuri lapsen itsensä, eivät omien tarpeiden, vuoksi.

Kuitenkin vanhemmilla on selkeä ajatus siitä, millaista he toivovat lapsensa elämän olevan sitten, kun he ovat aikuisia. Kaikista suvaitsevaisin on sateenkaariperheen äiti, joka toivoo ainoastaan, ettei hänen lapsistaan tulisi rikollisia. Uusperheen äidin tavoitteena on kasvattaa lähinnä ”kunnollinen kansalainen” ja sellainen lapsi, joka pärjää elämässä omillaan. Ydinperheen äiti on tyytyväinen, että ”lapset on kumminki opiskelemassa ja asuvat omillaan ja sillä lailla tuntuvat ihan tasapainoilta”. Yksinhuoltajaäiti asettaa eniten toiveita suhteessa lapseensa. Hän listaa useita asioita, joita haluaa lapsensa oppivan:

”Haluan, että lapseni oppii siihen, että lupaukset pidetään, ja että lupauksella on tietty arvo. Haluan, että lapseni oppii syy- ja seuraussuhteita. Jos hän toimii väärin, hän ei ansaitse muiden hyväksyntää. Jos hän toimii oikein, hän ansaitsee sen. Tahdon opettaa hänelle, että kun hän tekee itse valinnan, hän kantaa myös valinnan seuraamukset, olivatpa ne sitten minkälaisia tahansa. Haluan, että lapseni oppii olemaan ylpeä itsestään, juuri sellaisena kuin hän on. Haluan, että hän kunnioittaa itseään, muita ja ympäristöä. Haluan, että hän oppii tuntemaan

itsensä ja sitä kautta oppisi tekemään elämässään ratkaisuja, jotka hänen mielestään sopivat hänelle. Haluan, että hänestä tulee rohkea omien valintojensa suhteen - että hän uskaltaa tehdä niin kuin hänestä tuntuu hyvältä, että hän uskaltaa tehdä virheitä ja oppia niistä, että hän uskaltaa olla eri mieltä. Haluan, että hän voisi elää täyden elämän, nauttia sen ylä- ja alamäistä, pelkäämättä mitään.”

Somali-isä korostaa muista vanhemmista poiketen sitä, että lasten on toimittava vanhemman suunnitelmien mukaan. Haastattelusta otetun lainauksen alussa hän kertoo, mitä asioita hän pitää kasvatuksessaan tärkeänä ja puhuu vielä sen jälkeen siitä, mitä tapahtuu, jos lapset eivät toimikaan suunnitelman mukaan:

T: ”Joo, no sitte voitais jutella vaikka siitä viimeisestä kysymyksestä, että mitä asioita sä pidät kasvatuksessa tärkeinä ja mitä haluat lastesi oppivan?”

H: ”Esimerkiksi tekemällä mun lapseni hyvää työtä tai opiskelemaan hyvin omaa kulttuuri ja hyvät tavat suomalaisessa yhteiskunnassa. Yhteiskunta kanssa. Ja toivon, että kaikki tulee suunnitelman mukaan. Joo.”

T: ”Miten jos ei tule, niin tavalleen miten sä sitten ehkä suhtaudut sellaseen, että sun lapset ei toimikaan niin kun sä toivot tai että onko se sulle vaikeeta ymmärtää vai ajatteletko sä yksilönä, että..?”

H: ”Joo, vaikee mullekin ajatella ja aina tulee painajaisena, ku mulle tulee semmone, koska mitä mä olen antanut energiaa noin 20 vuotta, jos saan eli ilman tulosta, niin sitten on todella onneton.”

Somali-isä on sitä mieltä, että jos vanhempi kantaa vastuunsa ja huolehtii lapsesta esimerkiksi 20 vuotta ja lapsi ei toimikaan vanhempien suunnitelmien mukaan, on tilanne todella onneton. Tämä ajatus on somalikulttuurissa yleistä. Myös suvun jatkaminen on osa suunnitelmaa ja hyvää vanhemmuutta. Somali-isä selittää, kuinka suvun jatkuminen on kuin lahjan antamista Allahille:

”Kyllä mulle on tärkeä että suku jatkuu tässä. Koska minä olin eli hyvä lapsi mun vanhemmille. Ja aina sanoit mulle hyvä sanoja mulle, että Ali Abdirahman antaa Allahille tommonen hyvä lahja ja minä sanon niille mun lapsille ja ne sanoo taas omille.”

Ei fyysistä väkivaltaa

Fyysiseen väkivaltaan tutkimukseni vanhemmat suhtautuvat kielteisesti, mutta käsityksissä siitä, mitä fyysinen väkivalta tarkoittaa, on kulttuurista johtuvia eroja. Somali-isän mielestä lapsen nipistäminen tai korvasta kiinni ottaminen ei ole vielä väkivaltaa. Tiilikainen (2003, 181–182) kirjoittaakin siitä, ettei nipistelyä pidetä somalikulttuurissa vielä pahana asiana ja somalit usein ihmettelevätkin hänen mukaansa kurinpidon rajaa Suomessa.

Yhdessä puuhastelua

Tämän tutkimuksen vanhempien mielestä hyvä vanhempi puuhastelee lapsensa kanssa yhdessä arkisia asioita. Tämä sama tulee esiin myös nuorten ja lasten ilmaisuissa siitä, millainen on hyvä vanhempi ja millaiset hetket vanhempien kanssa ovat jääneet mieleen. Lasten ja nuorten ilmaisuissa korostuvat triviaalit asiat kuten pullan leipominen, kaupassa käyminen ja siivoaminen. (Valkonen 2006; Innanen 2001.) Samoin tämän tutkimuksen vanhemmat pitävät tärkeänä tavallisen arkista ja levollista yhdessäoloa lastensa kanssa. Lapsi otetaan mukaan kodin touhuihin. Sateenkaariperheen äiti on kuitenkin sitä mieltä, että lapsen kanssa on myös puuhattava tavoitteellisesti, jotta lapsi kehittyisi. Läsnaolo ei voi olla vain sitä, että *”lapset pyörivät lattialla”*, vaan vanhemman täytyy leikkiä, touhuta ja jutella lasten kanssa, *”jos niitä lapsia kerran hankkii”*.

Rajojen asettaminen

Hyvä vanhempi asettaa rajat lapselle viiden tämän tutkimuksen vanhemman mielestä. Ainoastaan yksinhuoltajavanhemman kirjoitelmassa ei puhuta mitään rajojen asettamisesta lapselle. Rajojen asettamisen suhteen vanhemmat pitävät tärkeänä toimia jämäkästi ja rajat perustellen. Rajojen sisällä voidaan antaa vapauksia ja rajat nähdään rakkautena. Baumrindin (Pulkinen 1994, 34–35) luokittelun mukaan voi sanoa, että tämän tutkimuksen vanhemmat ovat autoritatiivisia. Autoritatiivinen vanhempi tietää oman vastuunsa ja velvollisuutensa, mutta ajattelee niitä yksilön tarpeista lähtien. Vanhempi käyttää järkeä ja valtaa, jotta kasvatukselliset tavoitteet tulisivat täytetyiksi. Vanhempi on myös jämäkkä tarvittaessa. Autoritatiivinen vanhempi voi tunnustaan erehdyksensä ja hän keskustele lasta kuunnellen, perustelee asettamansa rajat ja arvostaa lasta. (Pulkinen 1994, 34–35.)

Itsestään huolehtiminen

Aineiston vanhempien mukaan hyvän vanhemman on syytä huolehtia myös itsestään ja jaksamisestaan. Tämä nähdään tärkeänä lapsen hyvinvoinnin vuoksi. Itsestä huolehtimiseen liittyy se, että vanhempi jakaa hoitovastuuta ja luottaa toisiin ihmisiin avunantajina. Sateenkaariperheen äiti kertoo:

”Jotenki must niin ku tuntuu, et mul on semmonen, et mun pitäis olla se 24 tuntii vuorokaudessa se äiti, sitte no, tää oli nyt se ratkasu, et mä lähden töihin, et mun on pakko saada jotain omaa, et mä en jotenki jaksa sitä, et jotain omaa pitää olla, et vaikka oon mä nyt sitte käyny jossai joogatunneilla ja punttisalilla ja sillee, äkkii sinne ja nopeesti takasin. Mutta niin ku emmä tiedä, liittyykse sitte siihen omaan kasvuun tai johonki, et niin ku ymmärtää, et niin ku kyllä joku muuki

kykenee pitämään huolta mun lapsesta ja mä oon ihan hyvä äiti, vaikka mun lapsi menee hoitoon”

Hyvä vanhemmuus on kuitenkin latautuneisuudestaan huolimatta myös inhimillistä. Vanhemmat näkevät tärkeänä virheiden myöntämisen. Hyvä vanhempi on armollinen itselleen.

Itseltään vaatiminen

Suurin ryhmä ilmaisia (19 ilmaisua) hyvän vanhemman suhteessa vanhempaan itseensä asettuu kategoriaan, jossa keskitytään siihen, mitä hyvä vanhempi vaatii itseltään. Vaatimukset ovat hyvin henkilökohtaisia ja erityisiä, vanhemman luonteesta ja persoonallisuudesta sekä omista henkilökohtaisista painotuksista ja taidoista riippuvaisia. Tästä kertoo ilmaisujen hajanaisuus kvantifiointitaulukossa 3 (liite 3). Usein ilmaisun on esittänyt vain yksi vanhemmista. Ilmaisuihin huomionarvoista on se, että vanhoillislestadiolaisen äidin kirjoitelmasta ei löydy yhtään tähän kategoriaan liittyvää ilmaisua. Vanhoillislestadiolaisen äidin kirjoitelma hyvästä vanhemmuudesta keskittyy pitkälti ainoastaan lapsen näkökulmaan. Äiti ei tuo esille itseensä kohdistuvia vaatimuksia hyvässä vanhemmuudessa. Ehkä hän ei näin ollen näe niiden kuuluvan hyvään vanhemmuuteen. Vanhoillislestadiolainen äiti mainitsee kuitenkin armollisuuden itseään kohtaan olevan tärkeää hyvässä vanhemmuudessa. Se selittää ehkä sen, miksi äiti ei pidä tärkeänä mainita muita itseensä kohdistuvia vaatimuksia.

Eniten itseen kohdistuvia vaatimuksia asettavat uusperheen (6 ilmaisua) sekä yksinhuoltajaperheen (7 ilmaisua) äidit. Ydinperheen äidin, somali-isän ja sateenkaariperheen äidin ilmaisia tässä kategoriassa on kaksi jokaiselta.

Yksinhuoltajaäidin vaatimukset ovat pitkälti hänen omista kokemuksistaan tulevia. Hän pitää tärkeänä luonteenpiirteenä sitkeyttä ja sitä, ettei vanhemmalla ole mitään riippuvuuksia. Edelleen hän tuo esille, että huonosta parisuhteesta pitää pystyä irrottautumaan ja toisen vanhemman toiminnalle täytyy asettaa tarvittaessa rajat. Yksinhuoltajaäiti itse on lapsen syntymän sekä eron aikoihin tutkinut itseään ja korostaa kirjoitelmassaan itsetuntemuksen tärkeyttä. Yksinhuoltajaäidin kokemuksista johtuvia painotuksia olen käsitellyt aiemmin tässä tutkimuksessa (kts. s. 55).

Uusperheen äiti tuo esille sen, miten ero vaikuttaa hyvän vanhemman toimenkuvaan. Hyvä vanhempi kykenee hänen mukaansa irrottautumaan huonosta parisuhteesta. Kuitenkin hänen on kyettävä pitämään yllä vanhemman roolia eron jälkeenkin. Hyvä vanhempi pyrkii pitämään keskusteluyhteyttä yllä entisen puolison kanssa juuri lapsen vuoksi, eikä kilpaile lapsen toisen vanhemman kanssa lapsen miellyttämisestä.

Ehkä ero on saanut uus- ja yksinhuoltajaperheiden äidit pohtimaan omaa vanhemmuuttaan ja laittanut heidät pohtimaan, mitä he vaativat itseltään vanhempana toimiessaan, kun he ovat yksin

lapsensa kanssa. Kenties eron vuoksi omaa itseä arvioidaan herkemmin ja itsensä tarkkailuun kiinnitetään tavanomaista enemmän huomiota.

Vastuullinen vanhemmuus

Tämän tutkimuksen kuva hyvästä vanhemmuudesta muistuttaa Hoikkalan (1993, 52–53) luonnehtimaa vastuullista vanhemmuutta. Hänen mukaansa vastuullisessa vanhemmuudessa lapsi on keskiössä. Lapsen panostetaan, hänen kanssaan keskustellaan, hänestä huolehditaan ja lapsen kasvulle pyritään luomaan hyvät edellytykset. Vanhempi ohjaa lasta harrastuksiin ja turvaa koulutuksen.

Hoikkala (1993, 51–52) luonnehtii myös yksittäisten vanhempien vanhemmuuden malleja. Näistä lähimpänä tämän tutkimuksen vanhempien käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta ovat yhdessäolo- ja valmentajamalli. Valmentajamallia Hoikkala (1993, 53) luonnehtii näin: ”Valmentajamalli on vahvaa vanhemmuutta. Aikuisen kokemuspohjainen tieto ja viisaus ovat siirrettävissä lapsiin tietoisesta huolenpidosta, jatkuvan, toistuvan ja jopa systemaattisen vuorovaikutuksen ja toiminnan kautta. Tavoitteena on kasvattaa ’terve aikuinen kansalainen.’” Yhdessäolon mallissa korostuu yhdessä oleminen ja yhdessä kasvaminen lasten kanssa.

Tämän tutkimuksen vanhempien käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta ei voi rajoittaa pelkästään jompaankumpaan malliin, vaan enemmänkin näkisin käsitysten olevan yhdessäolo- ja valmentajamallin yhdistelmä. Tämän tutkimuksen vanhemmat korostavat huolenpitoa, seuraavat lastensa kasvua ja kehitystä heitä niissä tukien ja ovat vuorovaikutuksessa lastensa kanssa. He korostavat myös läsnäolon merkitystä.

7 LUOTETTAVUUS

Grönforsin (1982, 178) mukaan ainoa tapa osoittaa kvalitatiivisen ”tutkimuksen validius on kertoa tutkimusraportissa yksityiskohtaisesti kaikki, minkä oletetaan helpottavan tutkimuksen itsenäistä arvioimista.” Niinpä olen käsitellyt tämän tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä asioita pitkin matkaa tätä tutkimusta tehdessäni. Kokoan asioita kuitenkin vielä tässä kappaleessa yhteen selkeyden vuoksi.

Olen tehnyt tätä tutkimusta kahden lapsen äitinä, vanhoillislestadiolaisena sekä tulevana luokanopettajana. Minulla on omat näkemykseni kasvatuksesta ja hyvästä vanhemmuudesta. Ratkaisevaa on mielestäni kuitenkin se, mikä on suhtautumiseni aihetta kohtaan edellä mainitsemani ennako-oletukset ja taustat huomioon ottaen. En koe olevani valmis ja omaksuvani ainoan, oikean, hyvän tavan ajatella. Päinvastoin – olen lähtenyt tämän tutkimuksen alussa kuin matkalle tutkimaan erilaisia käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta ja oppimaan kohtaamiltani ihmisiltä ja ajatuksilta uutta. Olen pyrkinyt kuuntelemaan haastateltaviani herkällä korvalla ja karistamaan omat ennakkoluuloni ja -asenteeni ymmärtääkseni ja tulkitakseni tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden käsityksiä heidän omista lähtökohdistaan. Olen perustellut tutkimuksen taustasitoumuksia esitellessäni omaa suhdettani tutkimukseeni sekä pohtinut tutkijan ja tutkittavan subjektiivisuutta tutkimuksessa (kts. otsikko 5.3 aiemmin tässä tutkimuksessa).

Johtopäätösten validius on Ahosen (1994, 129) mukaan turvattu silloin, kun tutkija ei ole ylitulkinnut aineiston ilmaisuja. Ilmaisujen tulkinta tulisi hänen mukaansa vastata sitä, mitä tutkittava on tarkoittanutkin. Tähän asiaan kiinnitin tutkimuksessani huomiota jo siinä vaiheessa, kun tein luonnehdinnat vanhempien käsityksistä hyvästä vanhemmuudesta. Lähetin luonnehdinnat vanhemmille ja pyysin palautetta niistä. Viisi kuudesta vanhemmasta kommentoi luonnehdintojen olevan hyviä, eikä muokausehdotuksia tullut. Yksi vanhempi pyysi tekemään yhden muutoksen luonnehdintaan, ja toimin hänen toiveidensa mukaan. Koen, että olen ollut tutkittaviani kohtaan avoin ja antanut heille mahdollisuuden vielä tarkistaa heidän käsityksistään tehtyjä luonnehdintoja.

Ylitulkinnan vaaraa olen pyrkinyt ehkäisemään myös sillä, että olen yrittänyt analyysissäni tuoda mahdollisimman paljon esille tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien omaa ääntä. Fenomenografisen tutkimuksen luonteeseen kuuluu tärkeänä osana suorien lainauksien antaminen

aineistosta, jotta voidaan havainnollistaa erilaisia käsitystapoja (Gröhn 1992, 18–19). Olen lainannut aineistosta paljon tekstiä ja olen pyrkinyt selittämään fenomenografisen tutkimuksen luonteeseen kuuluvasti käsityksiä vanhempien omista lähtökohdista. Toivon, että tutkittavien ääni kuuluu ja on päässyt oikeuksiinsa tässä tutkimuksessa. Tutkittavan äänen kuuluminen tutkimuksessa on mainittu olevan tutkijan vastuulla (Latvala, Peltonen & Saresma 2004, 35).

Olen pyrkinyt raportoimaan tutkimukseni kulkua tarkkaan ja olen tuonut luotettavuutta koskevia seikkoja raportoinnin joukossa esille. Haastatteluiden jälkeen jäin pohtimaan mahdollisten häiriötekijöiden vaikutusta tutkittavien ajatusten kulkuun. Yhdessä haastattelussa neljästä haastateltavan henkilön lapsi heräsi kesken haastattelun ja haastateltava sanoikin sen jälkeen ajatustensa olevan hukassa. Tämä saattoi vaikuttaa siihen, kuinka monipuolisesti haastateltava sai käytyä hyvää vanhemmuutta omasta näkökulmastaan lävitse. Annoin kaikille haastateltavilleni mahdollisuuden kuitenkin jälkeensä vielä lähestyä, mikäli tuntui siltä, että jotain on jäänyt sanomatta. Jokainen haastattelu päättyi myös siihen, että hiukan kertosin ylös poimimiani asioita haastateltavan kertoman mukaan hyvästä vanhemmuudesta ja kysyin, onko hänellä vielä jotain asioita, joita halusi tuoda esille.

Kun laadin tutkimukseeni osallistuville vanhemmille ajatusten herättämiseksi kysymysaihion (liite 1), toivoin, ettei se johdattelisi ketään vanhemmista vastaamaan vain tiukasti juuri aiheissa olleisiin kysymyksiin. Korostin sitä, että aihio on vain ajatusten herättämistä varten ja koin itse, että se oli tarpeellinen myös sen vuoksi, että haastatteluissa päästiin etenemään luontevasti. Kuitenkaan aihio ei mielestäni sulkenut mitään vaihtoehtoja pois, vaan annoin haastateltavieni kertoa avoimesti omia käsityksiään pitäytymättä ollenkaan aihion aiheissa. Koen aihion roolin olleen aika epäolennainen. Kuitenkin yhdessä kirjoitelmassa oli varsin tiukasti pitäydytty vastaamaan vain laatimiini kysymyksiin. Tämä oli harmillista siksi, etteivät kysymykset suinkaan olleet tasapainossa keskenään, vaan niiden oli tarkoitus herättää muistoja, kokemuksia ja ajatuksia, joista mahdollisesti voisi muodostaa käsitystään hyvästä vanhemmuudesta.

Eräs seikka luotettavuuden kannalta on myös se, että tutkimukseeni osallistuneista kuudesta vanhemmasta neljän lapset olivat alle kymmenvuotiaita. Kahdella vanhemmista oli teini-ikäisiä tai aikuisia lapsia. Itse en näe asiaa luotettavuutta kyseenalaistavana, sillä fenomenografisen tutkimuksen luonteen mukaisesti jokaisen vanhemman henkilökohtaiset näkemykset ja käsitykset ovat jo sinänsä arvokkaita. Tutkimukseni ei vastaa kysymykseen, ovatko käsitykset hyvästä vanhemmuudesta jotenkin jäsenyneempiä tai kehittyneempiä esimerkiksi vanhemmilla, joilla on enemmän ikää, vanhempia lapsia tai esimerkiksi enemmän koulutusta kasvatuksen suhteen. Tärkeämpää on tuoda esille käsityksiä jokaisen vanhemman omasta lähtökohdasta.

Tässä tutkimuksessa on haluttu aivan alusta asti kiinnittää huomiota siihen, että tutkimuksen kohteena olevien henkilöillä on ollut vapaus käsitteellisiä asioita ja kertoa käsityksistään. Tähän on pyritty mm. antamalla vapaus valita ilmaisukeino (haastattelu tai kirjoittaminen). Haastattelu on ollut avoin, jolloin sitä ei ole pyritty kahlitsemaan millään etukäteen päätetyillä teemoilla. Tutkimuksen eettisyys on kuitenkin turvattu sillä, että tutkittavat ovat saaneet perehtyä aiheeseen ja pohtia sitä etukäteen ennen haastattelua tai kirjoittamista herättelykysymysten avulla.

8 POHDINTAA

8.1 Teorian ja tutkimuksen tulosten pohdintaa

Suomessa on 1800-luvun loppupuolelta 1950-luvulle puhuttu perheen puolesta positiivisessa hengessä. Tällöin yhteiskunnan hyvinvoinnin ajateltiin olevan perheen varassa, rakkaus johti parhaimmillaan avioliittoon. Perhekeskeisyyttä kuvastivat perheen kesken tehtävät asiat: perhelomat, perhejuhlat ja perhepäivälliset (Jallinoja 2000, 199–204). 1960-luvulta eteenpäin Suomessa alettiin puhua vaihtoehtoisista perhemuodoista ja parisuhteiden hyväksymisestä. Keskustelun keskiöön nousivat esiaviolliset sukupuoli-suhteet, avioliitto ja avioero, naimattomuus myöhemmin, vapaaehtoinen lapsettomuus ja lapsen hankkiminen ilman miestä. Kaiken kruunasi vaatimus siitä, että samaa sukupuolta olevien pitäisi saada avioitua ja perustaa perhe. (Jallinoja 2000, 228–229.) Tällöin Suomessa siirryttiin siis tyyppillisestä, familistisesta perheajattelusta (isä, äiti ja lapset) lukuisiin erilaisiin perhemalleihin, joista esimerkkeinä ovat mielestäni nykypäivän uusperheet, sateenkaariperheet, yksinhuoltajien perheet jne. Kun ihmisillä alkoi tulla vaatimuksia eri perhemallien hyväksymisestä, jäikö itse lapsi jalkoihin ja huomiotta? Kysyikö kukaan lapselta, mitä hän haluaa?

On pohdittavan arvoinen asia, ovatko vanhemman tarpeet, halut ja toiveet tulleet pääosaan perhettä perustettaessa ja erilaisten perhemallien yleistyessä? Mm. tässäkin tutkimuksessa on tullut ilmi, että nykypäivän vanhemmat vaativat itseltään hyvin monenlaisia asioita. Vaatimukset ovat hyvin yksilöllisiä. Vanhemmuudelle asetetaan siis monenlaisia vaateita, mikä tulee ilmi myös aikaa seuratessa. Monien asioiden (esim. koulutus, työpaikka, oma koti) pitää olla järjestyksessä ennen kuin lasta voidaan edes hankkia.

Lasten hankkiminen ja saaminen mietityttävät nykypäivänä etenkin naista. Monet naiset suunnittelevat tarkoin elämänpolkunsa ja näkevät parhaaksi ensin opiskella ja käydä työelämässä, jonka jälkeen on vasta lastenhankinnan vuoro. Kun lapset on hankittu ja kasvatettu tiettyyn ikään, heidät laitetaan päivähoidon ja vanhemmat palaavat taas suorittamaan pakollista työtä. Mielestäni vanhemmuus on tällöin jotenkin liian suunniteltua ja valmiiksi purettua ja lähtee täysin vanhemman näkökulmasta. Lapsi on tuoteistettu ja nähdään tarpeellisena ja toivottuna vasta jossain tietyssä elämän vaiheessa. Kriisi tulee ehkä siinä vaiheessa, kun lapsia ei alakaan kuulua,

vaikka vanhemmille itselleen aika olisi otollinen. Tällöin ei huomioda, että lapsi on yksilö, eikä lapsia voidakaan tilata kuin liukuhihnalta. Tässä kohtaa törmäävät mielestäni nykypäivän ihmisen vaatimukset ja asiat, joihin ihminen ei vaatimuksillaankaan voi vaikuttaa.

Vaatimuksista ei voi syyttää mielestäni pelkästään vanhempia. Myös yhteiskunnan ja poliittisten päätöksentekijöiden on syytä tarkistaa näkökantaansa. Mahdollistaako nyky-yhteiskunta lasten olemassaolon aikuisten elämässä jo esimerkiksi opiskeluista lähtien? Lapsiperheiden tuet ovat varsin onnettomat siinä vaiheessa, eikä niitä voi kutsua hyviksi edes silloin, vaikka vanhempi olisi suunnitellut lapsenhankintansa tarkoin, ja haluaa hankkia lapset uraputkensa sopivaksi katsomassaan vaiheessa. Ei voi olla niin, että lapsen hankkiminen aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia ihmisille, kun vanhemmuus jo sinällään on vaativa ja ihmistä erittäin sitova ja totaalinen asia.

Tärkeää on kuitenkin se, että kun lapsia hankitaan, heidät nähdään yksilöinä ja heitä kohdellaan arvostavasti ja kunnioittaen. Ei ole mitään syytä tuoda takaisin sotien jälkeistä aikaa, jolloin työ hallitsi elämää ja lasten ajateltiin kasvavan siinä sivussa. Myös tämän tutkimuksen vanhemmat ovat vahvasti tuoneet esille sen, että lapsi on yksilö ja häntä on kunnioitettava ja arvostettava sellaisena kuin hän on.

Ehkä pysähdyttävintä tämän tutkimuksen löydöistä on itselleni ollut vanhemmuuden ontisen näkökulman löytäminen. Värin (2000, 103) mukaan vanhemmuus on ja pysyy, vaikka vanhemmat eivät edes tiedostaisi vastuutaan. Välitön auttamis- ja kasvatustavastuu eli vanhemmuuden ontisuus tekee vanhemmuuden velvoittavaksi ja vastuuttavaksi asiaksi. Mielestäni tässä on pohjimmainen syy siihen, miksi vanhempi jaksaa yöllä kello kolme herätä ylös kesken sikeimpien unien ja mennä itkevän lapsen luo vaikka kuinka monetta kertaa rauhoittaakseen lasta.

Ontisuus tarkoittaa mielestäni sitä, että lapsesta on kannettava vastuu aina ja kaikkialla. Tällöin ei voida puhua jaetusta vanhemmuudesta, jossa vastuuta jaetaan useamman osapuolen kesken. Ontisuus ei estä vanhempaa harrastamasta tai ottamasta omaa aikaa, mutta se asettaa vaatimuksen siitä, että vanhemmuuden on oltava jotain pysyvämpää. Vanhemmuus on elämässä pysyvämpi rooli kuin esimerkiksi työntekijän tai puolison rooli. Kun vanhemmaksi tulee, vanhemmuuden ontisen roolin ja vastuun pitäisi imeytyä vanhemman identiteettiin pysyvästi. Tämä tarkoittaa, ettei vanhempi voi irtautua vastuustaan, vaikka parisuhteessa, työelämässä, ystävyys-suhteissa tai harrastuksissa tulisi eteen mitä tahansa. Se, että lapsella on vastuunsa kantava vanhempi, pitäisi olla itsestäänselvyys jokaisen lapsen kannalta.

Vaikka Hall (1999), Bauman (1996) ja Jallinoja (2000) tuovat esille ajatuksen siitä, että postmodernin ajan ihminen on toisista ohjautuva ja hänen identiteettinsä on vaihteleva, on vanhemmuuden vastuu mielestäni niin vakava asia, ettei siihen voida suhtautua epävarmasti.

Vanhemmuuden ontinen vastuu perustuu juuri lapsen avuttomuuteen ja kyvyttömyyteen huolehtia itsestään, jolloin ei mielestäni voida ajatella, että lapsella olisi vanhempi, joka on itse häilyvä, epävarma, vastuuton ja alati toisilta kyselemässä vastuun perusteita ja hukassa omassa vanhemmuudessaan.

Tällä en tarkoita sitä, että vanhemmaksi tuloa pitäisi suunnitella hyvin tarkkaan ja ennalta kaikki ongelmat ratkoen. Haluan kiinnittää huomion siihen tilanteeseen, kun lapsi syntyy. Tällöin vanhemman on nähtävä elämä sekä omasta, että lapsen näkökulmasta ja kyettävä tasapainoilemaan niiden välillä molempien tarpeet huomioiden. Lasta ei voi jättää yksin, kun huomioidaan vanhempien tarpeita, mutta ei myöskään ole väärin luottaa toisten apuun ja kykyyn huolehtia lapsesta. Tärkeintä on se, että taustalla on ontisen vastuun ajatus lapsesta sekä halu olla lapselle vanhempi. Lapsen kanssa oleminen ei ole suorittamista, eikä lapsi voi olla väline johonkin parempaan. Lapsi on nähtävä itsearvona ja häntä on kunnioitettava sellaisenaan, mikä ei mielestäni onnistu funktionaalisessa kasvatuksessa tai projektiluonteisessa kasvatuksessa, joissa lapsi nähdään välineenä tavoiteltaessa jotain parempaa (kts. kpl 2.3.2 aiemmin tässä tutkimuksessa).

Pysähdyttävää on mielestäni se, että niin Valkosen (2006) kuin Innasenkin (2001) tutkimusten mukaan lapset ja nuoret tarvitsevat vanhempien läsnäoloa. He haluavat oleilla vanhempiensa kanssa. Oleilu tarkoittaa arkisia asioita: pullan leipomista, kaupassa käymistä, siivousta yhdessä. Näistä kokemuksista nousevat lastemme parhaat muistot vanhemmistaan. Miksi me vanhempina sitten tuskailemme nykypäivänä siitä, ettemme ehdi viettää laatuaikaa lastemme kanssa? Emmekö voisi jo ymmärtää, että laatuaikaa on se, että meillä ylipäätään on aikaa olla lastemme kanssa ja rohkeutta sekä viitseliäisyyttä ottaa lapsemme mukaan arkipäivän toimintoihin? Aineistoni vanhemmista osa piti tärkeänä läsnäoloa lapsen elämässä sekä sitä, että asioita tehdään yhdessä. Yhdessä tekemiselle ei asetettu suuria vaatimuksia: kyläillään yhdessä, käydään kaupassa. Siinä onkin opeteltavaa vanhemmille, jotka pohtivat kiireessä, miten järjestää aikaa lapsensa kanssa oloon.

Aineiston analyysissä käsitteelin isän roolia lasten elämässä. Eräs itseäni mietityttävä aihe on isättä kasvaminen, mitä sivuttiin tutkimuksen aineistossakin. Haastattelemani sateenkaariperheen äiti ajatteli lapsensa sisäistäneen ja ymmärtäneen sen, ettei hänellä ole isää. Tätä hän kuvasti kertomalla haastattelussa siitä, kun tytär askarteli päiväkodissa korttia isänpäivänä:

T: ”Joo. Just. Mites tää sun puoliso sitte, ootteko yhdessä tavalleen pohtinu tätä vanhemmuutta?”

H: ”No, ollaan joo. Ollaan me sillä tavalla, et esim. no musta tuntuu, että kaikille päiväkodissa on selvää, että Aija on se toinen vanhempi, tosin et niin ku Ellin kaverit on kyselly, et kuka sun isä on, et kyllä, kyllä kaikilla lapsilla, kaikilla lapsilla on isä, et kyllä sulla on isä jossain. Ja sit ku Elli sanoo, et ei ku mulla on

äiti ja Aija, et ei mulla ole isää. Ellille on kerrottu, että siis et me ollaan saatu siemeniä semmoselta kiltiltä mieheltä niin ku nyt näin, ni ei se oo sitä sitte selittäny, mutta, mut päättäväisesti hän kertoo sitten, että asiat on näin.”

T: ”Aivan, et se on sillai sisäistäny sen jutun kuitenkin. Aivan.”

H: ”Joo, vaikka kyllä se sit ku ne tarhassa tehtiin isänpäiväkortteja nyt tuossa syksyllä sillon, ni kyl Elli sillon kysy, et äiti, äiti, miksei mulla ole isää. No sit se teki Aijalle korttia.”

T: ”Nii, nii. Aivan. Niin et sä oot tavalleen niin ku se äiti, et hän kutsuu sua äidiks ja sit?”

H: ”Joo ja Aija on Aija. No se on oikeestaan Aijan päätös, et Aija sano, et ei hän ei ole äiti, koska ei oo synnyttäny, eikä muuta...”

Sinkkonen (Jousmäki & Kosonen 2009, 195) kritisoi isättä kasvaneeseen lapseen liittyen sitä, että naisparien lapsia tutkittaessa ei ole tutkittu eikä arvioitu mitenkään lapsen sisäistä kokemusta, vaikka tutkimukset sinänsä ovat tieteellisesti täyspainoisia. Hänen mukaansa isättä kasvaneet ihmiset ovat kuvanneet ”sellaisia kaipauksen tunteita ja itsetunto-ongelmia, joita ei saada esille kyselylomakkeita käyttämällä ja hankkimalla tietoa päiväkodin tai koulun opettajilta.” Tästä Sinkkonen (Jousmäki & Kosonen 2009, 195) vetää johtopäätöksen, että tieteellisiä tuloksia voidaan käyttää poliittisen oikeaoppisuuden palvelukseksi. Ehkä tässä voisi olla yksi tutkimusaihe, johon tarvittaisiin runsaasti tutkimusentekijöitä ja rahoitusta. Olisi tärkeää, että voitaisiin perehtyä suuremman joukon ihmisten todellisiin kokemuksiin isättä kasvamisesta, sillä Sinkkonen (Jousmäki & Kosonen 2009, 195) kritisoi juuri sitä, että otokset naisparien lapsista tehdyissä tutkimuksissa eivät ole kovin suuret.

Tämän tutkimuksen vanhempien käsityksiin hyvästä vanhemmuudesta sisältyy paljon tunteita ja omista kokemuksista nousevia ajatuksia. Usein perusteluissa toistuu se, miltä lapsesta tai vanhemmasta tuntuu jokin asia. Tutkimustehtävänä on ollut tutkia hyvää vanhemmuutta, joka jo itsessään on hyvin latautunut ja tunteita herättävä käsite. Tällä olenkin tutkijana ajatellut pääseväni vanhempien todellisiin periaatteisiin käsiksi. Sivuun ovat jääneet kerronnat siitä, miten vaikeaa on elämä yksinhuoltajana tai uusperheen äitinä, miten vaikeaa on herättää lasta aamuisin kouluun, jos hän on valvonut pitkään illalla, miten stressaavaa on käydä kamppailua perheen ja työn välillä jne. Vaikka vanhempien käsitysten taustalla ovat varmasti nämä edellä mainitut seikat, on jokainen vanhempi saanut nostaa päänsä kohti jotain ylempää visiomaailmaa, jossa vanhempi kaikesta huolimatta pärjää, jaksaa ja huolehtii vanhemmuudestaan. Tutkimuksen tehtävä on ollut osoittaa myös, että vanhemmuus on arvokas asia, joka koostuu lukuisista eri paloista. Näenkin tärkeänä, että tehdään myös sellaista tutkimusta, jossa visioidaan ja etsitään hyviä asioita elämässä, sillä aikamme keskittyy turhan usein huonojen asioiden ja ongelmien pohdintaan, mikä sekin on toki tärkeää.

Viimeisenä pohdittavana seikkana teoriasta haluan nostaa esille vanhemmuuden vastuun instituutioiden näkökulmasta. Seppälä (2000, 23–26) sanoo, että vanhempien mielestä kasvatusvastuu on ammattikasvattajien kanssa tasapainossa, kun taas ammattikasvattajat omasta puolestaan syyttävät vanhempia vastuun pakoilusta. Vanhemmat näkevät kuitenkin päiväkodin miltei pakollisena osana optimaalisessa lastenkasvatuksessa ja -kehittämisessä, kuten Alasuutarin (2003, 164) tutkimus osoittaa. Pystyvätkö ammattikasvattajat toimimaan lapsen parhaaksi, jos heillä ja lasten omilla vanhemmilla on eriäviä käsityksiä esimerkiksi vastuun jakamista ja ottamisesta? Tästä aiheesta vanhempien ja päivähoiton työntekijöiden vastuukäsityksiä esille tuova tutkimus olisi paikallaan.

8.2 *Jatkotutkimusaiheita*

Olen esitellyt jatkotutkimuksia tutkimuksen teon kuluessa raportin eri osissa ja tämä tutkimus on herättänyt mielessäni useita kysymyksiä ja jatkotutkimusaiheita. Mainitsen vielä erikseen somaleihin liittyvästä jatkotutkimuksen tarpeesta.

Somaliperheisiin tutustuessani huomasin useaan otteeseen kaipaavani tietoa somali-isien vanhemmuudesta ja isyydestä Suomessa. Ylipäätään somalivanhempien vanhemmuudesta Suomen olosuhteissa on hyvin vähän tutkimustietoa. Somaleita on etenkin pääkaupunkiseudulla yhä enemmän ja se asettaa haasteita mm. kasvattajille koulussa ja päivähoitossa. Eri kulttuureista tulevien ihmisten käsityksiä olisi hyvä valottaa tutkimuksen avulla.

8.3 *Tutkimuksen teon pohdintaa*

Aineistosta voisi tutkia paljon muitakin hyvään vanhemmuuteen liittyviä seikkoja, sillä niin laajaa osa-aluetta siinä käsiteltiin. Mietin pitkään, ottaisinko vielä yhdeksi tutkimustehtäväkseni selvittää sitä, mistä osatekijöistä hyvä vanhemmuus koostuu. Kirjoitelmissa ja haastatteluissa keskityttiin paljon kertomaan oman lähipiirin vanhemmuudesta sekä siitä, mistä osatekijöistä vanhemmat itse ovat rakentaneet näkemystään hyvästä vanhemmuudesta. Koin tutkimukseni menevän kuitenkin liian laajaksi omaa jaksamistani ajatellen, joten luovuin ajatuksesta lisätä tutkimustehtävien määrää. Yleisesti ottaen voisin kuitenkin sanoa, että omat vanhemmat ovat vaikuttaneet eniten tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien käsityksiin hyvästä vanhemmuudesta. Tämän jälkeen tulevat ystävät, kaverit, työtoverit sekä erilaiset kasvatusoppaat ja media. Yhtenä jatkotutkimuksen aiheena voisikin selvittää, mistä vanhempien hyvän vanhemmuuden kriteerit muodostuvat ja mitkä asiat vaikuttavat siihen, että vanhemmat pitävät hyvää vanhemmuutta tietynlaisena.

Gröhn (1992, 26–29) pohtii, miten fenomenografisessa tutkimuksessa voisi arvottaa käsityksiä. Itse olen miettinyt, onko käsitysten arvottaminen jotenkin olennaista ja tärkeää tutkimuksen teossa? Ainakaan tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole ollut vertailla käsitysten arvokkuutta, vaan tuoda esille erilaisten vanhempien käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta. Olen pyrkinyt toteuttamaan Ahosen (1994, 126) ajatusta siitä, ettei fenomenografinen tutkija selitä käsityksiä ulkoisilla tekijöillä, vaan pyrkii tuomaan käsitykset ”ymmärrettäviksi niiden omissa aidoissa ajattelu yhteyksissä.”

Koen fenomenografisen tutkimuksen tärkeänä juuri sen vuoksi, että se voi parhaimmillaan avartaa ihmisten ajatusmaailmaa. Itse olen tätä tutkimusta tehdessäni saanut tutustua monenlaisten täysin eri lähtökohdista tulevien ihmisten kanssa ja kuulla toinen toistaan mielenkiintoisempia käsityksiä siitä, millaista on hyvä vanhemmuus. Tämä on herättänyt myös minut itseni pohtimaan omaa käsitystäni hyvästä vanhemmuudesta. Haastatteluja tehdessäni sekä kirjoitelmia lukiessani olen välillä kokenut omantunnon tuskia vanhempien käsitysten vuoksi. Olen kuitenkin voinut lohduttaa sillä, että jokainen puhuu omasta näkökulmastaan ja omista kokemuksistaan. Myös se on auttanut, että useat haastateltavistani ovat kertoneet pitävänsä hyvää vanhemmuutta visiona ja tavoiteltavana asiana. Jokainen vanhempi voi siis aina pyrkiä parempaan.

Gröhn (1992, 25) perustelee fenomenografisen tutkimuksen hyödyllisyyttä mielestäni osuvasti sanoessaan näin: ”Eräs syy kategorioiden kuvaamiseen sisältyy siihen, kun ihminen havahtuu huomaamaan, että tutkittava ilmiö voidaan ymmärtää muillakin tavoin kuin hän on tehnyt. Se johtaa reflektioon ja sitä kautta mahdollisesti uuteen oppimiseen.” Niinpä voin todeta tutkimuksen loppuun, että mikäli tämä tutkimus auttaa yhtäkään ihmistä näkemään käsityksiä hyvästä vanhemmuudesta toisen ihmisen näkökulmasta ja lähtökohdista, se on jo tehnyt tehtävänsä. Vielä huomattavampaa on se, että ihminen herää pohtimaan omia käsityksiään ja oppii mahdollisesti jotain uutta.

LÄHTEET

Aden, S. 2009. ”Ikuisesti pakolaisina? Maahanmuuttokeskustelu Suomen somalialaisten näkökulmasta” Teoksessa Keskinen, S., Rastas, A. & S. Tuori (toim.), En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Tampere: Vastapaino, 25–32.

Ahonen, S. Fenomenografinen tutkimus. 1994. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen & S. Saari Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 113–160

Bauman, Z. 1996. Postmodernin lumo. Suom. Jyrki Vainonen. Toim. Pirkkoliisa Ahponen & Timo Cantell. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.

Gröhn, T. 1992. ”Fenomenografinen tutkimusote”. Teoksessa Gröhn, T. & J. Jussila (toim.), Laadullisia lähestymistapoja koulutuksen tutkimuksessa. Helsinki: Yliopistopaino, 1-32

Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Helsinki: WSOY.

Hall, S. 1999. Identiteetti. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen & Juha Herkman. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. 2004. Lempeästi mutta lujasti. Suomalaisia sanontoja ja arkiuskomuksia kasvatuksesta. Helsinki: WSOY.

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hokkanen, T. 2005. Äitinä ja isänä eron jälkeen. Yhteishuoltajavanhemmuus arjen kokemuksena. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Honkatukia, P. 2005. ”Väkivalta maahanmuuttajien kokemana ja kertomana” Teoksessa Paananen, S. (toim.), Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 119–135.

Hytönen, J. 2007. Lapsikeskeisen kasvatuksen ydinkysymyksiä. Helsinki: WSOY

Hämäläinen, J. 2005. Kodin kynnyks. J.V. Snellmanin perhefilosofia. Kuopio: Snellman-instituutti.

Innanen, M. 2001. Isyys ja äitiys nuorten kertomana – lukiolaisten tyttöjen ja poikien kirjoituksia. Jyväskylä: LIKES Research Reports on Sport and Health 130.

Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.

Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.

Jokinen, E. 1996. Väsynyt äiti. Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä. Helsinki: Gaudeamus.

Jousmäki, A. & Kosonen, L. 2009. Syytettynä isä. Helsinki: Teos.

Juntto, A. 2005. ”Maahanmuuttajien asuminen – integroitumista vai segregoitumista?” Teoksessa Paananen, S. (toim.), Maahanmuuttajien elämää Suomessa, 43–58.

Juntunen, J. & Krats, S. 1997. Perhe tutkimuksen puristuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston Perhetutkimusyksikkö.

Jämsä, J. 2003. Isä, joka on homo. Homomiehen perhe ja vanhemmuus. Seksuaalinen tasavertaisuus – Sexuellt likaberättigande SETA ry. SETA JULKAISUJA 16.

Jämsä, J. 2007. ”Näkymättömistä perheistä sateenkaariperheiksi – seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen lapsiperheet” Teoksessa Mustola, K. & J. Pakkanen (toim.), Sateenkaari-Suomi. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen historiaa. Helsinki: Like, 163–173.

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2000. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

- Kempainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kolehmainen, J. 2004. ”Osallistuva isä – muuttunut mies” Teoksessa Aalto, I. & J. Kolehmainen (toim.), Isäkirja. Tampere: Vastapaino, 89–108.
- Korhonen, M. 2002. ”Aina oli joku kotona” Teoksessa Kolbe, L. & K. Järvinen (toim.), Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä? Helsinki: Tammi, 53–74.
- Kuronen, M. 2003. ”Eronnut perhe?” Teoksessa Forsberg, H. & R. Nätkin (toim.), Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.
- Latvala, J., Peltonen, E. & Saresma, T. ”Tutkijat kertovat, konventiot murtuvat?” Teoksessa Latvala, J., Peltonen, E. & Saresma, T. (toim.), Tutkija kertojana. Tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen. Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 79, 17–55.
- Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Helsinki.
- Miller, A. 1980. Alussa oli kasvatus. Kätketty julmuus ja väkivallan juuret. Suom. Mirja Rutanen. Juva: WSOY.
- Nätkin, R. ”Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä” Teoksessa Forsberg, H. & R. Nätkin (toim.), Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Paajanen, P. 2005. Perhebarometri 2005. Eri teitä vanhemmuuteen – kaksikymppisenä ja kolmekymppisenä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos E 21/2005.
- Paajanen, P. 2006. Perhebarometri 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos E 24/2006.
- Pulkkinen, L. 1994. ”Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee?” Teoksessa Virkki, J. (toim.), Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Juva: WSOY, 26–45.

Puolimatka, T. 1999. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Reuna, V. 1999. Perhebarometri 1999. Vanhemmuutta toteuttamassa. Helsinki: Väestöliitto.

Roos, J.P. & Rotkirch, A. 1997. ”Hirveät vanhemmat” Teoksessa Roos, J.P. & A. Rotkirch (toim.) Vanhemmat ja lapset. Sukupolvien sosiologiaa. Tampere: Tammer-Paino Oy, 5–17.

Rotkirch, A. 2000. ”Pirstoutunut vanhemmuus” Teoksessa Hoikkala, T. & J.P. Roos. (toim.), 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Helsinki: Gaudeamus, 187–200.

Schmitt, F. 2003. ”Riittävän hyvä vanhemmuus” Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.), Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 298–326.

Seppälä, N. 2000. Perhebarometri 2000. Yhteisapelillä lapsen parhaaksi. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos E 9/2000.

Sinkkonen, J. 2003. ”Vanhemmuuden vaikea pesti” Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.), Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY, 291–297.

Suni, M. & Tarnanen, M. 2005. ”Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito” Teoksessa Paananen, S. (toim.), Maahanmuuttajien elämää Suomessa. Helsinki: Tilastokeskus, 9–21.

Tiilikainen, M. 2003. Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Tampere: Vastapaino.

Tiilikainen, M. 2007. ”Somaliäidit ja transnationaalinen perhe” Teoksessa Martikainen, T. & M. Tiilikainen (toim.), Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos D 46/2007, 266–284.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valkonen, L. 2006. Millainen on hyvä äiti tai isä? Viides- ja kuudesluokkalaisten lasten vanhemmuuskäsitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Vänttilä, S. 2009. Lasten vastaanottaminen lahjoina. Teoksessa Hautamäki, A. & T. Hänninen (toim.), Kestääkö perhe. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry, 56–61.

Värri, V-M. 2000. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Tampere: Tampere University Press.

Wallerstein, J., Lewis, J. & Blakeslee, S. 2007. Avioeron perintö. Eron lapset aikuisina. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Internet-lähteet

Hoikkala, T. 2001. Vanhemmuuden (kadonnut) valta ja auktoriteetti. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) <URL: <http://www.uta.fi/laitokset/kirjasto/oppimiskeskus/verkkoaineisto/kasv/hoikkala.pdf> > (Tulostettu 26.5.2009)

http://www.stat.fi/til/perh/2007/perh_2007_2008-05-30_tie_001.html (Tulostettu 25.5.2009)

http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tie_001_fi.html (Katsottu 18.6.2009)

http://www.stat.fi/til/vaerak/2008/vaerak_2008_2009-03-27_tie_001_fi.html (Tulostettu 18.6.2009)

http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tau_004_fi.html (Katsottu 16.1.2010)

http://www.stat.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tau_003_fi.html (Katsottu 16.1.2010)

Helsingin Sanomat, Kotimaa. 26.9.2007. Lestadiolaisten määrä kasvaa Uudellamaalla.. Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) <URL: <http://www.hs.fi/arkisto/tulosta/artikkeli/HS20070926SI2KA024jd/>> (Tulostettu 18.6.2009)

Helsingin Sanomat, Kotimaa. 18.1.2009. Ihmisoikeusliitto selvittää lestadiolaisten ehkäisykieltoa Saatavilla [www-muodossa](http://www.muodossa) <URL:

<http://www.hs.fi/arkisto/tulosta/artikkeli/HS20090118SIIYO04e8i/>> (Tulostettu 18.6.2009)

Helsingin Sanomat, Kotimaa. 19.11.2009. Somaliäideistä lähes puolet yksinhuoltajia. Saatavilla
www-muodossa <URL:

<http://www.hs.fi/arkisto/artikkeli/Somali%C3%A4ideist%C3%A4+++1%C3%A4hes+puolet++yksinhuoltajia/HS20091119SI2YO03e6r> >(Tulostettu 2.12.2009)

Haastattelun ja kirjoitelman kysymykset

Taustatiedot

Ammatti/koulutus?

Milloin tulit isäksi/äidiksi?

Montako lasta sinulla on? Minkä ikäisiä lapsesi ovat nyt?

Millaisesta perheestä olet kotoisin?

Varsinaisen haastattelun/kirjoituksen teemoja

Aikaisempi elämä ennen omaa perhettä

Millaista vanhemmuutta omat vanhempasi toteuttivat/ Millaisia he olivat vanhempina? Olivatko he työelämässä, opiskelemassa, kotona?

Oletko halunnut säilyttää/hylätä joitain asioita vanhemmuuteesi omilta vanhemmiltasi?

Oman perheen aika

Milloin koet tulleesi vanhemmaksi? Mikä tekee sinut lapsen vanhemmaksi? Liittykö siihen kasvamista/yhtäkkistä valmistumista tai valaistumista?

Pohditko vanhemmuuteen liittyviä asioita?

Onko vanhemmuus mielestäsi elinikäistä vai päättykö se joskus?

Missä tilanteissa koet vanhemmuuden vaikeaksi?

Miten institutionaaliset laitokset kuten koulu tai päiväkoti vaikuttavat vanhemmuuteesi?

Millaista on olla vanhempi tänä aikana?

Millaisia asioita koet hyvän vanhemmuuden sisältävän? Millaista hyvä vanhemmuus on? Estävätkö jotkut asiat sen toteutumista? Mitkä, miksi?

Mitä asioita pidät kasvatuksessasi tärkeinä? Mitä haluat lastesi oppivan?

Hyvä vanhemmuus

Suhteessa lapseen yksilöllistä				Suhteessa vanhempaan monisäikeistä		
Yksilöllinen huomiointi	Läsnäolo	Välitön auttamis- ja kasvatusvastuu (ontisuus)	Rajojen asettaminen	Kehityksestä ja oppimisesta huolehtiminen	Itsetään huolehtiminen	Itsetään vaatiminen
<p>-pyrkii ymmärtämään ja kuuntelemaan lapsen tarpeita</p> <p>-kannustaa lasta toteuttamaan omaa itseään</p> <p>-kuuntelee lasta</p> <p>-ei vertaile lasta toisiin</p> <p>-kunnioittaa lapsen fyysisiä</p> <p>-koskemattomuutta</p> <p>-kunnioittaa lapsen yksityisyyttä</p> <p>-kunnioittaa lasta yksilönä</p> <p>-antaa vapautta</p> <p>-on kiinnostunut lapsestaan</p> <p>-ei vaadi lasta toimimaan omien toiveidensa täyttymiseksi</p> <p>-tukee isetunnon rakentumista</p> <p>-arvostaa lasta</p> <p>-hyväksyy lapsen ja rakastaa häntä</p> <p>-puutteista huolimatta kannustaa, tukee ja rohkaisee lasta</p> <p>-kiinnittää huomiota viestintäänsä</p> <p>-auttaa lasta löytämään vahvuutensa</p>	<p>-tekee asioita yhdessä lapsensa kanssa</p> <p>-on läsnä lapsensa elämässä</p>	<p>-kantaa vastuun vanhemmuudestaan</p> <p>-on lasta varten</p> <p>-huolehtii perushoidosta</p> <p>-huolehtii lapsestaan</p> <p>-antaa vastuuta oikeissa asioissa</p>	<p>-pitää yhtenäisen linjan kasvatuksessa</p> <p>-ei ole kaverivanhempi</p> <p>-asettaa rajat</p>	<p>-ohjaa lapsen luontaita utelaisuutta</p> <p>-huolehtii koulunkäynnistä</p> <p>-opettaa asioita</p> <p>-tarjoaa virikkeitä</p> <p>-sitoutuu opettamaansa</p> <p>-tukee leikkiä</p> <p>-antaa vastuuta</p> <p>-toimii esimerkkinä</p>	<p>-on armollinen itselleen, myöntää virheensä, riittävän hyvä</p> <p>-ottaa omaa aikaa</p> <p>-jakaa hoivavastuuta</p> <p>-kunnioittaa itseään</p>	<p>-erottaa menneen parisuhteen kiemurat vanhempana olemisesta</p> <p>-panostaa taloudellisesti lapseensa</p> <p>-on luottamuksen arvoinen</p> <p>-on sitkeä</p> <p>-on pitkäpinainen, ei räjähätele</p> <p>-ei ole riippuvuuskia</p> <p>-huolehtii parisuhteestaan</p> <p>-laittaa ruokaa</p> <p>-kunnioittaa toisia ihmisiä</p> <p>-jatkaa sukua</p> <p>-pyrkii juttelemaan entisen puolison kanssa lapsen hyvästä</p> <p>-on yhteisöllinen</p> <p>-säilyttää aikuisuutensa lapsen kiikutellessa</p> <p>-asettaa rajat toisen vanhemman toiminnalle</p> <p>-ei lähde mukaan kilpavarusteluun</p>

Kvantifointitaulukot

Lyhenteet

vl = vanhoillislestadiolainen äiti

so = somali-isä

yd = ydinperheen äiti

yh = yksinhuoltajaäiti

uu = uusperheen äiti

sa = sateenkaariperheen äiti

TAULUKKO 1. Hyvä vanhemmuus on ontista

	vl	so	yd	yh	uu	sa	yhteensä
kantaa vastuun vanhemmuudestaan	-	1	1	1	1	-	4
huolehtii perushoidosta	-	1	1	1	-	1	4
antaa vastuuta oikeissa asioissa	1	-	-	-	1	-	2
huolehtii lapsestaan	-	1	-	-	-	1	2
on lasta varten	1	-	-	-	1	1	3

TAULUKKO 2. Hyvä vanhempi huolehtii itsestään

	vl	so	yd	yh	uu	sa	yhteensä
On armollinen itselleen, myöntää virheensä, riittävän hyvä	1	-	1	-	1	-	3
Ottaa omaa aikaa	-	-	1	1	1	1	4
kunnioittaa itseään	-	-	-	1	-	-	1
Jakaa hoitovastuuta	-	-	1	1	-	1	3

TAULUKKO 3. Hyvä vanhempi vaatii itseltään

	vl	so	yd	yh	uu	sa	yhteensä
laittaa ruokaa	-	-	-	-	-	1	1
jatkaa sukua	-	1	-	-	-	-	1
ei ole riippuvuuksia	-		-	1	-	-	1
huolehtii parisuhteestaan, irrottautuu huonosta parisuhteesta	-	-	1	1	1	-	3
kunnioittaa toisia ihmisiä	-	-	-	1	-	-	1
ei lähde mukaan kilpavarusteluun	-	-	-	-	1	-	1
erottaa menneen parisuhteen kiemurat vanhempana olemisesta	-	-	-	-	1	-	1
pyrkii juttelemaan entisen puolison kanssa lapsen hyvästä	-	-	-	-	1	-	1
on pitkäpinnainen, ei räjähtelee	-	-	-	-	-	1	1
panostaa taloudellisesti lapseensa	-	1	-	1	-	-	2
on sitkeä				1			1
on luottamuksen arvoinen	-	-	-	1	-	-	1
on yhteisöllinen	-	-	-	-	1	-	1
säilyttää aikuisuutensa lapsen kiukutellessa	-	-	1	-	1	-	2
asettaa rajat toisen vanhemman toiminnalle	-	-	-	1	-	-	1

TAULUKKO 4. Hyvä vanhempi on läsnäoleva

	vl	so	yd	yh	uu	sa	yhteensä
on läsnä lapsensa elämässä	1	1	-	-	1	1	4
tekee asioita yhdessä lapsen kanssa	-	1	1	-	1	1	4

TAULUKKO 5. Hyvä vanhempi huomioi lapsensa yksilöllisesti

	vl	so	yd	yh	uu	sa	yhteensä
Kohtelee lasta yksilönä	-	-	1	-	1	1	3
Kunnioittaa lasta yksilönä	-	-	1	1	-	-	2
Ei vaadi lasta toimimaan omien toiveidensa täyttymiseksi	-	-	1	1	-	-	2
Ei vertaile lastaan toisiin	1	-	1	-	-	-	2
Kannustaa lasta toteuttamaan omaa itseään	-	-	1	-	-	-	1
Kunnioittaa lapsen yksityisyyttä	1	1	-	-	-	-	2
Kunnioittaa lapsen fyysistä koskemattomuutta	1	1	-	-	-	1	3
Pyrkii ymmärtämään ja kuuntelemaan lapsen tarpeita	-	-	-	-	1	1	2
Antaa vapautta	-	-	1	1	-	-	2
On kiinnostunut lapsestaan	-	1	1	-	-	-	2
Kuuntelee lasta	-	-	-	-	1	-	1
Arvostaa lasta	-	-	-	-	1	-	1
hyväksyy ja rakastaa lasta puutteista huolimatta	1	-	-	1	-	-	2
kannustaa, tukee ja rohkaisee lasta	1	1	1	1	1	1	6
tukee itsetunnon rakentumista	1	-	-	1	-	-	2
kiinnittää huomiota viestintäänsä	1	-	-	-	-	-	1
ei vertaile lasta toisiin	1	-	1	-	-	-	2
auttaa lasta löytämään vahvuutensa	1	-	1	1	-	-	3
auttaa kestäämään pettymyksiä	-	-	1	-	-	-	1

TAULUKKO 6. Hyvä vanhempi huolehtii lapsensa kehityksestä ja oppimisesta

	vl	so	yd	yh	uu	sa	yhteensä
tukee leikkiä	1	-	-	-	-	-	1
ohjaa lapsen luontaista uteliaisuutta	1	-	-	-	-	-	1
huolehtii koulunkäynnistä	-	1	1	-	-	-	2
opettaa asioita	-	1	-	1	1	-	3
tarjoaa virikkeitä	-	-	1	-	-	1	2
antaa vastuuta	1	-	-	-	-	-	1
sitoutuu opettamaansa	-	-	-	1	-	-	1
toimii esimerkkinä	-	1	-	1	1	-	3

TAULUKKO 7. Hyvä vanhempi asettaa rajat

	vl	so	yd	yh	uu	sa	yhteensä
asettaa rajat	1	1	1	-	1	1	5
ei ole kaverivanhempi	-	-	-	-	1	-	1
pitää yhtenäisen linjan kasvatuksessa	-	-	-	-	1	-	1